



SHALLAGO

ROSAANOTE MAXAFA

4^{ki} Kifile

QIXXEESSANONNA BUUXAANO

- } Albirayi G/maariyam (MSc)
- } Shegenna Geshele (MSc)
- } Shamisiya Hassen (BSc)
- } Shimelis Cebude (BSc)

Buuxaanchu

- } Shegenna Geshele (MSc)

Gaamote Massagaancho

- } Ababa Zedagim Naare

Amaalaano

- } Alibirayi Gabiremaariyaami (M.Sc, in Mathematics)
- } Girma Danbi (M.Sc, in Mathematics)

Suudisaancho:

- } Sisaye Taaggasa Buusooro



Federal Democratic Republic of
Ethiopia, Ministry of Education



Sidama National Regional State
Education Bureau

Galata

Kuni maxaafi rosunna qajeelshu kaimu-kaarta amaalete hedo xintinni Itophiyu Federaalaawe Dimokiraasiyaawe Ripabilike (IFDR) Rosu Minisiteerenni qixxaabbe shiqqinno rosu budi maxaaffa qixxeessate tajubba kaima assatenni Sidaamu Dagoomu Qoqqowi Mootimma (SDQM) Rosu Biironni qixxeessinoonniha ikkana qixxeessatenna attamate fulino woxi SDQM nna IFDR Rosu Minisiteere Xaphoomu Rosu Silanchimma Woyyeessate Pirogiraame – I /GEQIP-E/ widoonni baatamino.

© Hinkiilote Qoosso

Konni maxaafiti hinkiilote qoosso 2016 M.D Itophiyu Federaalitte Dimokiraasitte Rippaabilike Rosu Ministerenna Sidaamu Dagoomu Qoqqowu Mootimma Rosu Biiro Jajja Ikkanna Seeraancho Hinkiilote Qoosso Agarantinote.

Umi Attamo - 2016 M.D

Sidaama / Hawaasa

FURCHO

FOOLIISHSHO MITTE..... 1

1. 1,000,000 GEESHSHA NOO WO’MA KIIRONNA KIIROTE AANTE 1

1.1 10,000 Geeshsha Noo Wo’ma Kiironna Marro Qole Qaagisa..... 2

1.2 1,000, 10,000 Nna 100,000 Batishshoota..... 6

1.3 1,000,000 Geeshsha Noo Wo’ma Kiironna 14

1.4 Lee Dijiite Wo’ma Kiironna Kiirote Mini Riqiwo..... 16

1.5 1,000,000 Geeshsha Noo Wo’ma Kiironna Heewisiisanna Aantensanni Wora..... 20

1.6 Kiironna Gamba Yitanno Wo’ma Kiironna Shiikka 23

1.7 100 Geeshsha Noore Itophiyu Kiirote Malaatta..... 27

Fooliishshote Xaphishsha 29

Karsado Rosiishsha..... 30

FOOLIISHSHO LAME..... 33

2. 1,000 GEESHSHA NOO WO’MA KIIRO BEEHA 33

2.1 100 Geeshsha Noo Wo’ma Kiironna Beeha Marro Qole Qaagiisa. 34

2.2 1,000 Geeshsha Noo 10 Nna 100 Batishshoota 1-Dijiite Kiironna 10 Ho Beeha
..... 37

2.3 1,000 Geeshsha Noo Wo’ma Kiironna 1-Dijiite Wo’ma Kiironna Gatiweelonna Gatote
Beeha..... 45

2.4 Qaalu Probileeme..... 50

Fooliishshote Xaphishsha 52

Karsado Rosiishsha..... 52

FOOLIISHSHO SASE..... 53

3. 10,000 GEESHSHA NOO WO’MA KIIRO BATISANNA BEEHA 53

3.1 10,000 Geeshsha Noo 100 Batishshoota 1 Dijiite Wo’ma Kiironna Batisa 54

3.2 10,000 Geeshsha Noo 1,000 Batishshoota Mitte Dijiite Wo’ma Kiironna Batisa.... 56

3.3 10,000 Geeshsha Noo Wo’ma Kiironna 1 Dijiite Wo’ma Kiironna Batisa 58

3.4 10,000 Geeshsha Noo 10 Nna 100 Batishshoota Mitte Dijiite Kiironna Tonneho
Beeha..... 63

3.5 10,000 Geeshsha Noo Wo’ma Kiironna 1 Dijiite Wo’ma Kiironna Gatotenna
Gatiweelo Beeha 68

3.6 Qaalu Pirobileeme 75

Fooliishshote Xaphishsha 77

Karsado Rosiishsha..... 77

FOOLIISHSHO SHOOLE 78

**4. SHOOLU SHALLAGOTE XINTU SHALLAGGE 1,000,000 GEESHSHA NO
WO'MA KIIRO AANA..... 78**

4.1 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiironni ledanna xeisa..... 79

4.2 Batishshinsa 1,000,000 woroonni ikkitino wo'ma kiiro batisa..... 86

4.3 1,000,000 Geeshsha Noo Wo'ma Kiirro Beeha..... 92

4.4 Qaalu Pirobileeme 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiirro shoolenti shalaggooti
aana..... 99

Fooliishshote Xaphishsha 102

Karsado Rosiishsha..... 103

FOOLIISHSHO ONTE 105
BEEHANSHOOTANNA TONNIMMOOTU KIIRO 105

5.1 Beehanshootu Mittu Wo'murichi Kifilla Garinni 106

5.2 Kiiraancho Xaaddanno Beehanshoota Heewisiisanna Aantensanni Wora 111

5.3 Kiiraancho Xaaddano Beehanshoota Ledanna Xeisa..... 113

5.4 Taalcho Beehanshoota 116

5.5 Tonnikkiha, Xibbikiha Tonnimmootu Kiirro 118

5.6 Lame Dijiite Tonnikkiha Kiirote Mine Amaddino Tonnimmootu Kiirro
Heewisi- Isanna Aantensanni Wora..... 124

5.7 Lamu Dijiite Tonnikkiha Kiirote Mine Afidhinno Tonnimmootu Kiirro Ledanna
Xeisa
..... 127

Fooliishshote Xaphishsha 129

Karsado Rosiishsha..... 130

FOOLIISHSHO LEE..... 132
6. SASI MIDAADUNNA SHOOLI MIDAADU MISILLA 132

6.1 Qooxeessinkera Afi'neemmo Angilla 133

6.2 Sasi Midaadu Misilla Gaamo Akatinsa Garinni..... 137

6.3 Addi Addi Sasi Midaadu Misilla Tiro 141

6.4 Shoolu Midaadu Misilla Midaaddansanna Angilensa Gaama 145

6.5 Shoolu Midaadu Misilla Tiro 146

Fooliishshote Xaphishsha 148

Karsado Rosiishsha..... 149

FOOLIISHSHO LAMALA 151
ALJEBRA..... 151
7.1 Marro-Higganno Dira Xaphi Assa..... 152
7.2 Dira Garunni Wora 156
7.3 Qaalu Probileeme..... 159
Fooliishshote Xaphishsha 162
Karsado Rosiishsha..... 163

FOOLIISHSHO SETTE 165
BIKKAANO 165
8.1 Seendillu Bikkaano Mitte Boosonni Wole Booso Widira Soorra..... 166
8.2 Qelpheepu Bikkaanonna Boosote Soorro 174
8.3 Amadooshshu Bikkaano Boosuwa Mitte Boosonni Wole Booso Widira Soorra 181
Fooliishshote Xaphishsha 187
Karsado Rosiishsha..... 188

FOOLIISHSHO HONSE 189
TAJETE AMADOOSHSHE 189
9.1 Baari-Giraafete Aana Taje Wora..... 190
9.2 Baari-Giraafe Horoonsi’ratenni Taje Tira..... 194
9.3 Baari Giraafete Ledo Amadantino Qaalu Pirobileeme..... 198
Fooliishshote Xaphishsha 200
Karsado Rosiishsha..... 201

FOOLIISHSHO TONNE 203
ITOPHIYU YANNATE BIKKAANO 203
10.1 Saate, Daqiiqanna Sokonda 204
10.2 Yannate Bikkaano Boosuwa Shalaga 207
10.3 Yannate Bikkaano Boosuwa Heewisiisa..... 212
Fooliishshote Xaphishsha 214
Karsado Rosiishsha..... 214



1,000,000 GEESHSHA NOO WO'MA KIIRONNA KIROTE AANTE

Fooliishshote Hexxo

Konni rosi gedensaanni

- ▶ 1,000,000 geeshsha noore 1,000, 10,000 nna 100,000 batish-shoota nabbawanna borreessa dandiitinanni.
- ▶ 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiirro nabbawanna borreessa danditinanni.
- ▶ 6 dijiite noonsa wo'ma kiirro kirote mini riqiiwo baddinanni.
- ▶ 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiirro heewisiisanna aantensanni wora rossinanni.
- ▶ Kiirro 10 mini, 100 mini, 1,000 mini, 10,000 mininna 100,000 mini widira shiikkatenni wortinanni.
- ▶ 100 geeshsha noo Itophiyu kiirro malaatta borreessitinanni, nabbabbinanni.

Bitima

Sayikki kifile shallaggote rosira 10,000 geeshsha noo wo'ma kiirro nabbawa, borreessa, heewisiisa, aantensanni woranna kirote mininni wora rossinoonni.

Xa kayinni tenne kifilera 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiirro nabbawa, borreessa, heewisiisa, aantensanni wora, kirote mini riqiwo badanna 100 geeshsha noo Itophiyu kirote malaatta nabbawanna borreessa rossinanni



1.1

10,000 geeshsha noo wo'ma kiirro marro qole qaagisa

1.1.1. 10,000 geeshsha noo wo'ma kiirro nabbawanna borreessa marro qola

Hanni sayikki kifile shallagote rosira 10,000 geeshsha noo wo'ma kiirro nabbawanna borreessa rossinoonniha qaagate kaa'lanno'ne gede aane noo wo'naalsha loosse.



Wo'naalsha 1.1

1. Aante noo kirote malaatta fidaletenni borreessi.
 - a. 9854
 - b. 6883
 - c. 7060
 - d. 2777
2. Konni woroonni fidalet uynoonniha kirote malaatinni borreessi.
 - a) Sette kumenna settayna onte.
 - b) Onte kumenna honse
 - c) Lame kumenna leyawo

Qaagiishsha:

- ▶ Mitto kirote malaate nabbawate kirote malaati giddo noo fidalla qiniitinni hananfe sasu sasunni gaamatenni taxxeessu malaate "," horoonsi'ratenni bade wora hasiissanno. Hakkiinnino, kirote mini riqiwonsa garinni borreessanna nabbawa ikkitanno yaate. Lawishsha: 10,000
- ▶ Kirote mini riqiwonsa horoonsi'ne borreessanna nabbawa yaa mayyaate yaannoha xawo ikkano'ne gede aane noo lawishsha lae.

Lawishsha 1.1.

Konni woroonni noo wo'ma kiirro

Kirote mini shae horoonsiratenni borreessanna nabbawa.

- a. 402
- b. 9510
- c. 8007
- d. 10,000

	Tonnu kumi Mine	Kumu mine	Xibbu mine	Tonnu mine	Mittu mine
a			4	0	2
b		9	5	1	0
c		8	0	0	7
d	1	0	0	0	0

Shae 1.

	Nabbanbanni woyte	Borreessinanni woyte
a.	Shoole xibbenna lame	402
b.	Honse kume onte xibbenna tonne	9,510
c.	Sette kumenna lamala	8,007
d.	Tonne kume	10,000

Mitte kiir kiirote mini riqiwo horonsi’ratenni kiirote malaatta farsheessatenni borreessa dandiinanni gede aane noo lawishshi leellishannonke.

Lawishsha 1.2.

Aante noo kiir kiirote mini geeshshinsanni farsheessatenni borreessi.

- a) 286 = 2×100 + 8×10 + 6×1
- b) 3047 = 3×1000 + 0×100 + 4×10 + 7×1
- c) 9100 = 9×1000 + 1×100 + 0×10 + 0×1



Rosiishsha 1.1.

1. Aante noo kiir qoonqo naggi assatenni nabbawi.

a. 740

c. 9,700

b. 4,883

d. 2,005
2. Aante noo kiir fidaletenni dafitaru aana borreessi.

a. 526

c. 3,003

b. 6,699

d. 2,060

3. Woroonni noore dafitaru aana kiirote malaatinni borreessi.
 - a) Onte xibbenna onte
 - b) Mitto kumenna tonaa shoole
 - c) Lamala kume sette xibbenna onte
 - d) Lee kumenna honse
4. Konni woroonni noo kiir farsheessatenni borreessi.
 - a. 904
 - b. 2,203
 - c. 8,354
5. Konni woroonni farsheessine uynoonni kiir riqibbanno kiirote malaate dafitaru aana borreessi.
 - a) $5 \times 100 + 0 \times 10 + 3 \times 1$
 - b) $8 \times 1000 + 3 \times 100 + 2 \times 10 + 0 \times 1$
 - c) $7 \times 1000 + 0 \times 100 + 0 \times 10 + 5 \times 1$

1.1.2. 10,000 geeshsha noo wo'ma kiir heewisiisanna aantensanni wora

Sase kifilera 10,000 geeshsha noo wo'ma kiir heewisiisanna aantensanni wora rossinoonni. Xa kayinni addi addi kiir hiitto heewisiisantannoronna aantensanni worantannoro shiima yanna adhatenni qaagate wo'naali. Aanchiteno mulekki noo jaalikki ledi aane noo wo'naalsha loosse.



Wo'naalsha 1.2

Lame lame ikkatenni woroonni noo xa' muwa loosse

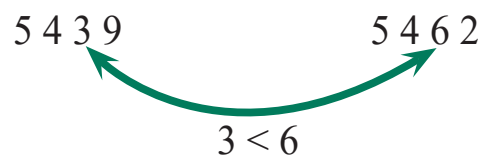
1. Lame babbaxxitino dijiitenna lame taalo dijiite afidhino kiir hiitto assine heewisiisa dandiinanniro lawishsha uytine hasaabbe.
2. 10,000 geeshsha noo onte babbaxxitino kiir addi addi woraqatira borreessitine mule'ne noo jaalla'nera aantensanni wortanno gede xa'me. Dawarona rosiisaanchi'nera kulle.

Qaagiishsha:

- ▶ **Lame babbaxxitino dijiite noonsa kiir**o heewisiinsanni woyte lowo dijiite afidhinno kiir**o** shiima dijiite afidhino kiironni roortanno.
- ▶ **Lame taalo dijiite afidhino kiir**o heewisiinsanni woyte kiir**o**te dijiite guranni hananfe qiniiti widira jawiidi mine riqibbino kiironni hananfe aanino kiir**o**te mine riqibbino kiir**o** la"atenni heewisiisa dandiinanni. Jawa dijiite afidhino kiir**o** roortannoha ikkanno.

Lawishsha 1.3

1. $4,029 > 764$ korkaatuno 4,029 dijiitete batinyi shoole ikkana 764 dijiitete batinyi sase ikkinohura.
2. $5,439 < 5,462$ korkaatuno dijiitensa guranni qiniitira heewisiinsanni woyte lamenti kiir**o** kumunna xibbu mini taalo ikkinnohura tonnu min-ensa heewisiisate,



Konni daafira, tonnu minira noore 3 nna 6 la’nummoro $3 < 6$.

3. Aante noo kiir**o** shiimunni jawu widiranna jawunni shiimu widira qol-tine borreesse.
4,368 ; 2,697 ; 2,877 ; 4,367 ; 5,230
➡ Shiimunni jawu widira qolle borreessiniro
2,697 ; 2,877 ; 4,367 ; 4,368 ; 5,230
➡ Jawunni shiimu widira qolle borreessiniro
5,230 ; 4,368 ; 4,367 ; 2,877 ; 2,696



Rosiishsha 1.2

1. Aante noo kiir**o** “ $<$, $>$ woy = ” yaano malaate horonsi’ratenni heewisiisi.
a) 276 _____ 403
b) 5,048 _____ 4,998

- c) 1,706 _____ 1,706
2. Aante noo kiir dafitaru aana borreessatenni shiimunni jawu widira qoltine aantensanni wori.
- a) 2,654 ; 3,466 ; 2,626 ; 3,475 ; 1,515
- b) 7,242 ; 7,224 ; 7,472 ; 7,324 ; 7,244
- c) 8,653 ; 6,853 ; 8,253 ; 9,552 ; 9,525
3. Mittu woradira noo umi dirimi rosi mini xaphoomu rosaanote kiir 4,500 ikkitanna layinki dirimi rosu mini xaphoomu rosaanote kiir kay-inni 3,985 ho.
- a) Umi dirimi nna layinki dirimi rosu mini rosaanote kiironni hiiku rooranno? Mageeshshinni rooranno?
- b) Hiikku rosu mini rosaano kiir ajjano? Mageeshshinni ajjano?

1.2.1. 1,000,000 geeshsha noo 1000 batishshoota kiira

1.2 1,000, 10,000 nna 100,000 batishshota

Sayikki kifile shallagote rosira 100 nna 1000 batishshoota rossinoonni. Hanni hakko rossinoonniha qaagiisate kaa'laa'nne gedde aane noo wo'naalsha loosse.



Wo'naalsha 1.3

1. Batishshu maati? Mitte kiir batishsha hiitto afi'ra dandiinanni.
2. 100 batishsha ikkitinnore onte kiir borreessi. 1000 batishshoota ikkitinnore onte kiir borreessi.
3. 2400 mittunni, tonnunni, xibbunninna kumunni kiirate doogo wori.

Qaagiishsha:

- ▶ **Lame wo'ma kiir**o mimmito batisatenni afi'neemmo guma hakkuri kiirora batishsha yineemmo.
- ▶ **Mitte kiir**o batishsha yineemmohu hattenne kiir**o** kalaqu (kiirraanni) kiir**o** batisatenni afi'neemmo gumi gambooshsheeti.

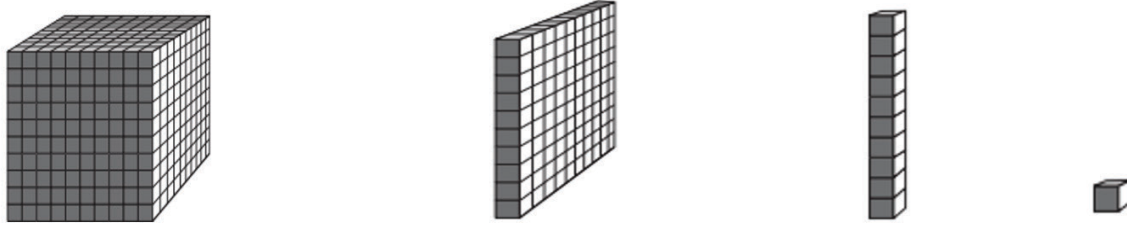
Lawishsha 1.4.

- 1 a) $3 \times 5 = 15$; konni lawishshi aana 15 sasunna ontu batishshai,
b) $4 \times 10 = 40$; konni daafira 40 shoolunna tonnu batishshati.
2. a) $40 \times 1 = 40, 40 \times 2 = 80, 40 \times 3 = 120, 40 \times 4 = 160, \dots$
ikkinnohura 40 batishshootaati yineemmori 40, 80, 120, 160, 200,
b) $300 \times 1 = 300, 300 \times 2 = 600, 300 \times 3 = 900, 300 \times 4 = 1200, \dots$
ikkinnohura 300 batishshootaati yineemmori 300, 600, 900, 1200,.

Xawishsha	▶ 1,000 batishshotaati yineemmori goofimarchu sase dijiittansa zeero ikkitino wo'ma kiirooti. Mitte kiiro 1,000 batisa yaa kiiro borreesse qiniiteseenni sase zeero borreessate yaate. ▶ 1,000 batishshoota mittunni, tonnunni, xibbunninna kumunni kiirate doogo wora dandiinanni. Togo yaano, uynoonni 1,000 batishshi gido meu mittotu, meu tonnotu, meu xibbotunna meu kumotu noo yaannoha leellishshannonke.
------------------	---

Konni woroonni noo misile tonnunni gaamatenni kiirate aana xinta assitinno

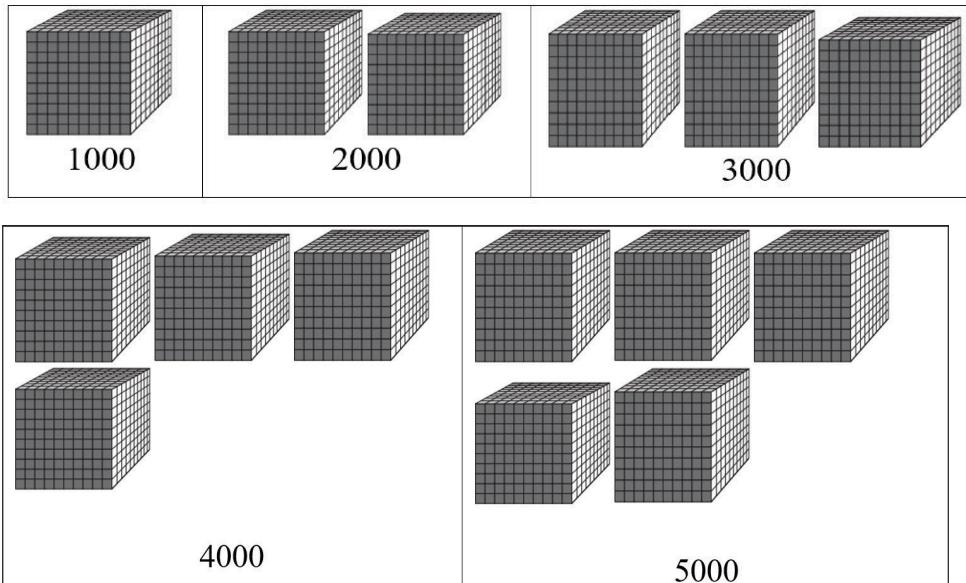
bilooke leellishshanno.



Mittu kumi bilooke	Mittu xibbi bilooke	Tonnu bilooke	Mittu bilooke
1000	100	10	1

Misile 1.1. Tonnunni kiirate aana xinta assitinno bilooke

1,000 batishshoota konni woroonni noo garinni leellisha dandiinanni.



Lawishsha 1.5.

- Aante noo kiirro giddo 1,000 batishsha ikkitinnoreenna ikkitinnokkire badi.

a. 2,500	c. 10,000
b. 5,000	
- Aante noo 1,000 batishshooti kiirro mittunni, tonnunni, xibbunninna kumunni kiirate doogo wori.

a. 3,000	b. 45,000
----------	-----------

- Tiro**
 - 2,500 goofimaarchu sase dijiite baalanti zeero ikkitin-nokkihura 1,000 batishsha di"ikkitinno.
 - 5,000 goofimarchu sase dijiite baalanti zeero ikkitinno-hura 1,000 batishshaati.
 - 10,000 goofimarchu sase dijiite baalanti zeero ikkitin-nohura 1,000 batishshaati.
 - 3,000 mittunni kiirranni woyte sase kume mittooti; tonnunni kiirranni woyte sase xibbe tonnooti; xib-bunni kiirranni woyte sajjū xibbooti; kummunni kiir-ranni woyte sase kumoota afidhino.
 - 45,000 mittunni kiirranni woyte shooyliina onte kume mittooti; tonnunni kiirranni woyte shoole ku-menna onte xibbe tonnooti; xibbunni kiirranni woyte shoole xibbenna ontawo xibbooti; kumunni kiirranni woyte shooyliina onte kumoota afidhino.

Aleenni noo kiirō shaete leellinsheemmo woyte aane noo garinni ikkanno.

Kiirō	Kumunni kiira	Xibbunni kiira	Tonnunni kiira	Mittunni kiira
3,000	3 kumooti	30 xibbooti	300 tonnooti	3000 mittooti
45,000	45 kumooti	450 xibbooti	4500 tonnooti	45000 mittooti



Rosiishsha 1.3

- Aante noori giddo 1,000 batishshoota ikkitinnori hiikkuriiti?
 - 7,500
 - 20,600
 - 13,000
 - 200,000

2. Shae wonshi.

a.

x	1,000
12	
34	34,000
45	
56	

b.

x	1,000
20	
40	
50	50,000
90	

3. Aante noo 1000 batishshoota mittunni, tonnunni, xibbuunninna kumunni kiirate doogo wori.

a. 7,000

c. 60,000

b. 34,000

4. Konni woroonni 1000 batishshoota kiirate doogo lainnohunni uynoonni shae wonshi.

Kiir	Kumunni kiira	Xibbuunni kiira	Tonnunni kiira	Mittunni kiira
9,000		90 xibbooti		
37,000	37 kumooti			
42,000			4,200 tonnooti	

1.2.2. 1,000,000 geeshsha noo 10,000 nna 100,000 batishshoota kiira

1,000,000 geeshsha noo 1,000 batishshoota hiitto assine afi’nannironna kiirranniro konni aleenni rossinoonni. Xa kayinni 10,000 nna 100,000 batishshoota hiitto assine afi’nannironna tonnootu gaamo kiirate doogo rossinanni.



Wo’naalsha 1.4

Aante noo xa’muwa gaamote ikkatenni dawarre.

- 1. 10,000 batishshoota la’atenni hiitto assine bada dandiinanni?
- 2. 100,000 batishshoota la’atenni hiitto assine bada dandiinanni?

- 3. Mitte wo'ma kiir 10,000 batinse shota doogonni guma hiitto assine afi'nanni?
- 4. Mitte wo'ma kiir 100,000 batinse shota doogonni guma hiitto assine afi'ra dandiineemmo?

Qaagiishsha:

- ▶ Mitte wo'ma kiir qiniiti ragi widoonni noo shoole dijiite baalanti zeero ikkituro hatti kiir 10,000 batishshaati.
- ▶ Mitte wo'ma kiir qiniiteenni noo onte dijiite baalanti zeero ikkituro hatti kiir 100,000 batishshaati.
- ▶ Mitte kiir 10,000 batinseemmo woyte kiir borreessine qiniiteseenni shoole zeero borreessate, hattono 100,000 batinseemmo woyte kiir borreessine onte zeero borreessate.

Lawishsha 1.6.

- a) 50,000 tonnu kumi batishshaati. Korkaatuno, qiniitenni nooti shoole dijiite baalanti zeero ikkitinohura.
- b) 800,000 xibbu kumi batishshaati. Korkaatuno, qiniiteenni nooti onte dijiite baalanti zeero ikkitinohura.
- c) $21 \times 10,000 = 210,000$
- d) $5 \times 100,000 = 500,000$

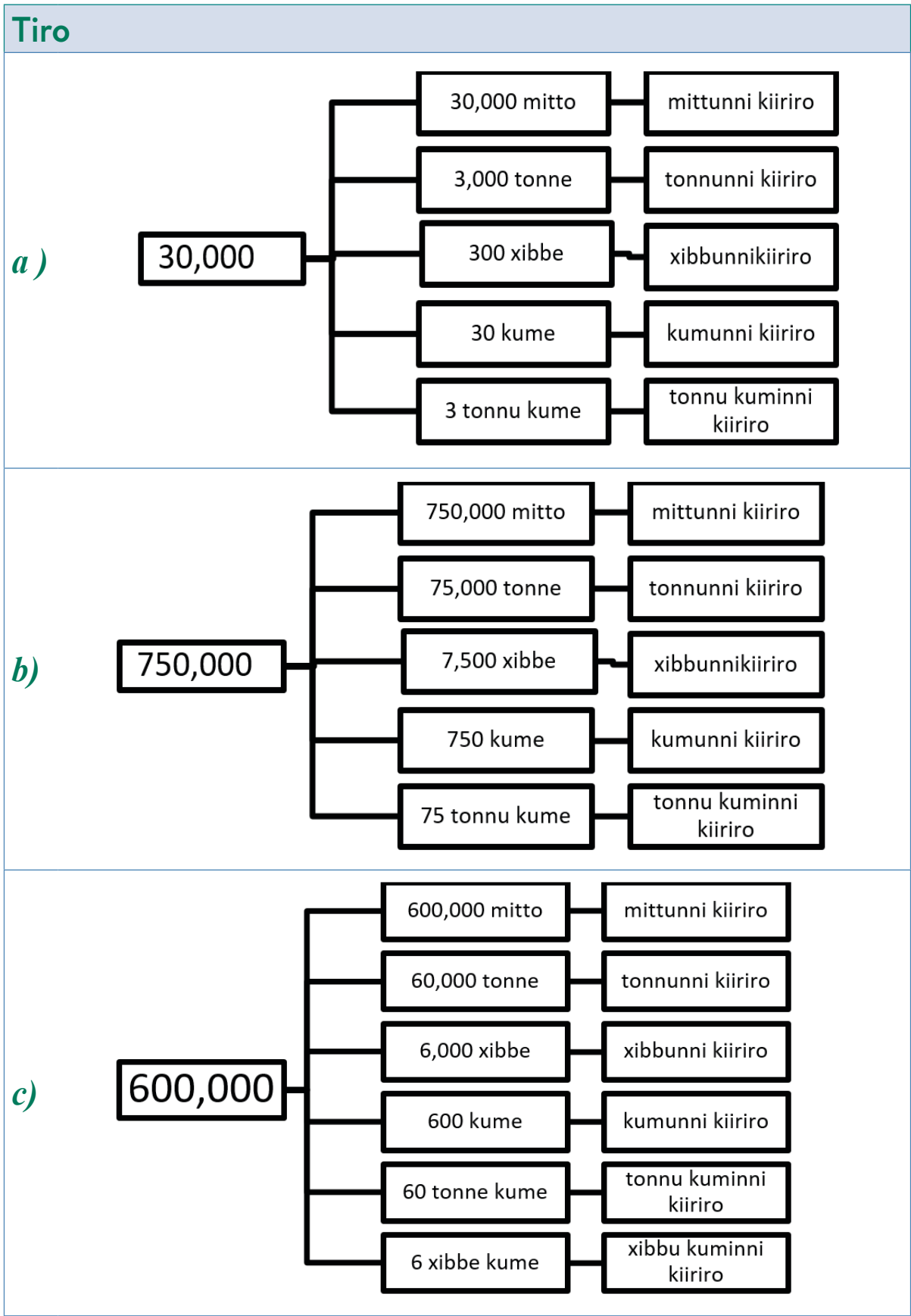
Xawishsha

- ▶ 10,000 batishshoota mittuni, tonnunni, xibbuunni, kumunninna tonnu kuminni kiirate doogo horoon-si'ratenni borreessa dandiinanni. Hattono 100,000 batishshoota mittunni, tonnunni, xibbuunni, kumunni, tonnu kuminninna xibbuu kuminni kiirate doogo wora dandiinanni.

Lawishsha 1.7.

Aante noo 10,000 nna 100,000 batishshoota mittunni, tonnunni, xibbunni, kumunni, tonnu kuminninna xibbuu kuminni kiirate doogo wori.

- a. 30,000
- b. 750,000
- c. 600,000



c)

600,000

600,000 mitto

mittunni kiiri

60,000 tonne

tonnunni kiiri

6,000 xibbe

xibbunni kiiri

600 kume

kumunni kiiri

60 tonne kume

tonnu kuminni kiiri

6 xibbe kume

xibbu kuminni kiiri



Rosiishsha 1.4

1. Aante noo xa'mo halaale ikkiro addaho woy kapho ikkiro xara yite dawari.
 - a) 10,000 batishsha ikkitino wo'ma kiir baalanti 1000 batishsha ikkitanno.
 - b) 10,000 batishsha ikkitino wo'ma kiir baalanti 100,000 batishshootaati.
 - c) 1,000 batishsha ikkitino wo'ma kiir baalanti 10,000 batishshootaati.
 - d) 240,000 tonnunni kiirate doogonni kiiriro 2,400 tonnoota ikkan-no.
 - e) 500,000 giddo 500 kumooti no.
2. Aante noo xa'muwa batisse.

a. $12 \times 10,000$	d. $100 \times 1,000$
b. $29 \times 10,000$	e. $2 \times 100,000$
c. $7 \times 100,000$	f. $10 \times 100,000$
3. Aante noo 1000, 10,000 nna 100,000 batishshoota mittunni, tonnunni, xibbunni, kumunni, tonnu kuminni, xibbu kuminni kiirate doogo borreessi.

a. 87,000	c. 700,000
b. 510,000	d. 900,000
4. Konni woroonni uynoonni fano darga wonshi.
 - a) 760,000 giddo _____ kumootinna _____ tonnooti no.
 - b) 800,000 giddo _____ tonnu kummooti, _____ xibbootinna _____ tonnooti no.

1.3 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiirro

Sayikki kifile shallagote rosira 10,000 geeshsha noo wo'ma kiirro nabbawanna borreessa rossinoonni. Xa kayinni 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiirro nabbawanna borreessa rossinanni. Hanni aane noo wo'naalsha annu annunku loosse.



Wo'naalsha 1.5

1. Aante noo kiirro nabbawi.
 - a. 80,017
 - b. 172,605
 - c. 500,489
2. Aante noo kiirro kirote malaatinni borreessi.
 - a) lee xibbe kume honse xibbenna tonna shoole
 - b) sase xibbenna honse kume onte xibbenna sajjiina sase

Qaagiishsha:

- ▶ Mitte wo'ma kiirro nabbawate umo assine goofimaarchu dijiite ka"atenni sase dijiite kiirranni taxxeessuu malaatinni bada, aanchineno guraanni hananfe qiniitu widira kirote mini riqiwonsa garinni nabbawate.

Lawishsha 1.8.

Aante noo kiirro nabbawi.

- a. 204510
- b. 432076
- c. 500489

Tiro

- a) Umo assine mittu mini dijiite “0”-nni hananfe sase dijiite kiiratenni taxishshu malaate wora. Togo yaano, 204,510 ikkanna nabbanbanni woyte “lame xibbenna shoole kume onte xibbeenna tonne” ikkanno.

- b) Aleenni la' nummo garinni 432,076 ikkanna nabbanbanni woyte “shoole xibbenna sajiina lame kume lamalayna lee” ikkanno.
- c) $500,489 =$ Onte xibbe kume shoole xibbenna settayna honse.

Lawishsha 1.9.

Aante noo kiiro kiirote malaatinni borreessi.

	Kiiri nabbanbanni gara	Kirote malaatinni borreessiniro
a)	Ontayna lee kume onte xibbenna sajiina shoole	56,534
b)	Lamala xibbenna lemiina shoole kume, onte xibbenna honsayna mitte	724,591
c)	Ontex xibbenna shoole kume, sajiina lame	504,032

Xawishsha

- ▶ Mitte wo'ma kiir balaxaancho yineemmooti kiirotenni mittunni ajjanota ikkitanna aantaancho yineemmooti kayinni kiirotenni mittunni roortannote. Hakkuno uynoonni wo'ma kiir "a" ikkituro " $a - 1$ " balaxaancho ikkitanna " $a + 1$ " aantaancho ikkitanno.

A horizontal number line with three tick marks. The first tick mark is labeled $a-1$ above it and 'Balaxaancho' below it. The second tick mark is labeled a above it and 'Kiijo' below it. The third tick mark is labeled $a+1$ above it and 'Aantaancho' below it.

- ▶ Zeero shiimidi wo'ma kiirrooti. Zeerote kayinni balaxaancho dinose.

Lawishsha 1.10.

1. Aante noo kiirora balaxaanchonna aantaancho hasi.

Kiiri	Balaxaancho	Aantaancho
506,983	506,982	506,984
921,040	921,039	921,041



Rosiishsha 1.5

1. Aante noo kiir nabbawi.
- a. 390,071

c. 650,505

b. 800,304

d. 402,712
2. Aante noo kiir fidaletenni borreessi.
- a. 806,507

c. 199,552

b. 230,009

d. 504,030
3. Aante noore kiirote malaatinni borreessi.
- a) Sette xibbe kumenna lemiina shoole.

b) Honse xibbe leyana lee kumenna lee.

c) Shoole xibbenna sajjina onte kume honsayna mitto.

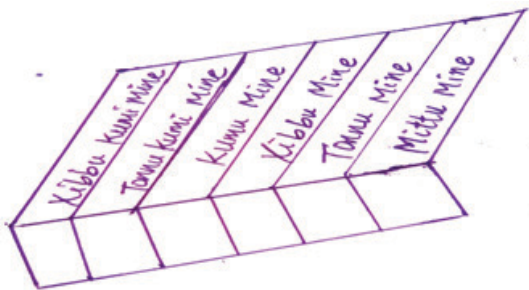
d) Lame xibbenna lamala kume sase xibbenna ontayna onte.
4. Aante noo kiirora balaxaanchonna aantaancho hasi.

Kiir	Balaxaanch	Aantaancho
a) 472,900	_____	_____
b) 600,359	_____	_____

1.4

Lee dijiite wo’ma kiironna kiirote mini riqiwo

Sayikki kifile shallagote rosira shoole dijiite kiir kiirote mini riqiwo mittu mine, tonnu mine, xibbu minenna kumu mine yaatenni wora rossinoonni. Hanni lee dijiite kiir kiirote mini riqiwo la"atenni aane noo wo’naalsha annu annunku loosse.



Misile 1.2. Kirote mini riqiwo leellishshanno misile



Wo’naalsha 1.6

Konni woroonni noo shaera uynoonni kiiro kirote mine riqibbanno kiiro badde wonshi.

Kiiro	Xibbu kumi mine	Tonnu kumi mine	Kumu mine	Xibbu mine	Tonnu mine	Mittu mine
100,000						
714,456						
800,973						
265,014						

Qaagiishsha:

- ▶ Kirote mini shae mitte kiiro dijiite kirote mini riqiwo afate kaa’litanno.
- ▶ Mitte mittenti dijiite kirote aana amaddinno baychi dijiitenniha kirote mini riqiwo ikkanno. Togo yaano, kirote aana babbaxxinno baychi ofoltinno mittu dani dijiite babbaxxitino kirote mini riqiwo heedhanose.

Lawishsha 1.11.

1. Kirote mini shae borreessantino kiiro lai

Xibbu kumi mine	Tonnu kumi mine	Kumu mine	Xibbu mine	Tonnu mine	Mittu mine
5	9	0	3	1	7

Kirote mini shaenni uynoonni kiirafi'neemmohu 5 xibbu kumooti, 9 tonnu kumooti, 0 kumooti, 3 xibbooti, 1 tonnootinna 7 mittooti heeransaati. Konneno, $590,317 = 5 \times 100,000 + 9 \times 10,000 + 0 \times 1,000 + 3 \times 100 + 1 \times 10 + 7$ yaatenni kiirafi farsheessine borreessa dandiinanni.

2. Kirote malaati 972,063 giddo mitte mittenti dijiite kirote mini riqiwo konni woroonni shiqqino doogonni huwata dandiinanni.

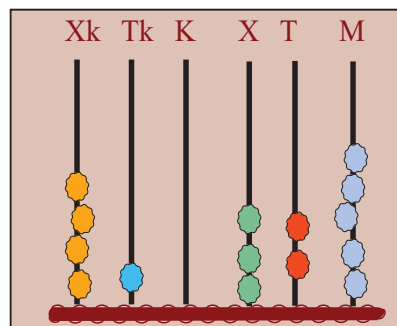
Xibbu kumi mine	Tonnu kumi mine	Kumu mine	Xibbu mine	Tonnu mine	Mittu mine
9	7	2	0	6	3
↓	↓	↓	↓	↓	↓
$9 \times 100,000$	$7 \times 10,000$	$2 \times 1,000$	0×100	6×10	3×1

Wodanchi!

Lee dijiite kiirafi leellishate Abakaase horonsi'ra dandiinanni. Abakaase loosate qorke, shiimmaadda haqqenna siiwo horonsi'ra dandiinanni.

Lawishsha 1.12.

- a) 395,639 abakasete aana leellishi
- b) Abakasete leellinshoonni kiirafi kirote malaatinni wori.



Tiro



Misile 1.3. Abakaase

a)

b) 410,325



Rosiishsha 1.6

1. Aante noo kiir giddo meu xibbu kumooti, tonnu kumooti, kumooti, xibbooti, tonnootinna mittooti nooro dafitari’ne aana borreesse.

a. 764,035

c. 450,027

b. 694,561

d. 906,603
2. Aante noo kiir giddo 4-nnita kiirote mini riqiwo dafitari’ne aana borreesse.

a. 534,012

c. 942, 031

b. 483,706

d. 756,214
3. Aante noo kiir gamba assite kiirote malaatinni borreessi.

a) 700,00 + 50,000 + 6,000 + 200 + 10 + 4

b) 400,000 + 20,000 + 3,000 + 500 + 2

c) 900,000 + 3,000 + 200 + 6
4. Aante noo kiir farsheessatenni borreessi.

a. 432,176

c. 660,109

b. 209,065
5. Aante noo kiir Abakasete aana leellishi.

a. 209,065

b. 923,546



1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiir heewisiisanna aantensanni wora

1.5.1. 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiir heewisiisa

Sai rosira 10,000 geeshsha noo wo'ma kiir heewisiisa rossinoonni. Xa kayinni 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiir heewisiisa rossinanni.



Wo'naalsha 1.7

- Hanni aante noo kiir " $>$ ", " $<$ " woy " $=$ " yaanno malaate horonsi'ratenni heewisiisi.
 - 1,240 _____ 845
 - 3,248 _____ 3,248
 - 94,085 _____ 93,985
 - 179,762 _____ 179,782
 - 900,854 _____ 901,968
 - 72,543 _____ 72,543
- Aante noo kiironni ajjannotanna roortannota sase kiir borreessi.
 - 893,624
 - 100,000
 - 300,480

Qaagiishsha:

- ▶ Lame wo'ma kiir heewisiisate rooranno " $>$ ", ajanno " $<$ " woy taaloho " $=$ " yitanno malaatta horoonsi'neemmo. Kuri malaatta heewisiishshu malaatta yine woshshineemmo. Mitte kiir wole kiironni ajjanno woy roortanno yaate umo assine la'neemmohu lamenta kiir jawiidi kirote mini riqibbanno kirooti. Jawiidi kirote mini riqiwaanchise lowoha ikkitinno kiir roortannoha ikkanno.

Lawishsha 1.13.

- Aante noore heewisiisse.
 - 76,859 nna 213,045
 - 350,926 nna 350,826
- Aante noo kiironni ajjannorena roortannore sase kiir borreessi.
 - 42,605
 - 99,999

3. Aante noo waaxo kiir mereero heedhanno wo'ma kiir borreesse.
- a) 5,734 nna 5,728
 - b) 79,065 nna 79,071

Tiro

1.

a)

76,859 < 213,045 korkaatuno, onte dijiite kiir lee dijiite afidhino kiironni ajjanno daafiraati.

b)

350,926 > 350,826 korkaatuno, taalo dijiite afidhino-hura heewisiisate guranni hananfe ha'niro xibbu mine riqibbino kiir 9 > 8.

2.

a)

42,605 nni roortannori 42,606; 43,000; 50,900 w.k.l ikkitanna 42,605 nni ajjannori 42,604; 41,900; 30,000 w.k.l ikkitanno.

b)

99,999 nni roortannori 100,000; 100,900; 200,000 w.k.l ikkitanna 99,999 nni ajjannori kayinni 99,998; 99,000; 90,999 w.k.l ikkitanno.

3.

a)

5,729 ; 5,730 ; 5,731 ; 5,732 ; 5,733

b)

79,066 ; 79,067 ; 79,068 ; 79,069 ; 79,070



Rosiishsha 1.7

1. Aante noo kiir “<, >, woy =” malaate horonsi’ratenni heewisiisse.
- a. 4,632 _____ 879

b. 8,243 _____ 9,143

c. 65,417 _____ 7,564

d. 58,762 _____ 58,758

e. 774,963 _____ 774,965

f. 500,010 _____ 500,010
2. Aante noo kiironni ajjannoreenna roortannore onte wo'ma kiir borrees-si.
- a. 35,499

b. 59,466

c. 100,801

d. 42,769

3. Aante gaamantino waaxo kiir mereero heedhanno wo'ma kiir borreesse.
 - a. 462,432 nna 462,426
 - b. 240,083 nna 240,086
 - c. 962,542 nna 962,548
 - d. 896,490 nna 896,495
4. Rosaanchu Argati goofimarchu dijiitese 5 ikkitino kiir hedi. Hedino kiir 760,283 nni roortannota ikkita 760,289 ajjanote. Argati hedino kiir me'ete?

1.5.2. 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiir aantensanni wora

Sai rosira 10,000 geeshsha noo wo'ma kiir aantensanni wora rossinoonni. Xa kayinni 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiir aantensanni wora rossinanni. Hanni gaamotenni ikkatenni aane noo wo'naalsha loosse.



Wo'naalsha 1.8

1. Gaamote ikkatenni lee dijiite afidhino shoole wo'ma kiir borreesse. Wole gaamo borreessitino kiir ledi
 - a) Jawunni shiimu widira qoltine aantensanni wore.
 - b) Shiimunni jawu widira qoltine aantensanni wore.
2. Kirote malaate 1, 3, 0, 5, 9 nna 7 horonsi'ratenni afi'neemmo jawiiddina shiimiidi lee dijiite ayeetiro hasaawa assitine kulle.

Qaagiishsha:

- ▶ Lee babbaxxitino kiir uyninkero kirote baycho soorratenni jawiidi lee dijiite wo'ma kiironna shiimiidi lee dijiite wo'ma kiir kalaqa dandiineemmo.

Lawishsha 1.14.

1. Kirote malaatta 4, 9, 0, 5, 8 nna 2 mitte miittenta horoonsi'ratenni afi'neemmo jawiiddi wo'ma kiironna shiimiidi wo'ma kiir borreessi.

2. Konni woroonni noo wo'ma kiiraa aantensanni wore.
223,462; 223,461; 234,527; 234,517
- a. Jawunni shiimu widira b. Shiimunni jawu widira

Tiro

1.

Jawiidi wo'ma kiiraa 985,420 ikkitanna shiimiidi wo'ma kiiraa 204,589 ikkitanno.

2.

a) 234,527; 234,517; 223,462; 223,461

b) 223,461; 223,462; 234,517; 234,527



Rosiishsha 1.8

1. Aante noo kiiraa jawunni shiima kiiraa widiranna shiimunni jawa kiiraa widira aantensanni dafitaru aana borreesse.
- a) 541,276; 751,392; 641,175; 851,292
b) 291,527; 291,538; 291,514; 291,227
c) 787,976; 787,878; 788,222; 769,222
2. Aante noo kiirote malaate horonsi'ratenni afi'neemmo jawiidinna shiimiidi lee dijiite kiiraa dafitaru aana borreesse.
- a. 6 , 1 , 0 , 2 , 4 , 5 c. 2 , 1 , 9 , 3 , 7 , 6
b. 3 , 0 , 5 , 9 , 8 , 7 d. 7 , 1 , 3 , 5 , 9 , 0
3. Ani mitte wo'ma kiirooti. Anino jawiidi mitto dana afidhino onte dijiite kiiraa aantaanchooti. Ani ayeeti?

1.6

Kiiraa gamba yitanno wo'ma kiirora shiikka

Kiirotenni worrannire garunni horonsi'rate miti'minanni yannara kiiraa gamba yite noo wo'ma kiiraa widira shiikkatenni xawisa rosantinote.

Lawishshaho, ayyarete gade taje uynanni yannara, dagate kiiraa kiirranni yannara, mittu qarqarira gidu waaga dikkote hiramannoha seeda yanna

waaginninna gamba assinoonni gidi deerra la”atenni hasattonna shiqote waaga shiikkine himananni dikkira dandiinanni.

1.6.1. Kiir 10 nna 100 minira shiikka

Kiir mittu minenna tonnu mine la”atenni kiir 10 nna 100 minira shiikka dandiinanni. Hanni aane noo wo’naalsha gaamotenni wo’naalle.



Wo’naalsha 1.9

Gaamotenni ikkatenni aante noo xa’muwa loosse.

1. Kifile’ne giddo noo rosaano me’e ikkitanno? Hiikkonni 10 batishshi widira shiqqano?
2. Rosi’ne mine noo 4ki kifile rosaano kiir me’e ikkitanno? Rosaanote kiir hiikkonni 10 nna 100 batishshi widira shiqqano?

Qaagiishsha:

- ▶ Mitte kiir wole kiirowa shiikkama woy gamba yaa kulate “≈” malaate horoonsi’neemmo. Nabbanbanni woyte shiikko yine nabbanbanni.
- ▶ Uynoonni kiir 10 minira shiikkate aante noo doogo ho’ronsi’nanni
 - ➔ Uynoonni kiir mittu mini dijiite 1, 2, 3 woy 4 ikkituro uynoonnikiiironni balaxxe noo 10 batishshi kiir widira shiikkantanno.
 - ➔ Kiironniti mittu mini dijiite 5, 6, 7, 8, woy 9 ikkituro, uynoonni kiironni aante noo 10 batishshi kiir widira higge shiikkantanno.
- ▶ Uynoonni kiir 100 minira shiikkate;
 - ➔ Kiironniti tonnu mini dijiite riqibbinoti ontunni ajjuro, uynoonni kiironni balaxxe noo 100 batishshi kiir widira higge shiikkantanno.
 - ➔ Kiironniti tonnu mini dijiite riqibbinoti ontenna ontu alee ikkituro, uynoonni kiironni aante noo 100 batishshi kiir widira higge shiikkantanno.

Lawishsha 1.15.

- 1. Aante noore 10 minira shiikke.
 - a. 43
 - b. 678
- 2. Aante noore 100 minira shiikke.
 - a. 927
 - b. 561

Tiro

- 1.
 - a) $43 \approx 40$ korkaatuno, mittu mine riqibbano kiirro $3 < 5$
 - b) $678 \approx 680$ korkaatuno, mittu mine riqibbanno kiirro $8 > 5$
- 2.
 - a) $927 \approx 900$ korkaatuno, tonnu mine riqibbanno kiirro $2 < 5$
 - b) $561 \approx 600$ korkaatuno, tonnu mine riqibbano kiirro $6 > 5$.



Rosiishsha 1.9

- 1. Aante noo kiirro 10 minira shiikki.
 - a. 73
 - b. 984
 - c. 206
 - d. 628
- 2. Aante noo kiirro 100 minira shiikki.
 - a. 238
 - b. 599
 - c. 475
 - d. 127

1.6.2. Kiirro 1,000, 10,000 nna 100,000 minira shiikka

Wo'ma kiirro 10 nna 100 minira shiikka rossinoonni. Xa kayinni 1,000, 10,000 nna 100,000 minira shiikka rossinanni. Hanni aane noo wo'naalsha jaalla'ne ledoo loosse.



Wo'naalsha 1.10

Lame lame ikkatenni loonsanni xa'muwa.

1. Wo'ma kiirro 10 nna 100 minira shiikkinanni wodho kaima assatenni 1,000 minira shiikkinanni wodho dafitari'ne aana borreesse.
2. Aliidi xa'mo ledi mittu dani doogo horonsi'ratenni 10,000 minira shiikkinanni wodho hasaabbe.

Qaagiishsha:

- ▶ Uynoonni kiirro 1000, 10,000 nna 100,000 minira shiikkate;
 - ➔ Kiironniti 1000 woy 10,000 woy 100,000 mini dijiite riqib-binoti ontunni ajjuro, uynoonni kiironni balaxxe noo 1000 woy 10,000 woy 100,000 batishshi kiirro widira higge shiikkantanno.
 - ➔ Kiironniti 1000 woy 10,000 woy 100,000 mini dijiite riqib-binoti ontunni aalee ikkituro, uynoonni kiironni aante noo 1000 woy 10,000 woy 100,000 batishshi kiirro widira higge shiikkantanno.

Lawishsha 1.16.

1. Aante noore kulloonna kirote minira shiikke.
 - a) 7,839 kumu minira shiikki.
 - b) 39,752 tonnu kumu minira shiikki.
 - c) 236,459 xibbu kumu minira shiikki.

Tiro

- a) 7,839 kumu minira shiikkiniro 8,000 ikkanno korkaatuno, xibbu mini riqiwaancho dijiite $8 > 5$.
- b) 39,752 tonnu kumu minira shiikkiniro 40,000 ikkanno korkaatuno, kumu mini riqiwaancho dijiite $9 > 5$.
- c) 236,459 xibbu kumu minira shiikkiniro 200,000 ikkanno korkaatuno, tonnu kumi riqiwaancho dijiite $3 < 5$.



Rosiishsha 1.10

1. Konni woroonni noo kiir kumu minira shiikke.
 - a. 8,036
 - b. 54,525
 - c. 3,478
 - d. 19,832

2. Aante noo kiir tonnu kumi minira shiikke.
 - a. 79,824
 - b. 40,362
 - c. 25,304
 - d. 39,127
 - e. 55,766

3. Aante noo kiir xibbuu kumi minira shiikke.
 - a. 803,998
 - b. 729,614
 - c. 558,842
 - d. 198,205

4. Babbaxxitino Sidaamu Qoqqowu quchummara Koroonu fayya gargar-tanno kittiwaate dironsa 50 alee ikkanno mannira koo/tee bandikkinni uynoonni. Kuri quchumma giddonni Hawaasa 13,658, Daayye 10,723, Alatta Wondo 8,717 nna Daarra Qawaadoho 7,490 ikkanno mannira kittiwaate uynoonni. Tenne quchummara Koroonu fayya kittiwaate adhi manni batinye 1,000 minira shiikke.

1.7

100 geeshsha noore Itophiyu kirote malaatta

Kalqete aana noo gobbuwaa uminsata ikkitino addi addi kirote malaate afidhinori no. Kuri giddoni uminsa kirote malaati noonsa gobbuwa lawishshaho, Itophiyu, Hinde, Arabe, Roomu, w.k.l ikkitanno. Xaa geeshsha horonsi’nanni hee’noommoti kirote malaatta 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 nna 9 Hindu-Arabete kirote malaattaati. Kuri kiir kiirate hayyano tonnuni kiirate hayyo yinanni. Itophiyu umiseta ikkitino kirote malaattanna kiirate hayyo afidhino.



Wo’naalsha 1.11

- 1. Hanni gaamote ofollatenni affinoonnita Itophiyu kiirote malaatta mim-mitu ledo hasaabbe.
- 2. Hanni rossinanni kifilera noo labballunna seennu rosaano kiirro Itophiyu kiirote malaatinni borreesse.

Itophiyu kiirote malaatta

፩	፪	፫	፬	፭	፮	፯	፰	፱	፲
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
፳	፴	፵	፶	፷	፸	፹	፺	፻	
20	30	40	50	60	70	80	90	100	

Qaagiishsha:

- ▶ Itophiyu kiirote malaati giddo zeero yinanni kiirote malaati dinonke.
- ▶ Itophiyu kiirate hayyo ledatenna batisatenni kiirate hayyo yineemmo.

Lawishsha 1.17.

- 1. Aante noo kiirro Itophiyu kiirote malaatinni borreessi.
 - a. 11
 - b. 27
- 2. Aante noore Itophiyu kiirote malaatinni borreesse.
 - a) Ontayna shoole
 - b) Honsayna lame
- 3. Aante noo Itophiyu kiirro nabbawi.
 - a) ፳፯
 - b) ፹፫
 - c) ፻

Tiro

1.

a) 11 = ፫፩

b) 27 = ፳፯

2.

c) 54 = ፵፩

d) 92 = ፻፪

3.

a) Leyaana lamala

c) Mitto xibbe

b) Settayna sase

Konni garinni 100 geeshsha noo Itophiyu kiir malaatta borreessanna nabbawa dandiinanni.



Rosiishsha 1.11

1. Aante noo shae wonshe

23			49	65	78	31	
	፳፮	፫					፫፱

2. Aante noo Itophiyu kirote malaati borreesse.

- a. tonaa onte

b. sajiina sette

c. leyaana lamala
- d. honsayna shoole

e. settayna sette

f. ontaawo

3. Aante noo kiir Itophiyu kiir malaatinni borreesse.

- a. 26

b. 33

c. 52

4. Mitte kifile giddo ፶፫ labballunna ፵፱ seennu rosaano afantanno. Kifilete noohu xaphoomu rosaanote batinyi me”cho? (Itophiyu kirote malaatinni borreesse).

Fooliishshote Xaphishsha

- ▶ 1,000 batishshoota yineemmori goofimarchoho sase dijiitensa zeero ikkitino wo’ma kiirrooti.

▶ Mitte kiir 100 batisa yaa kiir borreesse qiniiteseenni sase zeero borreessate yaate.

- ▶ Mitte kiirro 10,000 batinseemmo woyte kiirro borreessine qiniitesenni shoole zeero worate, hattono 100,000 batinseemmo woyte kiirro borreessine onte zeero worranni.
- ▶ 1000, 10,000 nna 100,000 batishshoota tonnunni gaamate kiirate doogo kiirro kiirate dandoo halashshanno. Konnenno, 1000, 10,000 nna 100,000 batishshoota mittunni, tonnunni, xibbuunni, kumunni, tonnu kuminninna xibbu kuminni kiirate doogo yineemmo.
- ▶ Mitte kiirro wole kiirowa shiikka yaannoha leellishshate “ $\approx$ ” malaate horoonsi’neemmo. Nabbanbanni woyte shiikku malaate yine nabbanbanni.
- ▶ Itophiyu kiirote malaati giddo zeero riqibbano kiirote malaati dinonke.
- ▶ Itophiyu kiirote malaate kiirate hayyo ledatenna batisatenni kiirate hayyo yine woshshinanni.

Karsado rosiishsha

A. Konni woroonni noo xa’muwa “A” woroonni noore “B” woroonni noori ledo fiixoonsi.

A	B
____ 1. Honse kume mitto xibbenna leeyanna lee.	A. 4,215
____ 2. Tonne kumenna mitto.	B. 111,111
____ 3.. Sette xibbe kume onte xibbenna tonne.	C. 9,166
____ 4. Shoole kume lame xibbenna tonaa onte.	D. 10,001
____ 5. Mitto xibbenna tonaa mitto kume mitto xibbenna tonaaa mitto.	E. 900,009
	F. 800,510

B. Aante noo xa’mora halaali dawaro amaddino fidale doorte qoli.

1. Konni woroonni noori giddo 100 batishsha ikkinokkihu hiikkoneeti?

a. 1,000	c. 10,000
b. 248	d. 100

2. Konni woroonni noori giddo garunni borreessaminohu hiikkoneeti?

- a) $2,480 = 2 \times 100 + 4 \times 10 + 8 \times 1 + 0$
- b) $79,650 = 7 \times 10,000 + 9 \times 1,000 + 6 \times 100 + 5 \times 10 + 0 \times 1$
- c) $3,006 = 3 \times 1,000 + 0 \times 100 + 6 \times 10 + 0 \times 1$
- d) $10,862 = 1 \times 1,000 + 8 \times 100 + 6 \times 10 + 2 \times 1$

3. Aante noori giddo xara ikkinohu hiikkoneeti? $26 \times 1,000 > 3 \times 10,000$

- a) $75 \times 10,000 < 10 \times 100,000$
- b) $50 \times 1,000 > 10 \times 1,000$
- c) $68 \times 10,000 < 79 \times 10,000$

C. Aante noo xa' muwa dawarre.

1. Aante noo kiir fidaletenni dafitari'ne aana borreesse.

- a. 378
- b. 4,960
- c. 70,526
- d. 1,000,000

2. Aante noore kirote malaatinni borreesse.

- a) Onte kumenna onte
- b) Leyaana lamala kumenna sette
- c) Mitto xibbenna tonaalame kume, lee xibbenna honse
- d) Xibbe kumenna shoole

3. Aante noo kiir shiimunni hanaffe jawu widira aantensanni borreessi.

- a) 75,689; 126,008; 653,200; 90,002; 54,798
- b) 623,705; 623,716; 623,721; 623,730; 623,719

4. Aante noo kiir 1,000 minira shiikki.

- a. 3,989
- b. 5,260
- c. 1,288
- d. 9,937

5. Aante noore 100 minira shiikke.

- a. 348
- b. 689
- c. 712
- d. 446

6. Aante noore Itophiyu kiironni borreesse.
a. 17 b. 28 c. 55 d. 74
7. Aante noo Hindu-Arabete kiironni borreesse.
a. ፬፬ b. ፶፪ c. ፭፻ d. ፺፩
8. Ani 4,500 nna 6,000 mereero noomma kiirrooti. Ani 1,000 batishshaati. Ani ayeeti?
9. Koroonu Vayresenni Dotteessu 2012 M.D kayse onkoleessa 15/2013 M.D geeshsha Itophiyu gidde 227,054 rooranno manni amadamino. Vayresete amadamino manni kiir 10,000 nna 100,000 widira shiik-katenni borreessi.



1,000 GEESHSHA NOO WO'MA
KIIRO BEEHA

Fooliishshote Hexxo

Konni rosi gedensaanni

- ▶ 1,000 geeshsha noo 10 batishshoota 1- dijiite wo'ma kiironni-na 10-ho beekkinanni.
- ▶ 1,000 geeshsha noo wo'ma kiiro 1-dijiite wo'ma kiirora gatiweelonna gatote beekkinanni.
- ▶ 1,000 geeshsha noo wo'ma kiiro beehate addi addi doogo baddinanni.
- ▶ 1,000 geeshsha noo wo'ma kiiro beehate ledi xaaddanno qaa-lu pirobileemma tirtinanni.

Bitima

Sayikki kifile shallagote rosira beehate xintu hedonna 100 geeshsha noo wo'ma kiiro 1-dijiite wo'ma kiirora gatiweelonna gatotenni beeha rossinoonni. Qoleno 100 geeshsha noo wo'ma kiiro 10-ho beehanna addi addi beehate doogo rossinoonni. Xa kayinni tenne fooliishshora 1,000 geeshsha noo wo'ma kiiro 1-dijiite wo'ma kiiroranna 10-ho beehate addi addi doogo hala'ladunni rossinanni.



100 geeshsha noo wo'ma kiir beeha marro qole qaagiisa.

Rosaano! Beeha maatiro affinoonni? Addi addi udiinne lame woy sase ikkatenni beeqqitiniro, udiinnu beehamino yineemmo. Beeha yaanno qaalu tiro leellishshannonkehu mitto gamba assine mittowa worroonni udiinne taalo beeqqa yaannoha ikkanno. Ikkollanna kayinni udiinne beeqqinanni woyte taalo iillara (beehamara) woy taalo beehama hoogara (gato heedhasira) dandiitanno. Kaimaho ikkano'ne gede aane noo wo'naalsha gaamotenni ikkatenni loose.



Wo'naalsha 2.1

1. Beehamaanchu, beehaanchunna beehachu mayimma lainohunni hasaawo asse.
2. Rosiisaanchu 48 dafitara rosaanote beeha hedi. Konne dafitara 3 rosaanora beehiro annu annunkura meu iillannonsa? 4 rosaanora beehirona? 5 rosaanora beehirona?
3. Aante noore shallagi.

a. $38 \div 2$

c. $63 \div 7$

b. $94 \div 6$

d. $58 \div 5$

Xawishsha

Lame dijiite wo'ma kiir 1-dijiite wo'ma kiirora beehate doogo horoonsi'ne beenkeemmo woyte aane noo shoole deerra harunsa, beehache (iillo) borreessa, batisa, xeisanna dirrisa (umo tonnu miniha aanchine mittu miniha)

Lawishsha 2.1

Aante noore wororrite beehate doogo horoonsi'ratenni beehi

a. $78 \div 6$

b. $38 \div 7$

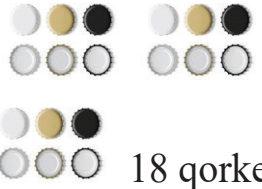
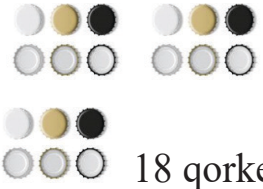
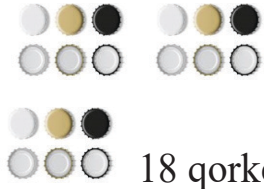
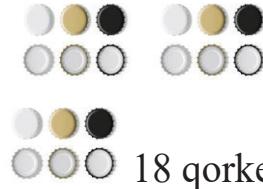
Tiro	
a) $78 \div 6$	
$\begin{array}{r} 13 \\ 6 \overline{)78} \\ \underline{-6} \\ 18 \\ \underline{-18} \\ 0 \end{array}$	* 78 beehamaancho, 6 beehaanchoho. * 7, 6 ho beehatenni iillo 1 tonnu minira borreessa. * 1, 6 nni batisatenni batishsha 7 hunda borreessa. * 7 aaninni 6 xeisatenni badooshshe 1 borreessa. * Mittu minita 8 dirisatenni 18 afi'neemmo. * 18, 6-ho beehatenni iillo 3 mittu mine borreessa. * 3, 6 nni batisatenni batishsha 18 hunda borreessa. * 18 aaninni 18 xeisatenni badooshshe 0 borreessa.
b) $38 \div 7 = 5$ gato 3	
$\begin{array}{r} 5 \\ 7 \overline{)38} \\ \underline{-35} \\ 3 \end{array}$	* 38 beehamaancho, 7 beehaanchoho. * 3, 7 ho beeha gara ikkannokkihura 38, 7 ho beeha. * Iillo 5 aleenni borreessa. * 5, 7 nni batisa. * 38 aaninni 35 xeisatenni badooshshe 3 borreessa.

Qaagiishsha:	
▶	Lame wo'ma kiiri "a" nna "b" gatiweelo beehantannoha ikkironna $b \neq 0$, $a \div b = c$ wo'ma kiirrooti.
▶	"a" gatote beehantanno wo'ma kiiri ikkituro, $b \neq 0$, $a \div b = c$ gato g ikkitanno. c nna g wo'ma kiirrooti. gato "g" ayee woyteno c ajjanno.
▶	$a \div b = c$ ikkiro, "a" beehamaancho, "b" beehaanchonna "c" beehache yineemmo.

Lawishsha 2.2

a) $72 \div 4$

Kuni leellishannonkehu 72 udiinne (qorke) 4 gaamo taalo beeqqituro mitte mittente gaamora me’e qorke iillitannonsa yaannohaati.

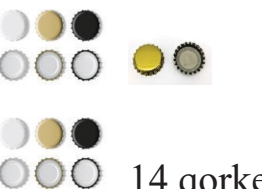
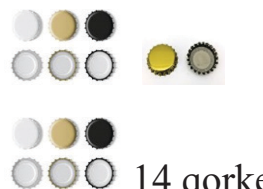
 18 qorke	 18 qorke	 18 qorke	 18 qorke
Gaamo 1	Gaamo 2	Gaamo 3	Gaamo 4

Mitte mittente gaamora 18 qorke iillitannonso.

Konni daafira, $72 \div 4 = 18$ ikkanno.

b) $72 \div 5$

72 qorke 5 gaaamo taalo beeqqituro mitte mittente gaamora me’’e qorke iillitanno?

 14 qorke	 14 qorke	 14 qorke	 14 qorke
Gaamo 1	Gaamo 2	Gaamo 3	Gaamo 4
 2 qorke gato			

Mitte mittente gaamora 14 qorke iillite 2 qorke gattanno.

Konni daafira, $72 \div 5 = 14$ gato 2 yineemmo.

Xawishsha	▶ Beeha batisatenni buunxanni. Togo yaano beeha batisate galchamme shalagooti. Konnira, a, b, nna c ayee wo’ma kiirro ikkituro, $b \neq 0$ ikkituronna $a \div b = c$ ikkituro, $a = c \times b$ ayee woyteno addaho. ▶ Leden, $a \div b = c$ gato g ikkituro, $a = c \times b + g$ ayee woyteno addaho. ▶ $a \div b$ yaanno shallagote handaari xawisannohu “b” hiittenne wo’ma kiironni batisanturo “a” uytannonke (afi’neemmo) yaannohaati.
------------------	---

Lawishsha 2.3

- $84 \div 3 = 28$ korkaatuno, $28 \times 3 = 84$ ikkannohuraati.
- $84 \div 5 = 16$ gato 4 korkaatuno, $16 \times 5 + 4 = 84$ ikkannohuraati.
- $96 \div 8 = 12$ korkaatuno, $8 \times 12 = 96$ ikkannohura.



Rosiishsha 2.1

- 24 kuwaase 4 kuwaase ledo heewisiinsummoro me'e anga roortanno?
- Aante noore shallagi
 - $60 \div 2$
 - $80 \div 4$
 - $72 \div 3$
 - $91 \div 7$
- Aante noore shallagi
 - $71 \div 5$
 - $62 \div 3$
 - $53 \div 9$
 - $35 \div 2$



1,000 geeshsha noo 10 nna 100 batishshoota 1-dijiite kiiroranna 10 ho beeha

2.2.1. 1,000 geeshsha noo 10 nna 100 batishshoota 10-ho beeha

Hanni aane noo wo'naalsha lame lame ikkatenni wo'naalle.



Wo'naalsha 2.2

- 10 batishshoota yineemmo kiir hiittooreeti?
- 10 nna 100 batishshooti mereero noo mittimmanna badooshshe kulle.
- Aante noore shallagi.
 - $10 \div 10$
 - $60 \div 10$
 - $100 \div 10$
 - $240 \div 10$

Qaagiishsha:

- ▶ 10 batishshoota yineemmori goofimarchunniti mitte dijiite zeero ikkitino wo'ma kirooti.
- ▶ 100 batishshoota yineemmori goofimarchu lame dijiite zeero ikkitino wo'ma kirooti. Konni daafira, baalunku 100 batishshi 10 batishshaati.
- ▶ 10 nna 100 batishshoota 10-ho beehate goofimarchunnita mitte zeero hunatenni gattino kiirro borreessate.

Lawishsha 2.4

- a) $80 \div 10$ Beehamaanchunnita goofimarchu mitte zeero hunatenni 8 afi'neemmo. Togo yaano, $80 \div 10 = 8$ ikkanno.
- b) $350 \div 10$ Beehamaanchunnita goofimarchu mitte zeero hunnum-moro afi'neemmohu 35 ikkanno. Konni daafira, $350 \div 10 = 35$ ikkanno.
- c) $600 \div 10$ Beehamaanchunnita goofimarchunnita mitte zee-ro hunummoro afi'neemmohu 60 ikkanno. Konni daafira, $600 \div 10 = 60$ ikkanno.

Xawishsha

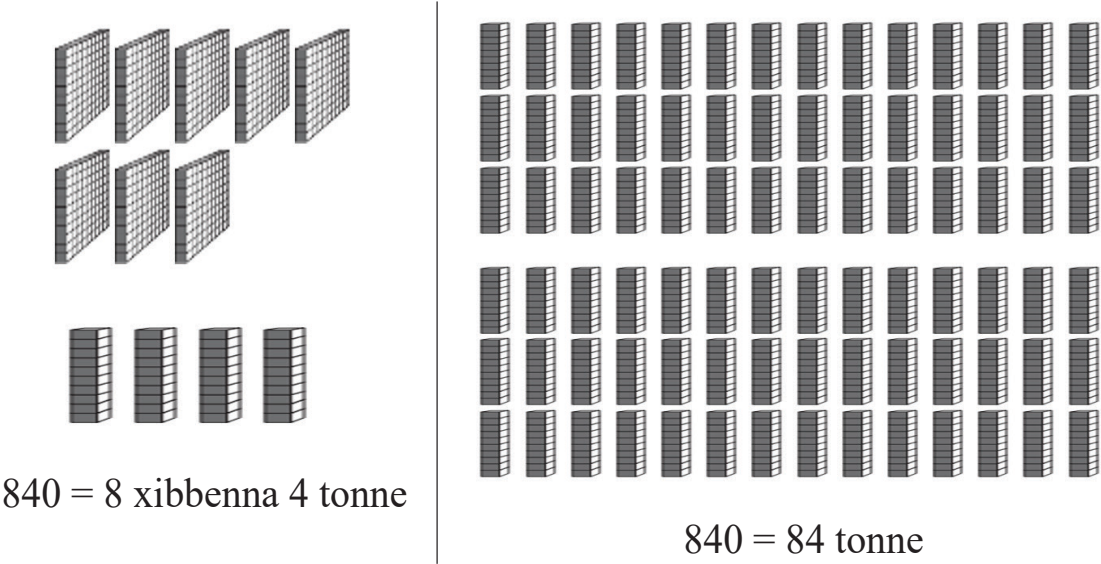
- ▶ 10 nna 100 batishshoota 10-ho beehate uynoonni batishshootu kiirro tonnunni kiiranna tonnootu kiirro 10-ho beeha ikkanno.
- ▶ 10 nna 100 batishshoota 10-ho beehate 10-nni kiirate aana xintamino udiinne (woy bilooke woy kaarde) horonsi'ra dandiineemmo.

Xaphoomu Kiirronni Mitte gaamo afidhanno
udiinnu kiirro $\div$ gaamora = udiinnu kiirro

Lawishsha 2.5.

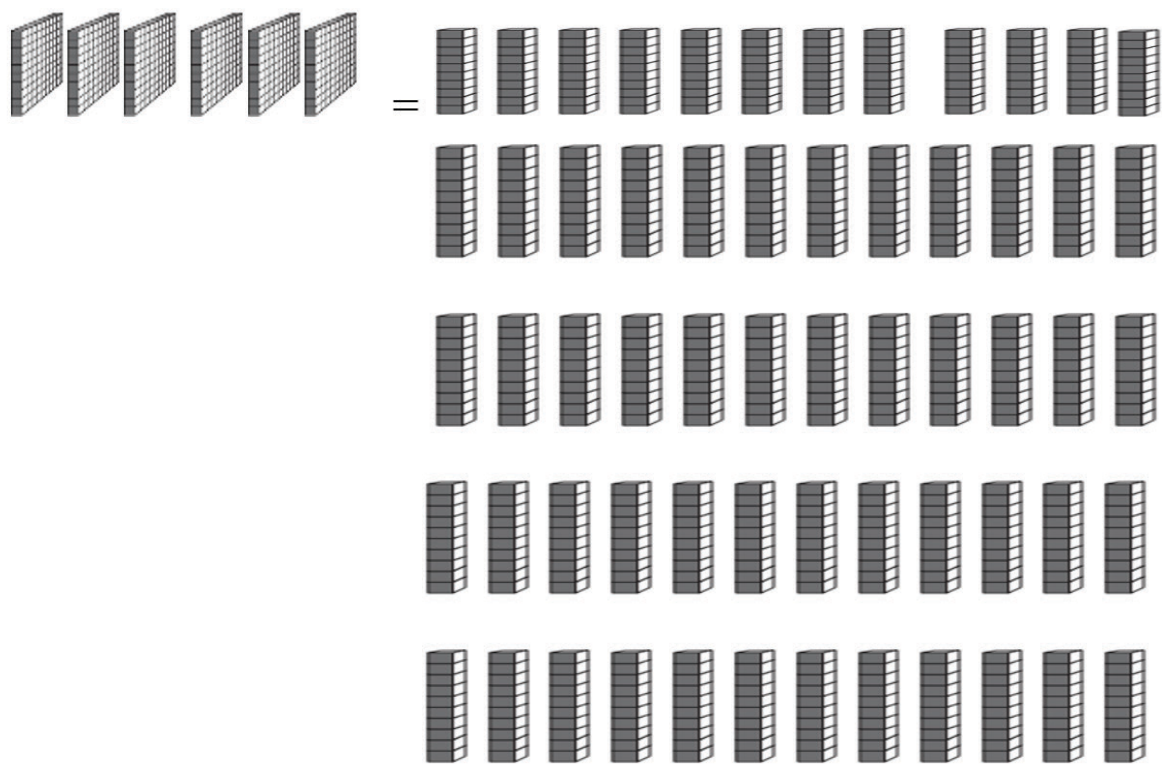
- a) 840 giddo 84 tonnu noonke. Togo yaano, $840 = 84$ tonne ikkitanno. Qoleno, $10 = 1$ tonne.

Konni daafira, $840 \div 10 = 84 \text{ tonne} \div 1 \text{ tonne} = 84 \div 1 = 84$,
korkaatuno ayee wo'ma kiiro 1-ho beenkiro wo'ma kiiro umose ikkitan-
nohura.



84 tonne 1 tonnira beeha 84 mittoho beehate ledo mittu daniho.
Konni daafira $840 \div 10 = 84 \text{ tonne} \div 1 \text{ tonnira} = 84 \div 1 = 84$.

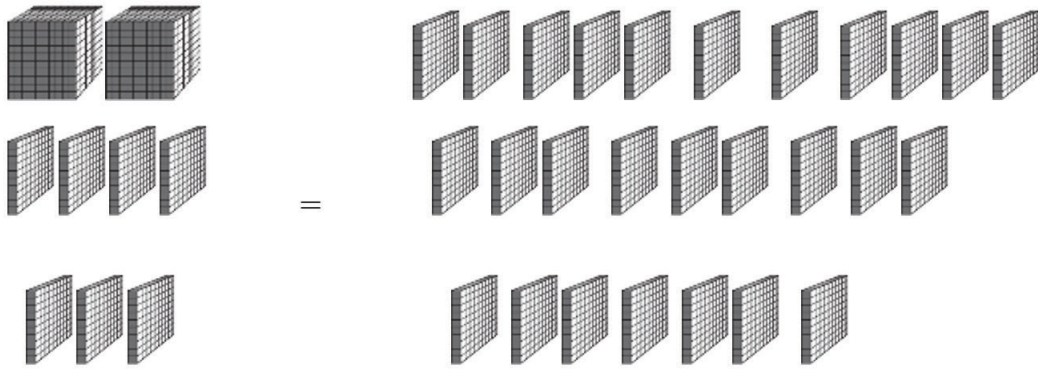
b) $600 \div 10 = 60 \text{ tonne} \div 1 \text{ tonnira} = 60 \text{ ikkanno}$.



$$600 \div 10 = 6 \text{ xibbe} \div 1 \text{ tonnira} = 60 \text{ tonne} \div 1 \text{ tonnira}$$

Konni dafira, $600 \div 10 = 60 \text{ tonne} \div 1 \text{ tonnira} = 60$.

c) $2700 \div 100 = 27 \text{ xibbi} \div 1 \text{ xibbira} = 27 \text{ ikkanno}$.



$$2000 + 700 = 2700 = 27 \text{ xibboota}$$

Konni daafira, $2700 \div 100 = 27 \text{ xibbi} \div 1 \text{ xibbira} = 27 \text{ ikkanno}$.



Rosiishsha 2.2

Aante noore shallagi.

a. $420 \div 10$

c. $550 \div 10$

e. $960 \div 10$

b. $800 \div 10$

d. $1,000 \div 10$

f. $740 \div 10$

2.2.2. 1,000 geeshsha noo 10 batishshoota 1-dijiite wo'ma kiirora beeha

Tenne cinaancho amadora 1,000 geeshsha noo 10 nna 100 batishshoota 1-dijiite wo'ma kiirora (2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 nna 9) beeha la'inanni. Hanni aane noo wo'naalsha gaamoteni ikkatenni loosse.



Wo'naalsha 2.3

1. Aante noore shallagi.

a. $80 \div 4$

c. $350 \div 5$

b. $80 \div 6$

d. $350 \div 9$

2. Sase loosasine gutunni loose afidhinoha 480 birra taalo beeqqituro, annu annunkura meu birri iillannonsa?

Qaagiishsha:

- ▶ 10 nna 100 batishshoota ikkitinno wo'ma kiirro mitte dijiite wo'ma kiirora beehate seeda beehate hayyo horoonsi'ra dandiinanni.
- ▶ 100 batishshoota baalanti 10 batishshoota ikkitinnohura, 100 gatiweelo beekkanno kiirro 10 gatiweelo beekkanno.
- ▶ 10 nna 100 gatiweelo beekkanno mitte dijiite wo'ma kiirro 5 callaati..

Lawishsha 2.6.

- a) 28 dafitara shoole rosaanora taalo beeha yaannoha shallagote handaarinni worriro, $28 \div 4$ ikkanno.
- b) Alemu, Almaazina Beqqelechi 360 birra taalo beeqqitu yaannoha shallagote handaarinni worriro, $360 \div 3$.

Lawishsha 2.7.

Aante noore shallagi.

- a) $150 \div 5$ --- mittu mini zeero woratenni $15 \div 5 = 3$
--- $15 \div 5 = 3$ ikkiro, $150 \div 5 = 30$ ikkanno.

Konni daafira, $150 \div 5 = 30$ ikkanno.

Konneno misilete xawinsummoro, $150 = 1$ xibbenna 5 tonne $= 15$ tonne ikkanno, onte gaamora taalo beenkummoro

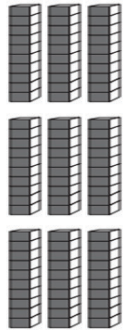
				
3 tonne	3 tonne	3 tonne	3 tonne	3 tonne
Gaamo 1	Gaamo 2	Gaamo 3	Gaamo 4	Gaamo 5

b) $630 \div 7$ ---- Mittu mini zeero woratenni $63 \div 7 = 9$

---- Aanchineno zeero borreessa. Hakkuno, $630 \div 7 = 90$

Konni daafira, $630 \div 7 = 90$ ikkanno yaate.

Konneno misilete xawinsummoro, $630 = 6$ xibbenna 3 tonne = 63 tonne ikkanno, lamala gaamora taalo beenkummoro

						
9 tonne = 90	9 tonne = 90	9 tonne = 90	9 tonne = 90	9 tonne = 90	9 tonne = 90	9 tonne = 90
Gaamo 1	Gaamo 2	Gaamo 3	Gaamo 4	Gaamo 5	Gaamo 6	Gaamo 7

c) $130 \div 3$ ---- 130 giddo 13 tonni no.

---- $13 \text{ tonni} \div 3 \text{ gaamora} = 4 \text{ tonni iille } 1 \text{ tonni gatanno.}$

---- $1 \text{ tonni} = 10 \text{ mittu led}$

---- $10 \text{ mitti} \div 3 \text{ gaamora} = 3 \text{ mitti iilleenna } 1 \text{ mitti gatanno.}$

---- 1 mitti 3 ajanno daafira loosinke kowiicho jeefanno.

Konni daafira,

$$130 \div 3 = 13 \text{ tonne} \div 3 \text{ gaamora}$$

$$= 4 \text{ tonni iilleenna } 1 \text{ tonni gatanno}$$

$$= 4 \text{ tonne} + (10 \text{ mitto} \div 3 \text{ gaamora})$$

$$= 4 \text{ tonne} + 3 \text{ mittu iilleenna } 1 \text{ mitti gatanno}$$

$$= (4 \text{ tonne} + 3 \text{ mitto}) \text{ gato } 1 \text{ mitto}$$

$$= (40 + 3) \text{ gato } 1$$

$$= 43 \text{ gato } 1$$

d) $900 \div 8$

$900 \div 8 = 90 \text{ tonnu} \div 8 \text{ gaamooraa} \dots\dots\dots 90 \div 8 = 11 \text{ gato } 2$
= 11 tonnu iille 2 tonnu gato ikkanno.
= 11 tonne + (20 mitto $\div 8$ gaamora) $\dots\dots\dots 2 \text{ tonnu} = 20 \text{ mitto}$
= 11 tonne + (2 mitti iille 4 mitti gatanno) $\dots\dots 20 \div 8 = 2 \text{ gato } 4$
= (11 tonne + 2 mitto) 4 mitti gatanno.
= (110 + 2) gato 4
= 112 gato 4 ikkanno.

Wodanchi!

- ▶ Wole beehate doogo kiirote mininsanni beehate doogooti. Tenne doogo beeha, batisa, xeisanna dirrisate doogo yineemmo. Korfaatuno, tenne beehate doogo giddo kuri shoole qaalla horoonsi’ra noonke daafiraati.
- ▶ Wole addi addi doogo horoonsi’ratenni 1,000 geeshsha noo 10 batishshoota 1-dijiite wo’ma kiirora beeha dandiinannita afa noo’ne.

Lawishsha 2.8.

Aante noore shallagi

- a) $540 \div 5$
- b) $900 \div 8$
- c) $670 \div 7$

Tiro

kiirote mininsanni beeha

- a)
- Beeha: xibbuu minita 5 onteho beeha, $5 \div 5 = 1$.
 Batisa: $1 \times 5 = 5$. Tenne 5 xibbuu mini hunda borreessa.
 Xeisa: $5 - 5 = 0$.
- 108
 $5 \overline{)540}$
 $\underline{-5}$
 40
 $\underline{-40}$
 0
- Dirrisa: tonnu minita 4 dirrisa. 4 onteho beeha gara ikkannokkihura, aleenni beehachete tonnu minira 0 borreessatenni lende mittu minita 0 dirrisa. Konninni 40 afira.
 Beeha: $40 \div 5 = 8$.
 Batisa: $8 \times 5 = 40$.
 Xeisa: $40 - 40 = 0$.

- b)
- Beeha: Xibbuu minita 9 setteho beeha, $9 \div 8 = 1$ gato 1.
 Batisa: $1 \times 8 = 8$. Tenne 8 xibbuu mini hunda borreessa.
 Xeisa: $9 - 8 = 1$.
- 112
 $8 \overline{)900}$
 $\underline{-8}$
 10
 $\underline{-8}$
 20
 $\underline{-16}$
 4
- Dirrisa: tonnu minita 0 dirrisa. Konninni 10 afi'ra.
 Beeha: $10 \div 8 = 1$ gato 2.
 Batisa: $1 \times 8 = 8$.
 Xeisa: $10 - 8 = 2$.
 Dirrisa: mittu minita 0 dirrisatenni 20 afi'ra.
 Beeha: $20 \div 8 = 2$ gato 4.
 Batisa: $2 \times 8 = 16$.
 Xeisa: $20 - 16 = 4$. Tenne 4 setteho beeha gara ikkannokkihura gatote yineemmo.

- c)
- 95

7)670

-63

40

-35

5

Beeha: xibbuu minita 6 lamalaho beeha gara ikkannok-kiihura, $67 \div 7 = 9$ gato 4.

Batisa: $9 \times 7 = 63$. Tenne 63 xibbuunna tonnu mini hunda borreessa.

Xeisa: $67 - 63 = 4$.

Dirrisa: mittu minita 0 dirrisa. Konnini 40 afira.

Beeha: $40 \div 7 = 5$ gato 5. Batisa, $5 \times 7 = 35$.

Xeisa: $40 - 35 = 5$. Tini 5 lamalaho beeha gara ikkannok-kihura gatote yineemmo.



Rosiishsha 2.3.

1. Aante noore shallagi.
- a. $210 \div 5$

b. $730 \div 3$

c. $660 \div 8$

d. $400 \div 9$

e. $570 \div 7$

f. $670 \div 4$
2. Hawaasi quchumi mazagaajji 540 hee'nanni mine 6 addi addi olliira minate hedi. Mittu mittunku olliira taalo mine minanniha ikkiro mittu olliira minamanno mini batiny me'eho?



1,000 geeshsha noo wo'ma kiirora gatiweelonna gatote beeha

Konni aleenni la'noommo cinaancho amadora 1,000 geeshsha noo 10 batish-shoota 1-dijiite wo'ma kiirora beehate babbaxxitino doogo rossinoonni. Xa kayinni tenne cinaancho amado 1,000 geeshsha noo ayee wo'ma kiirora 1-dijiite wo'ma kiirora beeha rossinanni.

2.3.1. 1,000 geeshsha noo wo'ma kiir 1-dijiite wo'ma kiirora gatiweelo beeha

Sayikki kifile shallagote rosira 100 geeshsha noo wo'ma kiir 1-dijiite wo'ma kiirora (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 nna 9) gatiweelo beeha rossinoonni. Hanni hakko rossinoonniha qaagate kaa'lanno'ne gede woroonni noo wo'naalsha lame lame ikkatenni loosse.



Wo'naalsha 2.4

1. Aante noore shallagi.

a. $14 \div 2$

c. $75 \div 5$

b. $36 \div 3$

d. $54 \div 9$

2. Aane noo fano darga wonshi.

a) $24 \times 4 = 96$ ikkiro $96 \div 4 =$ _____

b) $12 \times 7 = 84$ ikkiro $84 \div 7 =$ _____

c) $65 \div 5 = 13$ ikkiro $13 \times 5 =$ _____

d) $72 \div 9 = 8$ ikkiro $8 \times 9 =$ _____

3. Xa'mo (1) hunda noore shalagate horoonsidhinoonni doogo rosiisaan-chi'nera kulle.

Qaagiishsha:

- ▶ Ayee wo'ma kiir “a”, “b” nna “c” ra , $b \neq 0$ ikkituronna $a \div b = c$ ikkituro $a = c \times b$ ayee woyteno addaho. Konninni la'neemmohu $a \div b$ shalaga yaa “b” ledi batinseemmo woyte “a” uytanno kiir ayeeti yaannoha ikkanno.
- ▶ 1,000 geeshsha noo wo'ma kiir 1-dijiite wo'ma kiirora gatiweelo beehate garunnita beehate doogo woy kirote mininsanni guranni qiniiti widira beeha qara doogooti. Tini doogo beeha, batisa, xeisanna dirrisa yitanno aantenni shallagate doogooti.

Lawishsha 2.9.

Aante noore shallagi.

- a. $93 \div 3$
- b. $326 \div 2$
- c. $846 \div 6$
- d. $130 \div 5$

Tiro

kirote mininsanni beeha

a)

31

3)93

-9

3

-3

0

* Beeha: tonnu minita 9 saseho beeha $9 \div 3 = 3$.

* Batisa: $3 \times 3 = 9$. 9 tonnu mini 9 hunda borreessa.

* Xeisa: $9 - 9 = 0$.

* Dirrisa: mittu minita 3 dirrisa.

* Beeha: $3 \div 3 = 1$. Batisa: $1 \times 3 = 3$.

* Xeisa: $3 - 3 = 0$

Konni daafira, $93 \div 3 = 31$ ikkanno yaate.

b) 163 2)326 -2 12 -12 6 -6 0 Konni daafira, $326 \div 2 = 163$	c) 141 6)846 -6 24 -24 6 -6 0 Konni daafira, $846 \div 6 = 141$	d) 26 5)130 -10 30 -30 00 Konni daafira, $130 \div 5 = 26$
--	--	---



Rosiishsha 2.4.

1. Aante noore shallagi.

a. $672 \div 3$

d. $385 \div 5$

b. $702 \div 6$

e. $594 \div 9$

c. $854 \div 7$

2. Mittu loosire galino manchi 472 shigginye sette madawera kaasate hedi. Kuni manchi mitte mittente madawe aana taalo shigginye kaasiro, mitte madawe aana me’e shigginye kaasanno?

2.3.2 1,000 geeshsha noo wo’ma kiir 1-dijiite wo’ma kiirora gatote beeha

100 geeshsha noo wo’ma kiir 1 dijiite wo’ma kiironni beehate daafira sayikki kifile shallagote rossinoonniha qaagate hanni konni woroonni noo wo’naalsha gaamote ikkatenni loosse.



Wo’naalsha 2.5. Gaamote looso.

1. Aante noore shallagi.

a. $65 \div 2$

b. $39 \div 4$

c. $76 \div 6$

d. $93 \div 7$

2. Woroonni noo fano darga wonshi.

a) $12 \times 4 + 1 = 49$ ikkiro, $49 \div 4 =$ _____ gato _____

b) $37 \times 2 + 1 = 77$ ikkiro, $77 \div 2 =$ _____ gato _____

Qaagiishsha:

- ▶ “a“, “b“, “c“ nna “ g “ wo’ma kiir ikkituronna $b \neq 0$, $a \div b = c$ gato g ikkituro $a = c \times b + g$ ayee woyteno adda ikkanno.
- ▶ Mitte, lame woy sase dijiite afidhinno wo’ma kiir 1-dijiite wo’ma kiirora beenkeemmo woyte garunnita beehate doogo (woy kiirote mininsanni beeha) dandiineemmo.

Lawishsha 2.10.

Aante noore shallagi.

a. $325 \div 2$

b. $273 \div 5$

Tiro

a)

162

2

325

-2

12

-12

5

-4

1

Beeha: tonnu minita 3 lameho beeha $3 \div 2 = 1$ gato 1.

Batisa: $1 \times 2 = 2$. 2 xibbuu mini 3 hunda borreessa.

Xeisa: $3 - 2 = 1$.

Dirrisa: tonnu minita 2 dirrisatenni 12 afira.

Beeha: $12 \div 2 = 6$.

Batisa: $6 \times 2 = 12$.

Xeisa: $12 - 12 = 0$. Dirrisa: mittu minita 5 dirisa.

Beeha: $5 \div 2 = 2$ gato 1. Batisa: $2 \times 2 = 4$. Xeisa, $5 - 4 = 1$.

Konni daafira, $325 \div 2 = 162$ gato 1 ikkanno yaate.

b) Aleenni xa'mo "a" loonsummo garinni shalaga dandiinanni.

54

5

273

-25

23

-20

3

Konni daafira, $273 \div 5 = 54$ gato 3.



Rosiishsha 2.5

1. Aante noore shallagi.

a. $463 \div 3$

b. $722 \div 5$

c. $541 \div 2$

d. $901 \div 8$

e. $808 \div 9$

2. Aante noore shallagi

a. $613 \div 6$

b. $507 \div 5$

c. $983 \div 9$

2.4 Qaalu Probileeme

Tenne cinaancho fooliishshora 1,000 geeshsha noo wo'ma kiir 1-dijiite kiirora beeha amaddino qaal pirobileemma tira rossinanni.

Qaalu pirobileeme tiro hanseemmo yannara harunsa noonke loosu deerri

- ➔ Pirobileemma marro qole nabbawatenni buuxa.
- ➔ Garunnita shallagaame coy fooliishsho borreessa.
- ➔ Borreessinoonni coy fooliishsho tira (loosa) nna dawaro afi'ra.
- ➔ Afi'noonni dawaro pirobileemete giddo eessatenni buuxa.

Lawishsha 2.11.

Aante noore qaal pirobileemma tiri

1. Mittu rosi mini 456 rosaano lee kifilera gaama hasi'ri. Mitte mittente kifilera taalo rosaano gaamanturo, mitte kifilera heedhanno rosaano batinyi me'eha?
2. Dinguurera 364 saamuni noose. Konne saamuna kiritaasete xaaxate hasidhu. Mitte kiritaasera 8 saamuna worturo, Dinguure 364 saamuna worate me'e kiritaase hasidhanno? Meu saamuni gatannose?

Tiro

1. **Uynoonnihu:** Rosu mine noo rosaanote batinye = 456.

Gaamanni kifilete batinye = 6.

Hansoonnihu: Mitte kifilera gaamamtanno rosaanote batinyi me'eha?

Tirote doogo: Mitte mittente kifilera taalo rosaano gaamanturo
 $456 \div 6 = 77$

Konni daafira, mitte kifilera heedhanno rosaanote batinyi 77 ikkanno

2. **Uynoonnihu:** Dinguurera noose saamunu batinye = 364.

Mitte kiritaase amaddanno saamunu kiir = 8.

Hansoonnihu: Dinguure hasidhanno kiritaasete batinyi me’eh?

Tirote doogo: Mitte kiritaase 8 saamuna amaddannoha ikkiro, xaphoomunni saamunu batinyi 364 ikkiro, kiritaasete batinye afi’rate $364 \div 8 = 45$ gato 4 ikkitanno.

woy

$$\begin{array}{r} 45 \\ 8 \overline{)364} \\ \underline{-32} \\ 44 \\ \underline{-40} \\ 4 \end{array}$$

Konni daafira, Dinguure 364 saamuna xaaxate 45 kiritaase hasiissanose 4 saamuni gato ikkannose.



Rosiishsha 2.6.

1. Kaayyamo haanja mu’rora waa hayikkisanno gede 7 barrira 868 birra uynisi. Kaayyamo barrunni mu’rote waa hayikkisatenni afi’ranno birri me’e ikkannosi?
2. Halaali 8 barri loosira 608 birra baantannisi. Halaali mittu mittunku barri giddo 4 saate loosannoha ikkiro,
 - a) mittu barri giddo me’e birra afi’ranno?
 - b) mitte saate loosira me’e birra baantannisi?
3. Shoolki kifile shallagote rosiisaanchi shallagote rosira dancha guma afidhino lee rosaanora jawaachishate 352 waajjo woraqata taalo beeqqite gatinoha qoltannosi gede hajajinsa. Mittu mittunku rosaanchira meu waajju woraqati iillannonsa? Rosiisaanchoho me’e waajjo woraqata qoltusi?

Fooliishshote xaphishsha

- ▶ Mitto gamba assine mittowa worroonni udiine taalo beeqqa woy gaamatenni beeha yineemmo.
- ▶ Beehamaancho ÷ Beehaancho = Beehache.
- ▶ Beeha batisate galchamme shalagooti. Konni daafira, beeha batisatenni buunxanni.
- ▶ Tonnu batishshoota 10-ho beehate goofimarchunnita mitte zeero hunatenni gattinno kiir borreessate.
- ▶ Garunnita beehate doogo (kirote mininsanni beehate doogo) beeha, batisa, xeisanna dirrisa yitanno loosu deerra harunsitannote.
- ▶ “a“, “b“ nna “c“ sase wo’ma kiirrooti. $b \neq 0$ nna $a \div b = c$ ikkituro $a = c \times b$ ayee woyteno addaho.
- ▶ “a“, “b“, “c“ nna “g“ wo’ma kiirrooti. $b \neq 0$ nna $a \div b = c$ gato g ikkituro $a = c \times b + g$ ayee woyteno addaho.

Karsado Rosiishsha

1. Aante noore shallagi.

a. $196 \div 2$

b. $344 \div 4$

c. $468 \div 3$

2. Worroonni noore shallagi.

a. $350 \div 10$

b. $870 \div 10$

c. $500 \div 10$

3. Konni worroonni uynoonnire shallagi.

a. $570 \div 4$

b. $852 \div 5$

c. $990 \div 7$

4. Aante noo xa’muwa beehi.

a. $314 \div 10$

b. $804 \div 10$

c. $745 \div 10$



10,000 GEESHSHA NOO WO'MA
KIIRO BATISANNA BEEHA

Fooliishshote Hexxo

Konni rosi gedensaanni

- ▶ 10,000 geeshsha noo 100 batishshoota mitte dijiite wo'ma kiironni batissinanni.
- ▶ 1,000 batishshoota mitte dijiite wo'ma kiironni batissinanni.
- ▶ 10,000 geeshsha noo wo'ma kiiro mitte dijiite wo'ma kiironni batissinanni.
- ▶ 10,000 geeshsha noo 10 nna 100 batishshoota mitte dijiite kiioranna tonneho beekkinanni.
- ▶ 10,000 geeshsha noo wo'ma kiiro mitte dijiite kiioranna tonneho gatoteenna gatiweelo beehate leellishinanni.
- ▶ 10,000 geeshsha noo wo'ma kiironni batisanna beeha amaddino qalu pirobileemma tirtinanni.

Bitima

Sayikki kifile shallagote rosira 1,000 geeshsha noo wo'ma kiiro 1 dijiite kiironinna 10 nni batisa, fooliishsho lamete hunda 1,000 geeshsha noo wo'ma kiiro 1 dijiite kiironinna 10 nni gatoteenna gatiweelo beeha rossinoonni. Xa kayinni tenne fooliishshora 10,000 geeshsha noo wo'ma kiiro 1 dijiite kiioranna 10 nni batisanna beeha rossinanni.

3.1 10,000 geeshsha noo 100 batishshoota 1 dijiite wo'ma kiironni batisa

Hanni rosaano konni albaanni rossinoonniha qaagate kaa'lano'ne gede aane noo wo'naalsha lame lame ikkatenni wo'naalle.



Wo'naalsha 3.1

- 100 batishshoota yineemmori ayeooti?
- Aante noo batisate shalago shalagge
 - 100×2
 - 200×3
 - 500×4
 - 800×7
- 100 batishshoota 1 dijiite wo'ma kiironni batisate kaa'litanno yitinanni doogo hasaabbe.

Qaagiishsha:

- ▶ 100 batishshoota yineemmori goofimarchu lame dijiitensa zeero ikkitino wo'ma kiirrooti.
- ▶ 100 batishshoota 1 dijiite kiironni batinseemmo woyte goofimarchunnita lame zeero yannate geeshshira aguratenni, xibbu mini dijiite 1 dijiite wo'ma kiironni batinsummo gedensaanni batishshaho qiniiti widoonni lame zeero borreessinanni.

Lawishsha 3.1.

Aante noore shalagi.

- 600×3
- 900×7
- 200×8

Tiro

a)

600×3 lame zeero aguratenni, $6 \times 3 = 18$. Hakkiinni 18 ho qiniitu widoonni lame zeero borreessa, 1800 konni daafira, $600 \times 3 = 1,800$.

b)

$900 \times 7 = 6,300$ korkaatuno, $9 \times 7 = 63$ ikkinohura.

c)

$200 \times 8 = 1,600$ korkaatuno, $2 \times 8 = 16$ ikkannohura.

Xawishsha

▶

100 batishshoota mitte dijiite wo’ma kiironni batisate kaa’litanno addi addi doogo giddo aane noore la’neemmo.

▶

Marro qole ledatenni,

▶

Tonnunni kiirate aana xintamino udiinne (bilooke woy kaarde) horonsi’ratenni.

1000

100

10

1

Tonnunni kiirate aana xinta assitinno kaarde

Lawishsha 3.2.

Aleenni lawishsha (3.1.) aana noore marro-qolle la’nummoro

- a)

$600 \times 3 = 600 + 600 + 600 = 1800$, marro-qolle ledatenni.
- b)

Tonnunni kiirate hayyo aana xinta assitinno kaarde horoon-si’ratenni.

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

$900 \times 7 = 6,300$



Rosiishsha 3.1.

- 1. Aante noore shalagi.
 - a. 700×2
 - b. 900×5
 - c. 600×8
- 2. Aante noo batisaanchu shae wonshi.

×	300	400	500	600	800
2			1,000		
3		1,200			
4					3,200
7	2,100				

3.2 10,000 geeshsha noo 1,000 batishshoota mitte dijiite wo'ma kiironni batisa

Tenne cinaancho fooliishsho hunda aleenni 100 batishshoota 1 dijiite wo'ma kiironni batisate egeno'ne horonsi'ratenni 1,000 batishshoota 1 dijiite wo'ma kiironni batisa lainanni. Hanni aane noo wo'naalsha gaamotenni ikkatenni loossinnihu gedensaanni gaamote albisaanchi widoonni kifilete giddo noo rosaanora shiqishshe.



Wo'naalsha 3.2. Gaamote looso.

- 1. 10,000 geeshsha noo 1,000 batishshooti yineemmori ayeooti?
- 2. Aantinore batisi.
 - a. 3000×2
 - b. $4,000 \times 3$
 - c. $7,000 \times 4$
- 3. 100 nna 1,000 batishshooti mereero noo mittimmanna badooshshu aana hasaawa assitine sumuu yitinoonniha rosiisaanchi'nera kulle.

Qaagiishsha:

- ▶ 1,000 batishshoota yineemmo wo'ma kiirro goofimarchoho sase dijiite baalanti zeero ikkkitino wo'ma kiirrooti.
- ▶ 1,000 batishsha 1 dijiite wo'ma kiironni batisate harancho doogo kumu mini dijiite 1 dijiite wo'ma kiironni batisanna batishshu qiniitu widoonni sase zeero borreessate.

Lawishsha 3.3.

Aante noore shalagi.

- a. $2 \times 4,000$
- b. $9,000 \times 3$

Tiro

a) $2 \times 4,000$ kumu mine nooti 4 ikkitinohura $2 \times 4 = 8$ ho.
Konni daafira, $2 \times 4,000 = 8,000$ ikkanno.
Woy $2 \times 4,000 = 4,000 + 4,000 = 8,000$.

b) $9,000 \times 3$ kumu mine nooti 9 ikkitinohura $9 \times 3 = 27$ ho.
Konni daafira, $9,000 \times 3 = 27,000$ ikkanno.

Wodanchi!

- ▶ 100 batishshoota 1 dijiite wo'ma kiironni batisate horoon-si'noommo doogo 1,000 batishshoota 1 dijiite wo'ma kiironni batisateno kaa'litanno.

Lawishsha 3.4.

- a) Marro-qolle ledatenni
 $7,000 \times 5 = 7,000 + 7,000 + 7,000 + 7,000 + 7,000 = 35,000$
- b) $9 \times 3,000$ umo kumu minita 3, 9 nni batisa, $3 \times 9 = 27$.
Aanchine batishshu 27 qiniiti widoonni sase zeero borreessa.
Hakkuno, $9 \times 3,000 = 27,000$ ikkanno.



Rosiishsha 3.2.

1. Aante noore shalagi.

- a. $7,000 \times 1$

b. $9,000 \times 4$
- c. $5,000 \times 5$

d. $3,000 \times 9$

2. Aante noo batisaanchu shae wonshi.

a)

×	1	4	7	8
6,000			42,000	

b)

×	3
1,000	
3,000	9,000
5,000	
9,000	

3.3

10,000 geeshsha noo wo'ma kiironni batisa

Sayikki kifile shallagote rosira 1,000 geeshsha noo 1 dijiite wo'ma kiironni batisanna 10,000 geeshsha noo 10 batishshoota 1 dijiite wo'ma kiironni batisa rossinoonni. Tenne cinaancho foliishsho hunda kayinni 10,000 geeshsha noo ayee wo'ma kiironni 1 dijiite wo'ma kiironni batisa rossinanni. Hanni konni albaanni rossinoonniha qaagiisatenna kaimaho kaa'lano'ne gedde aane noo wo'naalsha lame lame ikkatenni wo'naalle.



Wo'naalsha 3.3

1. Aante noore shalagi.

- a. 23×3

b. 46×5
- c. 97×8

2. Aante noore shalagi.

- a. 714×4
- b. 968×3
- c. 503×6

Qaagiishsha:

► Sase dijiite wo'ma kiironni batinsanni woyte

- ➔ Nooe hoodisannokkiha ikkituro umo mittu mini dijiite batisatenni afi'nanni guma mittu mine borreessa, aanchine tonu mini dijiite batisatenni tonnu mine borreessa, jeefotenno xibbu mini dijiite batisatenni xibbu mine woy 100 nna 1,000 mine borreessa.
- ➔ Nooe hoodisannoha ikkituro umo mittu mini dijiite batisatenni afi'nanni guma mittu mini dijiitesa borreessinanni, tonnu mini dijiite nooe yaatenni wora, aanchine 10 mini dijiite batisatenni, guma nooe yine worreemmohu ledana dawaro 10 mini hunda borreessanna nooe yineemmoha wora, jeefotenno 100 mini dijiite batisatenni afi'neemmo guma nooe yinoommo kiironni ledatenni 100 mini hunda woy 100 nna 1,000 mini hunda borreessa.

Lawishsha 3.5.

Aante noore shalagi.

- a. 343×2
- b. 876×5
- c. 901×6

Tiro

a)

$$\begin{array}{r} 343 \\ \times 2 \\ \hline 686 \end{array}$$

woy

$300 \times 2 = 600 \dots$ Xibbu minita 3, 2 nni batisa
 $40 \times 2 = 80 \dots\dots\dots$ Tonnu minita 4, 2 nni batisa
 $+ \quad 3 \times 2 = 6 \dots\dots\dots$ Mittu minita 3, 2 nni batisa
 $686 \dots\dots\dots$ Aleenni noo batishshoota leda.

b)

$$\begin{array}{r} 876 \\ \times 5 \\ \hline 4,380 \end{array}$$

woy

$800 \times 5 = 4,000$
 $70 \times 5 = 350$
 $+ \quad 6 \times 5 = 30$
 $4,380$

c)

901

×6

5,406

woy

900×6 = 5,400 100 mine 6 nni batisa

00×6=00 10 mine 6 nni batisa

+ 1×6=6 1 mine 6 nni batisa

5,406 mininsa garinni leda

Wodanchi!

▶

Lamenna sase dijiite wo’ma kiironni mitte dijiite wo’ma kiironni batisate lamunna sasu dijiite wo’ma kiironni marro qole ledatenni woy mine minensa batisatenni guma afi’ra dandiinanni.

▶

Shoole dijiite noose wo’ma kiironni mitte dijiite wo’ma kiironni batisate

➡

Shoole dijiite wo’ma kiironni marro qole ledatenni woy

➡

Mine minensanni batisatenni.

Lawishsha 3.6.

Aante noore shalagi.

a. 2,314×2

b. 5,327×4

Tiro

a) Marro qole ledate doogonni batinsummoro

2,314×2 = 2,314 + 2,314 = 4,628

Mine minensanni batisate doogonni loonsummoro. Aane noo garinni mini mininsanni batisate nooe yineemmo kiironni keeshshiishatenni aante daganno kiironni mini dijiite ledo ledanna dawaro afi’ra.

2×4 = 8

“8” mittu mini hunda borreessa

2×1 = 2

“2” tonnu mini hunda borreessa

2×3 = 6

“6” xibbu mini hunda borreessa

2×2 = 4

“4” kumu mini hunda borreessa.

| 60

Fooliishsho 3 | 10,000 Geeshsha Noo Wo’ma Kiironni Batisanna Beeha

2314

Konni daafira, $\frac{\times 2}{4628}$

ikkanno.

- b) Marro qole ledatenni
- $5,327 \times 4 = 5,327 + 5,327 + 5,327 + 5,327 = 21,308.$
- Mine minensanni batisatatenni

5,327

$\frac{\times 4}{8}$

$4 \times 7 = 28$

---- “8“ mittu mini hunda borreessanna “2 “ nooe yine worranni

5,327

$\frac{\times 4}{08}$

$2 \times 4 = 8$

---- “8“ nna “2“ leda, $8 + 2 = 10$, hakkiinni “0“ ; tonnu mini hunda borreessatenni, “1“ nooe yine wora

5,327

$\frac{\times 4}{308}$

$4 \times 3 = 12$

---- “12“ nna “1“ leda, $12 + 1 = 13$, hakkiinni; “3“ xibbu mini hunda borreessatenni, “1“ nooe yine wora

5,327

$\frac{\times 4}{21308}$

$4 \times 5 = 20$

----- “20“ nna “1“ leda, $20 + 1 = 21$, hakkiinni “1“ kumu mini hundanna “2“ tonnu kumi mini hunda borreessa.

Wodanchi!

- Riqibbanno kirote mininsa farsheessine 1 dijiite kiironni batisatenna gamba assine ledatenni shalaga dandiineemmo.

Togo yaano, lawishshaho

5,327×4

$$\begin{array}{r} 5,327 \\ \times 4 \\ \hline 5000 \times 4 = 20,000 \\ 300 \times 4 = 1,200 \\ 20 \times 4 = 80 \\ 7 \times 4 = 28 \\ \hline = 21,308 \end{array}$$

Woy, $5,327 \times 4 = 5000 \times 4 + 300 \times 4 + 20 \times 4 + 7 \times 4$
 $= 20,000 + 1,200 + 80 + 28 = 21,308$



Rosiishsha 3.3.

1. Aante noore shalagi.

a.

$$\begin{array}{r} 375 \\ \times 6 \\ \hline \end{array}$$

c.

$$\begin{array}{r} 6748 \\ \times 8 \\ \hline \end{array}$$

b.

$$\begin{array}{r} 2018 \\ \times 7 \\ \hline \end{array}$$

d.

$$\begin{array}{r} 9046 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$$

2. Jawiidi shoole dijiite wo’ma kiironni lamalunni batinsiro batishshu me’e ikkanno?

3.4

10,000 geeshsha noo 10 nna 100 batishshoota mitte dijiite kiiroranna tonneho beeha

Konni albaanni noo fooliishshora 1,000 geeshsha noo 10 batishshoota 1 dijiite kiiroranna 10 ho beeha rossinoonni. Beehamaanchu, beehaanchunna beehache mereero noo fixooma qagginanni. Xa kayinni 10,000 geeshsha noo 10 nna 100 batishshoota 1 dijiite kiiroranna 10 ho beeha rossinanni.

3.4.1. 10,000 geeshsha noo 10 nna 100 batishshoota 10 ho beeha

Konni albaanni rossinoonninte gede 10 batishshoota yineemmoti mittu mini dijiitese zeero ikkitinno wo’ma kiirrooti. Hattono, mittu mininna tonnu mini dijiitese zeero ikkitinno wo’ma kiirrooti 100 batishshoota yineemmo.



Wo’naalsha 3.4

Aante noo xa’muwa lame lame ikkatenni loosse.

1. 50 shiimmaadda kinna 10 taalo baycho gaammiro mitte mittente gaamora me’e shiimmaadda kinna heedhanno?
2. Mittu rosi mini baraarshu amanyooti aana 180 dafitara 10 worba rosaanora taalo beehiro, anna annanko meu dafitari iillannonsa?
3. Mittu mittimmate loosu maamari 600 quuphe qalanno lukkuwa hire 10 maamaru miillara taalo beehi. Mittu mittunku maamaru miilira meu lukkuwi iillanosi?

Wo’naalshu loosu loossinni woyte horoonsidhinoonni harancho loosate hayyo rosiisaanchi’nera kulle.

Qaagiishsha:

►

10 woy 100 batishsha ikkitino wo’ma kiirrooti 10 ho beehatenni afi’nanni guma kiirrote mittu mini dijiite “0” aguratenni afi’nanni kiirrooti. Beehate afi’nanni guma batisatenni buuxa dandiinanni.

Lawishsha 3.7.

Aante noore beehi.

a. $80 \div 10$

c. $5,060 \div 10$

b. $7,600 \div 10$

Tiro

- a) $80 \div 10 = 8$, korkaatuno, 80 tonnu batishshaati, 80 tonneho beehate afi'neemmo gumi 80 aani " 0 " aguratenni afi'neemmo kirooti.
- b) $7,600 \div 10 = 760$ korkaatuno, 7,600 xibbu batishshootaati 7600 10 ho beehate afi'neemmo gumi 7600 aaninni mittu mine noota " 0 " aguratenni afi'nanni kirooti.
- c) $5060 \div 10 = 506$ korkaatuno, 5060 tonnu batishshaati. 10 ho beehate afi'neemmo gumi 5060 aaninni mittu mini " 0 " aguratenni afi'neemmo kirooti.

Aleenni noo shalagoota buuxate batisa horoonsi'ra dandiinanni.

- a) $80 \div 10 = 8$, korkaatuno $80 = 8 \times 10$ ikkannohura.
- b) $7600 \div 10 = 760$, korkaatuno $7600 = 760 \times 10$ ikkannohuraati.
- c) $5060 \div 10 = 506$, korkaatuno $5060 = 506 \times 10$ ikkannohuraati.



Rosiishsha 3.4

Aante noore beehate shalago shalagi. Dawaronsanno batisatenni buuxi.

a. $140 \div 10 =$ _____

e. $900 \div 10 =$ _____

b. $360 \div 10 =$ _____

f. $2410 \div 10 =$ _____

c. $8080 \div 10 =$ _____

g. $7200 \div 10 =$ _____

d. $9900 \div 10 =$ _____

h. $4300 \div 10 =$ _____

3.4.2. 10,000 geeshsha noo 10 nna 100 batishshoota
mitte dijiite kiirora gatoteenna gatiweelo beeha

10,000 geeshsha noo 10 nna 100 batishshoota 10 ho beeha rossinoonni. Xa kayinni 10,000 geeshsha noo 10 nna 100 batishshoota 1 dijiite wo'ma kiirora gatoteenna gatiweelo beeha rossinanni. Hanni umo assitine 10 nna 100 batishshoota 1 dijiite kiirora gatiweelo beeha lainanni.

a) 10 nna 100 batishshoota 1 dijiite kiirora gatiweelo beeha



Wo'naalsha 3.5

- Aante noo xa'muwa gaamote ikkatenni loosse
 - 960 shiimmadda kinna lee taalo baycho gaammiro, mitte mittente gaamora me'e kinna afi'neemmo?
 - 9,600 shiimmaadda kinna lee taalo baycho gaammiro mitte mittente gaamora me'e kinna afi'neemmo?
- Aleenni shiqino wo'naalsha loosate horoonsidhinoonnita harancho woy shota doogo rosiisaanchi'nera kulle.

Qaagiishsha:

► “a“, “b“ nna “c“ ayee sase wo'ma kiiro ikkituro, $b \neq 0$, ikkituro, $a \div b = c$ adda ikkiro $a = c \times b$ ayee woyteno addaho.

► Beeha batisate gurcho shalagooti. Batisatenna beehate mereero noo xaadooshshe horoonsi'ratenni beehate shalago loosa dandiinanni.

Lawishsha 3.8.

Aante noore shalagi.

- a. $2\,70 \div 5$
- b. $6,300 \div 3$
- c. $9,420 \div 4$

Tirote doogo I

a) $270 \div 5$ guma afi'rate, 5 ledo batisante 270 uytanno kiiro ayeeti yaannoha hasa noonke. Hakkuno, $54 \times 5 = 270$.
Konni daafira, $270 \div 5 = 54$.

- b) $6,300 \div 3$ guma afi'rate 3 ledo batisante 6,300 uytanno kiirro ayeeti yitanno xa'mo dawara noonke. Tini kiirro 2,100 ikkitanno.
Togo yaano
 $6,300 = 2,100 \times 3$ ikkannohura, $6,300 \div 3 = 2,100$ ikkanno.
- c) $9,420 \div 4$. Tenne xa'mo beehache afi'rate 4 ledo batisante 9,420 uytannonke kiirro 2,355 ikkitinnohura,
 $9,420 \div 4 = 2,355$ ikkanno.

Tirote doogo II

- a) $270 \div 5$ shalagate umo $270 = 200 + 70 = 200 + 50 + 20$ konninni
 $200 \div 5 = 40$
 $50 \div 5 = 10$
 $20 \div 5 = 4$ konni daafira leda
 $40 + 10 + 4 = 54$ konni daafira $270 \div 5 = 54$
- b) $6,300 \div 3 = (6,000 + 300) \div 3$
 $= (6,000 \div 3) + (300 \div 3)$
 $= 2,000 + 100 = 2,100$ ikkanno yaate.
- c) $9,420 \div 4 = (8000 + 1200 + 200 + 20) \div 4$
 $= (8,000 \div 4) + (1200 \div 4) + (200 \div 4) + (20 \div 4)$
 $= 2,000 + 300 + 50 + 5$
 $= 2355$ konni daafira, $9,420 \div 4 = 2,355$ ikkanno yaate.



Rosiishsha 3.5

Aante noore shalagi. Dawarano batisatenni buuxi.

- | | |
|-------------------|-------------------|
| a. $2,160 \div 6$ | d. $9,100 \div 7$ |
| b. $3,420 \div 9$ | e. $4,320 \div 5$ |
| c. $5,600 \div 8$ | |

b) 10,000 geeshsha noo 10 nna 100 batishshoota 1-dijiite wo'ma kiira-gatote beeha



Wo'naalsha 3.6

1. Aante noo xa'muwa gaamotenni shalagi.
- a) 400 qorke lamala gaamo taalo beeqqituro, mitte mittente gaamora me'e qorke iillitanno? Me'e qorke gatanno?
 - b) 5,230 kaare mine loosirate hosanno baycho settu mannira beehate hendummoro, annu annunkura me'e kaare iillitanno? Mag-eeshshi gattanno?

Qaagiishsha:

“a“, “b“, “c“ nna “g“ wo'ma kiira ikkituro, $b \neq 0$ nna $a \div b = c$ gato g ikkituro $a = c \times b + g$ ayee woyteno addaho.

Lawishsha 3.9.

Aante noore shalagi. Dawarona buuxi

- a. $500 \div 7$
- b. $2,530 \div 8$
- c. $4,700 \div 6$

Tiro

a) Tenne shalago shalagate umo assine $49 \div 7 = 7$ konninni, $490 \div 7 = 70$ ikkanno yaate. Aanchineno, $500 = 490 + 10$ ikkannohura, $10 \div 7 = 1$ gato 3. Konni daafira, $500 \div 7 = 71$ gato 3. Buuxo: $500 = 71 \times 7 + 3$.

b) $2,530 \div 8$, tenne xa'mo shalagate anfoommohunni ka'a; togo yaano $24 \div 8 = 3$. Konninni, $240 \div 8 = 30$ afi'neemmo; hattono $2,400 \div 8 = 300$ ikkanno. Aanchine $2,530 = 2,400 + 130$ ikkinohura, $130 = 120 + 10$, $120 \div 8 = 15$ nna $10 \div 8 = 1$ gato 2. Konni daafira, $2,530 \div 8 = (2,400 \div 8) + (120 \div 8) + (10 \div 8)$

$$= 300 + 15 + 1 \text{ gato } 2$$

$$= 316 \text{ gato } 2$$

$$\text{Buuxo: } 2,530 = 316 \times 8 + 2.$$

c) $4,700 \div 6$, tenne shalagate xaano anfoommohunni ka'neemmo.

Hakkuno, $42 \div 6 = 7$ ikkinohura $420 \div 6 = 70$ nna $4,200 \div 6 = 700$ ikkanno yaate.

$$\text{Aanchineno, } 4,700 = 4200 + 500,$$

$$500 = 480 + 20 = 480 + 18 + 2$$

$$480 \div 6 = 80, \quad 18 \div 6 = 3 \text{ nna } 2 \text{ leeho beeha gara ikkannokkihura,}$$

$$500 \div 6 = (80 + 3) \text{ gato } 2$$

$$= 83 \text{ gato } 2.$$

$$\text{Konni daafira, } 4,700 \div 6 = 783 \text{ gato } 2.$$

$$\text{Buuxo: } 4,700 = 783 \times 6 + 2$$



Rosiishsha 3.6

Aante noore shalagi. Dawaroseno buuxi.

a. $2,761 \div 5$

c. $9,750 \div 8$

b. $6,904 \div 6$

d. $7,546 \div 9$

3.5

10,000 geeshsha noo wo'ma kiirro 1 dijiite wo'ma kiirora gatotenna gatiweelo beeha

Konni albaanni sayikki kfile shallagote rosira 100 geeshsha noo wo'ma kiirro mitte dijiite (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 nna 9) beeha rossinoonni. Qoleno layinki fooliishshora 1,000 geeshsha noo wo'ma kiirro 1 dijiite wo'ma kiirora gatoteenna gatiweelo beeha rossinoonni. Xa kayinni tenne cinaancho fooliishshora 10,000 geeshsha noo wo'ma kiirro 1 dijiite wo'ma kiirora gatoteenna gatiweelo beeha rossinanni.

3.5.1. 10,000 geeshsha noo wo'ma kiir 1 dijiite wo'ma kiirora gatiweelo beeha

Konni albaanni lame dijiitenna sase dijiite wo'ma kiir 1 dijiite wo'ma kiirora gatiweelo beeha rossinoonniha qaagginanni gedenna beehate shalago hayyo ayeootiro buuxate kaa'lano'ne gede hanni woroonni uynoonni wo'naalsha gaamote loossine rosiisaanchi'nera leellishshe.



Wo'naalsha 3.7

Aante noo xa'muwa gaamote ikkatenni addi addi beehate hayyo horoon-si'ratenni loosse.

- a. $98 \div 7$

b. $805 \div 5$
- c. $486 \div 9$

d. $720 \div 6$

Aleenni noo wo'naalsha loosate horoonsidhinoonni hayyo (doogo) rosiisaan-chi'nera kultini? Mahooyye.

Xawishsha

▶

Lamenna sase dijiite wo'ma kiir 1 dijiite wo'ma kiirora beehate konni woroonni noo doogo horoon-si'ra dandiitinanni. Kurino,

➤

Marro qole xeisatenni,

➤

Kiirrote mininsa beehatenni,

➤

Kiirranni udiine gaamote taaloho beehatenni,

➤

Tonnunni xinta assitino udiine (bilooke) horoon-si'ratenni.

Wodanchi!

- ▶

Kiirrote dijiite sasu aleenni ikkituro marro qole xeisate doogonna kiirranni udiinne gaamote taaloho beehate doogo horoonsi'ra lowo geeshsha daafursannoha ikkinohura horoonsira hoogginiro danchaho.

- Shoole dijiite noonsa wo'ma kiir 1 dijiite wo'ma kiirora gatiweelo beehate kirote mininsa beehate doogo, 10 xinta assino udiinne (woy bilooke) horoonsi'ratenni beehate doogo woy batisatenna beehate mereero noo xaadooshe horoonsi'ratenni beehate doogo horoonsi'neemmo.

Lawishsha 3.10.

Aante noore addi addi beehate doogo horoonsi'ratenni shalagge.

- a. $746 \div 2$
- b. $3,522 \div 3$

Tiro

a) $746 \div 2$

Doogo 1: Kirote mininsanni beeha

Tenne doogo harunsineemmo woyte beeha hananfannihu guranni qiniiti widiraati.

Umo $2 \overline{)746}$ assine borreessa.

373

$2 \overline{)746}$

-6

14

-14

6

6

0

Beeha: xibbu minita 7 lameho beeha $7 \div 2 = 3$ gato 1.

Batista: $3 \times 2 = 6$. Tenne 6 xibbu mini 7 hunda borreessa.

Xeisa: $7 - 6 = 1$.

Dirrisa: tonnu minita 4 dirrisatenni 14 afi'ra.

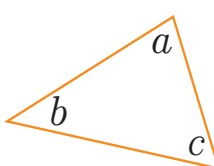
Beeha: $14 \div 2 = 7$.

Batista: $7 \times 2 = 14$.

Xeisa: $14 - 14 = 0$. Dirrisa, mittu minita 6 dirrisa.

Beeha: $6 \div 2 = 3$. Batista, $3 \times 2 = 6$. Xeisa, $6 - 6 = 0$.

Konni daafira, $746 \div 2 = 373$ ikkanno.



Doogo 2: Beehatenna batisate mereero noo xaadooshe horoonsi'ratenni. Hakkuno, ayee wo'ma kiir "a", "b" nna "c" ra , $b \neq 0$ ikkituronna $a \div b = c$ ikkiro, $a = c \times b$ ayee woyteno addaho.

Konneno, sasi midaadaame filaashe kaarde horoonsi'ratenni

$a \div b = c \quad a = c \times b \quad a \div c = b \quad a = b \times c$

Konni daafira, $373 \times 2 = 746$ ikkannohura $746 \div 2 = 373$.

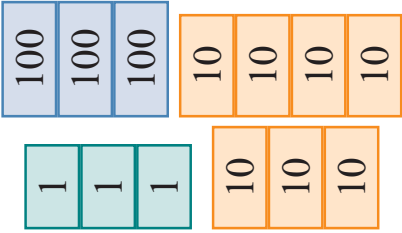
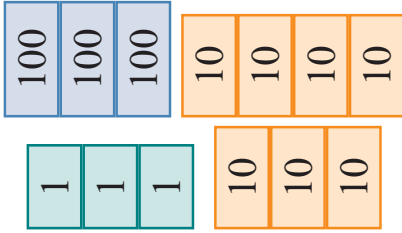
100

| 70

Fooliishsho 3 | 10,000 Geeshsha Noo Wo'ma Kiir Batisanna Beeha

Doogo 3: 10 nni kiirate aana xintantino udiinne woy bilookete horoon-si’ratenni gaamote (beehaanchote kiirora) taalo beeha.

$746 \div 2$ yaa 7 xibbe, 4 tonnenna 6 mittuwa lameho taalo beeha.

Gaamo 1	Gaamo 2
	
1 tonni = 10 mittu. Konni daafira, 14 tonnuwinna 6 mittuwi heeranke.	

Mitte mittenti gaamo 3 xibbe, 7 tonnenna 3 mittuwa afidhanno yaate.

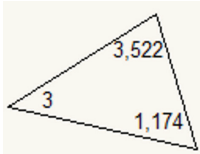
Konni daafira, $746 \div 2 = 373$.

b) $3,522 \div 3$

Doogo 1:

$\begin{array}{r} 1,174 \\ 3 \overline{)3,522} \\ \underline{-3} \\ 5 \\ \underline{-3} \\ 22 \\ \underline{-21} \\ 12 \\ \underline{-12} \\ 0 \end{array}$	beeha $3 \div 3 = 1$. batisa $1 \times 3 = 3$; xeisa $3 - 3 = 0$ dirrisa 5, konnini 5 afira beeha $5 \div 3 = 1$ gato 2; batisa $1 \times 3 = 3$ xeisa $5 - 3 = 2$; dirrisa 2, konnini 22 afira beeha $22 \div 3 = 7$ gato 1; batisa $7 \times 3 = 21$ xeisa $22 - 21 = 1$; dirrisa 2, konnini 12 afira beeha $12 \div 3 = 4$; batisa $4 \times 3 = 12$; xeisa $12 - 12 = 0$
--	--

Konni daafira, $3,522 \div 3 = 1,174$.



Doogo 2 :

$3,522 \div 3 = 1,174$ korkaatuno, $3,522 = 1,174 \times 3$.

$3,522 \div 3 = 1,174$

$3,522 = 1,174 \times 3$

Doogo 3: 3,522 Sase gaamoora taalo beeha.

Gaamo 1	Gaamo 2	Gaamo 3

$$3 \text{ kumi} \div 3 \text{ gaamora} = 1 \text{ kume}$$

5 xibbi $\div$ 3 gaamora = 1 xibbe iille 2 xibbe gatoho

2 xibbi = 20 tonne; 20 tonne + 2 tonne = 22 tonne.

22 tonni $\div$ 3 gaamora = 7 tonnu iille 1 tonni gatohe = 1 tonne

1 tonne = 10 mitto; 10 mitto + 2 mitto = 12 mitto

$$12 \text{ mitto} \div 3 \text{ gaamora} = 4 \text{ mitto}$$

Mitte mittente gaamoora 1 kumi, 1 xibbi, 7 tonnunna 4 mittu iillannonsa.

Konni daafira,

$$3,522 \div 3 = 1,174$$



Rosiishsha 3.7

Aante noore addi addi beehate doogo horoonsi'ratenni shalagge. Dawarono batisatenni buuxxe.

- a) $2,485 \div 5$
b) $7,101 \div 3$
c) $5,964 \div 7$
d) $7,062 \div 6$

3.5.2. 10,000 geeshsha noo wo'ma kiir 1 dijiite wo'ma kiirora gatote beeha

Sai rosira 10,000 geeshsha noo wo'ma kiir 1 dijiite wo'ma kiirora gatiweelo beeha rossinoonni. Tenne cinaancho fooliishsho hunda kayinni kuri kiir gatote beeha lainohunni addi addi beehate doogo la'neemmo. Kurino, kiirote mininsa beehanna 10 nni kiirate aana xintamino udiinne (woy bilooke) horoonsi'ratenni gaamote (beehaancho kiirora) taalo beeha ikkitanno.

Lawishsha 3.11.

- a) 4,013 ÷ 3
- b) 9,695 ÷ 9

Tiro

a) Kiirote mininsanni beeha

1337

3

4013

-3

10

-9

11

-9

23

-21

2

beeha $4 \div 3 = 1$ gato 1

batisa $1 \times 3 = 3$; xeisa $4 - 3 = 1$

dirisa 0, konnini 10 afira

beeha $10 \div 3 = 3$ gato 1; batisa $3 \times 3 = 9$

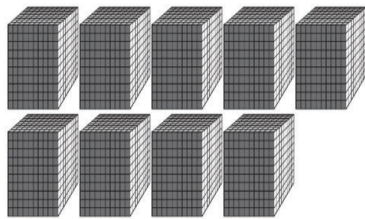
xeisa $10 - 9 = 1$; dirisa 1, konnini 11 afira

beeha $11 \div 3 = 3$ gato 2; batisa $3 \times 3 = 9$

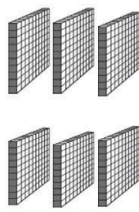
xeisa $11 - 9 = 2$; dirisa 3, konnini 23 afira

beeha $23 \div 3 = 7$ gato 2; batisa $7 \times 3 = 21$; xeisa $23 - 21 = 2$

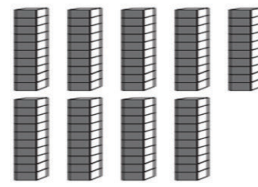
b) Tonnu aana xintamino udiinne (woy bilooke) horoonsi'ratenni Umo assine la'neemmohu 9,695 giddu 9 kumi, 6 xibbi, 9 tonninna 5 mitti noo gedeeti.



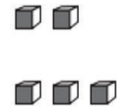
9 kumi



6 xibbi



9 tonni



5 mittu

Kuri bilooke 9 gaamora taalo beehate,

- ▶ Umo assine mitte mittente gaamora kumu miniha beeha. Mitte mittente gaamora 1 kumu bilooke iillitannonsa.
- ▶ Aanchinne xibbu miniha 9 gaamora beeha. 6 xibbu bilooke 9 gaamora beeha gara ikkannokkihura, tenne 6 xibbu bilooke tonnu bilooke widira soorrineemmo. Togo yaano, 6 xibbu bilooke = 60 tonnu bilooke.
 - ➔ 60 tonnu bilooke + 9 tonnu bilooke = 69 tonnu bilooke 9 gaamora taalo beeha. Mitte mittente gaamora 7 tonnu bilooke iillite 6 tonnu bilooke gato ikkitanno.
 - ➔ 6 tonnu bilooke = 60 mittu bilooke ikkitinnohura mitteenni 65 mittu bilooke heedhannonke. Tenneno 9 gaamora beenkummoro 7 mittu bilooke iillite 2 mittu bilooke gato ikkitanno.

Konni daafira, mitte mittente gaamo beeqqo 1 kume, 7 tonnenna 7 mitto bilooke ikkite 2 mittu bilooke gato ikkitanno.

Gaamo 1	Gaamo 2	Gaamo 3	Gaamo 4	Gaamo 5	Gaamo 6	Gaamo 7	Gaamo 8	Gaamo 9

$9,695 \div 9 = 1,077$ gato 2
Kunino, $9,695 = 1,077 \times 9 + 2$ ikkanno yaate.



Rosiishsha 3.8

Aante noo addi addi beehate doogo horoonsi’ratenni shalagge.

- a. $4,723 \div 6$
- c. $9,216 \div 7$
- b. $6,048 \div 5$
- d. $5,709 \div 8$

3.6

Qaalu Pirobileeme

Tenne cinaancho coy fooliishsho hunda 10,000 geeshsha noo wo’ma kiirro batisanna beeha amaddino pirobileemma tira rossinanni. Konni albaanni rossinoonninte gedde ayee qaalu pirobileemma tirate harunsa noonke doogo yineemmoti :

1. Pirobileeme marro golee nabbawatenni buuxa
2. Garunnita shallagaame coy fooliishsho borreessa (qaalu pirobileeme shallagaame coy fooliishshora soorra).
3. Borreessinoonni coy fooliishsho tira woy loosanna dawaro afi’ra.
4. Afi’noonni dawaro pirobileemete gidde eesse buuxa.

Lawishsha 3.12.

1. Mittu dureessu manchi lamalu rosu minnara kaa’laanchu noonsakki rosaanora dafitara hire aate hasi’ri. Mittu mittunku rosi minira 1,320 dafitara uyro, Xaphoomunni mageeshshi dafitara uynonsa?
2. Settu loosaasine barrunni loossino gutu loosinni afidhino 1,520 birra talo beeqqituro annu annunkura meu birri iillannonsa?

Tiro
1. Uynoonnihu: Mittu mittunku rosi minira uyno dafitaru kiirro = 1,320. Rosu minna kiirro = 7 Hansoonnihu: Xaphoomu dafitaru kiirro. Tirote doogo: Xaphoomu dafitaru kiirro “a“ ikkiro. $a = 1,320 \times 7$ $a = 9,240$ Dureessu manchi xaphoomunni 7 rosi minira 9,240 dafitara hirinonsa.
2. Uynoonnihu: Loosasinete kiirro = 8 Afidhinno birru batinye = 1,520 birra Hansoonnihu: Annu annunku beehache Tirote doogo: Annu annunku beehache “b“ ikkituro $1,520 \div 8 = b$ Konnini, $b = 190$ birra. Buuxo : $1,520 = 190 \times 8$ ikkinnohuraati. Konni daafira, annu annunku loosaasine 190 birri iillannonsa yaate.



Rosiishsha 3.9.

1. Sidaamu buni lekkate kuwaase kilawe massagaano 9 kuwaase mitte mit-tenta 3,265 birrinni hidhitu. Xaphoomunni mageeshshi birra fushshitu?
2. Mittu kuntaali Bunu waagi 9,864 birra ikkiro, settu kuntaali Buni waagi me”e ikkanno?
3. Mittu udiinne hayishi’nanni saamuni waagi 9 birra ikkiro, 2,313 birrinni me”e saamuna hirranni?
4. Mitte shigginyete madawera 5 shigginye calla kaasa daandiinanniha ik-kiro, 7,025 shigginye kaasate me”e madawe hasiissanno?

Fooliishshote xaphishsha

- ▶ Tonnu woy xibbu batishsha 10 ho beehate haranchunni kirote 1 mine afi'nanni zeero agurate.
- ▶ Lame, sase woy shoole dijiite noose wo'ma kiiri 1 dijiite wo'ma kiiri ledoo "nooe" afidhinoreenna afidhinokkire batinseemmo woyte.
 - ➔ Mittu mini dijiitenni hananfe mini mininsanni batisa.
 - ➔ Afi'nanni guma minu minunni borreessa
 - ➔ Nooe afidhinota ikkituro "nooe" yineemmo kiiri aane noo kirote mini dijiite ledoo leda.
- ▶ Beehate afi'nanni guma batisatenni buuxa dandiinanni.

Karsado Rosiishsha

1. Aante noore shalagi.

a. 5000×7	c. 9000×5
b. 8000×4	
2. Konni woroonni uynoonnire batisate shalago shalagi.

a. 748×3	c. 914×5
b. 412×6	
3. Aante noore shalagi.

a. $7220 \div 5$	c. $6597 \div 9$
b. $1862 \div 3$	
4. Konni woroonni uynoonnire beehate shalago shalagi.

a. $8129 \div 2$	c. $5349 \div 4$
b. $2735 \div 6$	

FOOLIISHSHO
4

SHOOLU SHALLAGOTE XINTU
SHALLAGGE 1,000,000 GEESHSHA
NOO WO'MA KIIRO AANA

Fooliishshote Hexxo

Konni rosi gedensaanni

- ▶ 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiironni leddinanni.
- ▶ 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiironni xei sinanni.
- ▶ Batishinsa 1,000,000 woroonni ikkitino wo'ma kiironni 1-dijiitenninna 2-dijiite wo'ma kiironni batissinanni.
- ▶ 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiironni 1-dijiitenna 2-dijiite kiironni beekkinanni.
- ▶ 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiironni leda, xei sa, batisanna beeha amaddino addi addi qaaluu piroobileemma tirtinanni.

Bitima

Sayikki kifilera 10,000 geeshsha noo wo'ma kiironni ledanna xei sa, 1,000 geeshsha noo wo'ma kiironni batisanna 100 geeshsha noo wo'ma kiironni beeha rossinoonni. Qoleno, umi fooliishshora 1,000,000 geeshsha noo kiironni nabbawa, borreessa, heewisiisanna aantensanni wora rossinoonni. Xa kayinni, 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiironni aana shooleenta shallagote xintu shallagge rossinanni.

1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiironni ledanna xeisa

4.1

4.1.1. 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiir led

Tenne cinaancho amadora 1,000,000 geeshsha noo lame wo'ma kiir led hasa rossinanni. Hanni konni albaanni led lainohunni rossinoonniha qaagiisate aane noo wo'naalsha loosse.



Wo'naalsha 4.1

Aante noo xa' muwa lame lame ikkatenni wo'naalle

1. Kadiijja dikkotenni sasu qaaquullisera 1,200 birri bolaalenna 740 birri shurraawe hirtu. Kadiijja xaphoomunni mageeshshi birra fulo assitu?
2. Aante noo kiir shalagge.
 - a. $6,000 + 3,000$
 - b. $37,000 + 865$
 - c. $4,732 + 3,897$

Qaagiishsha:

►

“a“, “b“ nna “c“ sase wo'ma kiir ikkituronna $a+b=c$ ikkituro “a“ nna “b“ ledamaano yine woshshineemmo. “c“ kayinni led yine woshshineemmo.

►

Kiir ledate kaa'lo uytanno addi addi stiraateeje horoonsi'ra dandi-inanni. Kuri giddo

➔

Kirote mininsanni farsheessa (farsheessate stiraateeje).

➔

Garunnita kiir shalagate hayyo horoonsi'ra.

►

Hanni kuri stiraateeje kiir shalagate hiitto horoonsi'neemmor lawishshunni la'no.

Lawishsha 4.1

1. Aante noore ledde.
 - a. $65,272 + 4,215$
 - b. $76,829 + 3,976$
 - c. $13824 + 6657$

Fooliishsho 4 | Shoolu Shallagote Xintu Shallagge

79

2. Mittu fayyimmate agarooshshi xaawi 2013 M.D diru hanafora 283,000 birre xibba buunxanni udiinenna 79,545 birre fayyimmate loosaasinera uddana hirate fulo assi. Fayyimmate agarooshshi xaawi xibba buunxanni udiinenna loosaasinete uddanna hirate xaphoomunni mageeshshi birre fulo assi?

Tiro

1. a) Uynoonni kiirro wororrite borreessatenni (garunnita kiirro shalagate hayyo) leda dandiinanni. Togo yaano,
- $$\begin{array}{r} 65,272 \\ + 4,215 \\ \hline 69,487 \end{array}$$
- Konni daafira, $65,272 + 4,215 = 69,487$
- b) Ledamaano “nooe“ hoodissanno daafira konni albaanni rossinoonni dani dijiitta mine minensa ledatenni “nooe“ yitnanniha aane noo kiirrote mini widira massatenni leda,
- $$\begin{array}{r} 76,829 \\ + 3,976 \\ \hline 80,805 \end{array}$$
- Konni daafira, $76,829 + 3,976 = 80,805$
- c) Farsheessate stiraateeje: Kiirro mini mininsanni farsheessatenni borreessatenni mittu dani kiirrote mine riqibbannota ledate.
- $$\begin{aligned} &13,824 + 6,657 \\ &= (10,000 + 3,000 + 800 + 20+4) + (6,000 + 600 + 50+7) \\ &= 10,000 + 9,000 + 1,400 + 70+11 \\ &= 10,000 + 10,400 + 81 = 20,481 \end{aligned}$$
2. Fayyimmate agarooshshi xaawi xaphoomunni fushshino fulo 283,000 birre + 79,545 birre = 362,545 birre ikkanno.

Lame woy sase kiirro leda
addi addi akata afidhino.

Hanni kuri akatta mayimma la’’ankera albaanni aane noo wo’naalsha loosse.



Wo’naalsha 4.2

Aante noo xa’muwa lame lame ikkatenni loosse.

- 1. Aante noore shalagge
 - a. $5,300 + 1,800$
 - b. $1,800 + 5,300$
 - c. $(3200 + 650) + 8470$
 - d. $3200 + (650 + 8470)$
- 2. Xa’mo (1) aana “a” nna “b” dawaro “c” nna “d” dawaro heewisiisse. Dawaronsanni maa la’ini? Jaala’ne ledo hasaabbe.

Qaagiishsha:

Ledote baychu soorro akata: Ayee lame wo’ma kiirro “a” nna “b”-ra
 $a + b = b + a$ ayee woyteno addaho.

Ledamaanote baychu soorro ledote gumi aana soorro diabbitanno.

Konneno, ledote baychu soorro akata wo’ma kiirro aana yineemmo.

Ledote waaxishshu akata: Ayee sase wo’ma kiirro “a” , “b” nna “c” ra
 $(a + b) + c = a + (b + c)$ ayee woyteno addaho.

Gambote malaati baychu soorro ledate gumi aana soorro diabbanno.

Konneno, waaxishshu akata yineemmo.

Lawishsha 4.2.

- a) $17,400 + 8,200 = 25,600$ qoleno $8,200 + 17,400 = 25,600$.
Konni daafira, $17,400 + 8,200 = 8,200 + 17,400$ ikkanno yaate.

b) $(1,247 + 652) + 4,300 = 1,899 + 4,300 = 6,199.$

Qoleno, $1,247 + (652 + 4,300) = 1,247 + 4,952 = 6,199.$

Konni daafira, $(1,247 + 652) + 4,300 = 1,247 + (652 + 4,300)$ yaate.



Rosiishsha 4.1

1. Aante noo xa'muwa shalagi.

a. $74025 + 53308$

c. $77442 + 62301$

b. $52429 + 6630$

d. $80799 + 62871$

2. Aante noo shae wonshi.

a	b	a+b
30675	21193	
48000		93500
	250000	600000
705000		905000

3. Fanu dargira gari dawaro borreessi.

a) $25,479 + 56,806 = 82,285$ konni daafira,

$56,806 + 25,479 =$ _____

b) $54,000 + 7,000 = 61,000$ konni daafira,

$7,000 + 54,000 =$ _____

c) $800,000 + 3,000 = 803,000$ konni daafira,

$3,000 + 800,000 =$ _____

4. Fano dargi aana gari dawaro wonshi.

a) $74,354 + 9,568 = 9,568 +$ _____

b) $38,000 + 24,000 = 24,000 +$ _____

c) $1,562 + 5,925 + 32,409 = 5,925 +$ _____ $+ 32,409$

5. Aantinore garu doogonni shalagi.

a) $635 + 2,397 + 543 =$ _____

- b) $103,000 + 47,000 + 6,000 =$ _____
- c) $5,416 + 978 + 31625 =$ _____

6. Shae wonshi.

a	b	c	a+b	b+a	(a+b)+c	a+(b+c)
3,012	67,254	45,038				
7,000		9,000	12,000			
	6,000	795			66,795	
21,000		1,864				325,864

4.1.2 1,000,000 geeshsha noo wo’ma kiiri xeisa

Tenne cinaancho amadora 1,000,000 geeshsha noo lame wo’ma kiiri badooshshe hasa rossinanni. Konni albaanni rossinoonniha qaagiisate woroonni noo wo’naalsha loosse.



Wo’naalsha 4.3.

Aante noore lame lame ikkatenni shalagge.

- 1. Muqquri noosi 8,547 birri aaninni 5,226 birra addi addi udiinne hidhate fushshiro, meu birri angasi aana gatannosi?
- 2. a) $4571 - 3000$ b) $8509 - 3706$ c) $4791 - 2892$

Qaagiishsha:

- ▶ “a”, “b” nna “c” ayee sase wo’ma kiiri ikkituronna “a - b = c” ikkituro, “a” xeaancho, “b” xeisaanchonna “c” badooshshe yine woshshinanni.
- ▶ Xeisa ledate galchamme shalagooti. Togo yaanno, “a”, “b” nna “c” ayee sase wo’ma kiiri ikkituronna “a - b = c” ikkituro, “a = b + c” ikkanno.
- ▶ Mitte wo’ma kiiri aaninni wole wo’ma kiiri xeinseemmo woyte “liqoo” hoodissara woy hoodisa hooggara dandiitanno. Togoo yaanno, xeaanchu xeisaanchunni ajjiro aane noo kirote mine riqib-banno dijiite aaninni liqii’nanni.

- ▶ Kiirto xeisate kaa'lo uytanno addi addi stiraateeje horoonsi'ra dandi-inanni. Kuri giddo
 - ➡ Kiirto mininsanni farsheessa (farsheessate stiraateeje).
 - ➡ Garunnita kiirto shalagate hayyo horoonsi'ra.

Lawishsha 4.3.

Aante noore shalagge. Xeaancho, xeisaanchonna badooshshe badde leellishi.

- a. $87,654 - 3,402$ c. $13829 - 6657$
b. $71,456 - 43,239$

Tiro

- a) Kirote mini dijiite mitto mttonka la'neemmo woyte ba-
dooshshe hasate “ liqoo “ xa'mitannota dikkitino. Konni
daafira.

$$\begin{array}{rcl} 87,654 & \leftarrow & xeaancho \\ \underline{-3,402} & \leftarrow & xeisaancho \\ 84,252 & \leftarrow & badooshshe \end{array}$$

- b) $71,456 - 43,239$

Xeaanchonnihu mittu miniti 6, xeisaanchote mittu minite 9
ajjannohura tonnu minira noo dijiite 5 aaninni 1 liqiirateni 16
afi'neemmo. 16-9=7

Xeaanchu tonnu mininni 1 liqiisinnohura 4 noonke. Konni
aaninni xeisaanchonnita tonnu mini dijiite 3 xeisa. 4-3=1

Xeaanchu xibbu minira 4 noonke. Konni aaninni xeisaan-
chunniha xibbu minita 2 xeisa. 4-2=2

Xeaanchonnihu kumu miniti 1, xeisaanchote mittu mini 3
 ajjahura tonnu kumi minira noo dijiite 7 aaninni 1 liqiiratenni
 11 afi'neemmo. 11-3=8

Xeaanchu tonnu kumi mini 1 liqiisinnohura 6 noonke. Konni
aaninni xeisaanchonnita tonnu kumi mini dijiite 4 xeisa. $6-4=2$

Konni daafira, $71,456 - 43,239 = 28,217$ woy

$$\begin{array}{r} 71,456 \quad \leftarrow \textit{xeaancho} \\ -43,239 \quad \leftarrow \textit{xeisaancho} \\ \hline 28,217 \quad \leftarrow \textit{badooshshe} \end{array}$$

c) Faarsheessate stiraateeje yineemmohu kiir kiirote mini riqi-wonsa garinni faarsha asse borreessa.

$$\begin{aligned} &13,829 - 6,657 \\ &= (10,000+3,000+800+20+9)-(6,000+600+50+7) \\ &= (13,000-6000)+(700-600)+(120-50)+(9-7) \\ &= 7,000+100+70+2 \\ &= 7,172 \end{aligned}$$

- Kiirote minunni farshsheessa,
- Xeisaanchunni kumu mininna tonnu mini liqoo hoodisahura balaxxe noo mininni liqiira,
- Mine minensanni mittowa gamba assatenni xeisa.

Garunnita kiirote hayyo yineemmoti kiirote minensa woratenni wororrite ledanna xeisa ikkitanno.

$$\begin{array}{r} 13,829 \\ + 6,657 \\ \hline 7,172 \end{array}$$

Wodanchi!

► Xeisa wo’ma kiir aana baychu soorro akati dinose. Togo yaanno, ayee wo’ma kiir “a” nna “b”-ra, a-b nna b-a taalo dikkitinno.

Lawishsha 4.4.

Lame wo’ma kiir 1,026 nna 5,438 adhinummoro,
 $5,438 - 1,026 = 4,412$ wo’ma kiir ikkana
 $1,026 - 5,438$ wo’ma kiir dikkitanno (loosu aana dihosanno).
Konni daafira, xeisa wo’ma kiir aana baychu soorro akati dinose yaate.



Rosiishsha 4.2.

- Aante noo xa'muwa shalagge.
 - 77442 – 6231
 - 294354 – 148265
 - 67758 – 13268
- 53,400 kiironni 910-nni roortanno kiir dafitaru aana borreesse.
- 98,765 kiironni 3,528-nni ajjanno kiir dafitaru aana borreesse.
- Aante noo shae wonshe.

a	b	a - b
52,074	21,693	
68,000		17,520
	450,921	80,000
906,000		70,650



Batishshinsa 1,000,000 woroonni ikkitino wo'ma kiir batisa

Sayikki kifile shallagote rosira batishshinsa 10,000 roortinokki wo'ma kiir batisa rossinoonni. Xa kayinni batishshinsa 1,000,000 woroonni ikkitino wo'ma kiir mitte dijiitenna lame dijiite wo'ma kiironni batisa rossinanni. Konni albaanni rossinoonniha qaagiiisate aane noo wo'naalsha loosse.



Wo'naalsha 4.4.

Lame lame ikkatenni aante noo xa'muwa loosse.

- Kifilete gidde doosete qixxeessinoonniti 8 kiise nooseeti girgiddu aana sutanturonna
 - Mitte mittente kiise gidde 25 kaarde heedhuro, xaphoomunni me'e kaarde heedhanno?
 - Mitte mittente kiise gidde 42 kaarde heedhuro, xaphoomunni me'e kaarde heedhanno?

2. Kiiri “1” aana noo xa’mora kaarde kiirtinikkinni batinyensa afi’nanni doogo no?

Aleenni shiqqino xa’muwa loossinanni woyte kaarde kiirtinikkinni haranchunni batisa horoonsidhine loossinoonniha ikkiro lowontanni danchaho.

Qaagiishsha:

▶

Wo’ma kiiri batisa yaa taalo ledamaano ledate harancho dogooti.

▶

Mitte wo’ma kiiri wole wo’ma kiironni batinseemmo woyte “nooe” hoodissara woy hoodisa hooggara dandiitanno. “Nooe” hoodis-sannoha ikkiro nooe yineemmoha balaxxe noo kirote minira massinne lendeemmo.

▶

“a”, “b” nna “c” ayee sase wo’ma kiiri ikkituro, “a×b=c” yaannohu giddo “a” nna “b”, “c” ra batisaano ikkitanna, “c” kayinni “a” nna “b”-ra batishsha ikkitanno.

Lawishsha 4.5.

1. $72 + 72 + 72 + 72 + 72 + 72$ yaannoha haranchunni $6 \times 72 = 432$ yaaten-ni guma afi’ra dandiinanni.
2. $254 \times 8 = 2,032$ yaannohura 254 nna 8 ,2032 beehaano ikkitana 2,032 kay-inni, 254 nna 8 batishshaati.
3. Aante noo kiiri batisi.

a. 374×5

b. $2,145 \times 3$

Tiro

Batisa wororrite borreessatenni loosa dandiinanni.

a.

374

× 5

1,870

b.

2,145

× 3

6,435

Batinye dijiite afidhino wo'ma kiironni batisha konni aleenni lawishsha 2.5 hunda noo xa'muwa loonsoonni doogo harunsatenni shalaga dandiitinanni.

Xawishsha	Batishshinsa 1,000,000 woroonni ikkitino mitte wo'ma kiironni batisha konni aleenni lawishsha 2.5 hunda noo xa'muwa loonsoonni doogo harunsatenni shalaga dandiitinanni. 1. Batishaancho 10 batishsha 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, woy 90 ikkituro, uynoonni wo'ma kiironni batisha konni aleenni lawishsha 2.5 hunda noo xa'muwa loonsoonni doogo harunsatenni shalaga dandiitinanni. 2. Batishaancho ayee lame dijiite wo'ma kiironni batisha konni aleenni lawishsha 2.5 hunda noo xa'muwa loonsoonni doogo harunsatenni shalaga dandiitinanni: ➔ Umi deerrira kiironni batisha konni aleenni lawishsha 2.5 hunda noo xa'muwa loonsoonni doogo harunsatenni shalaga dandiitinanni, ➔ Layinki deerrira mittu mini dijiitenni batishsha konni aleenni lawishsha 2.5 hunda noo xa'muwa loonsoonni doogo harunsatenni shalaga dandiitinanni, ➔ Sayikki deerrira tonnu mini dijiitenni batishsha konni aleenni lawishsha 2.5 hunda noo xa'muwa loonsoonni doogo harunsatenni shalaga dandiitinanni, ➔ Jeefoteno layinki deerriranna sayikki deerrira afidhinoo batishsha konni aleenni lawishsha 2.5 hunda noo xa'muwa loonsoonni doogo harunsatenni shalaga dandiitinanni.
-----------	---

Lawishsha 4.6.

Aante noore shalagi.

- a. 217×40

b. 542×12
- c. $4,168 \times 35$

Tiro	
217 × 40 000 + 868 8680 a)	Woy, umo $217 \times 4 = 868$ hakkiinino batishsha gumi goofimarchira mitte zeero borreessa, $217 \times 40 = 8680$.

b) 542 ×12 1084 +542 6504	c) 4168 ×35 20840 +12504 145880
---	---

Xawishsha	Batisa wo’ma kiirro aana addi addi akata afidhinno. Kurinno, ► Batisate bayichu soorro akata wo’ma kiirro aana ayee lame wo’ma kiirro “a“ nna “b“-ra $a \times b = b \times a$. Batisaanote bayichu soorro batishshu gumi aana soorro diabbanno. Konnenno, batisate bayichu soorro akata wo’ma kiirro aana yineemmo. ► Batisate waaxishshu akata wo’ma kiirro aana: Ayee sase wo’ma kiirro “a“, “b“ nna “c“ ra $(a \times b) \times c = a \times (b \times c)$. Gambote malaati bayichu soorro batishshu gumi aana soorro diabbanno. ► Batisate farqishshu akata ledate aana: Ayee sase wo’ma kiirro “a“, “b“ nna “c“ ra, $(a + b) \times c = (a \times c) + (b \times c)$. Qoleno, $a \times (b + c) = (a \times b) + (a \times c)$.
----------------------	--

Lawishsha 4.7.

Batisate addi addi akata horoonsi’ratenni aante noore shalaggi.

- a.

$16 \times 79 \times 25$
- b.

$(256 + 173) \times 30$
- c.

8×14
- d.

4098×62

Tiro
a) $16 \times 79 \times 25$ $= 79 \times 16 \times 25 \dots\dots\dots$ $= 79 \times (16 \times 25) \dots\dots\dots$ $= 79 \times 400 = 31,600$ dargu soorro akata waaxishshu akata

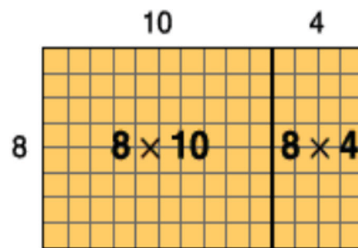
- b) $(256+173) \times 30 = (256 \times 30) + (173 \times 30)$ ----- farqishshu akata batisa ledate aana

Tenne shalago shalagate, $256 \times 3 = 768$ ikkinnohura $256 \times 30 = 7680$; qoleno, $173 \times 3 = 519$ ikkinnohura $173 \times 30 = 5190$ ikkanno.

Konni daafira,

$$(256+173) \times 30 = (256 \times 30) + (173 \times 30) \\ = 7680 + 5190 = 12870.$$

- c) Batisate farqishshu akata leellishshanno misile.



Tenne misilenni la'neemmohu,

$$8 \times 14 = 8 \times (10 + 4) = (8 \times 10) + (8 \times 4) = 80 + 32 = 112.$$

- d) 4098×62

Togoo xa'mo batishsha afi'rate injiitanno doogo batisate farqishshu akata horoonsi'rate. Kunino aane nooha lawanno:

$$4098 \times 62 = 4098 \times (60 + 2) \\ = (4,098 \times 60) + (4,098 \times 2) \text{ ----- batisate farqishshu akata} \\ = 245,880 + 8,196 = 254,076$$



Rosiishsha 4.3.

1. Aante noo xa'muwa shalagi.

a. 5100×9

d. $60,325 \times 4$

b. $1,055 \times 3$

e. $37,212 \times 8$

c. $3,424 \times 7$

f. $342,000 \times 2$

2. Mittu moola buddeena gane beehanno maamari barrunni 12 kuntaala bullee horoonsiranno. Kuni maamari 25 barrinni me'e kuntaala bullee horoonsi'ranno?



Misile 4.1 Gaashete bullee leellishshanno misile.

3. Garambi tuamino waa qixxeessanno faabiriki barrunni 12,354 haylaande waa loose fushshanno. Kuni faabiriki 15 barrinni me’e haylaande waa loose fushshanno?



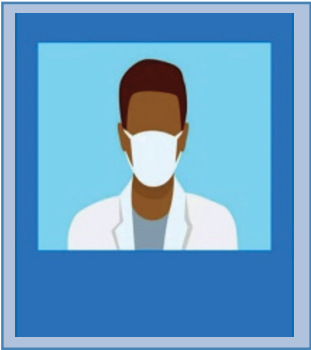
Misile 4.2 Haylaande leellishshanno misile

4. Aante noore shalagge.
- a. 807×63

b. $2,539 \times 82$
- c. $7,438 \times 36$

d. $13,187 \times 22$
- e. $10,000 \times 54$

f. $3,476 \times 18$
5. Hawaasi Industirete paarke fayyimma agadhate horora ikkitanno afuunna sanote foxxooraancho woy Maasike barrunni 15,520 loosse fushshittannoha ikkiro, mittu again giddo mageeshshi Maasike loosse fushshittanno?



Misile 4.3 Maasike foxxoodhino mancho

6. Aante noo shae wonshe.

a	b	$a \times b$	$b \times a$
182	4		
29	265		
75	106		
478	12		

7. Aante noo shae wonshe.

a	b	c	$(a \times b) \times c$	$a \times (b \times c)$
26	39	5		
202	4	21		
83	56	12		

8. Batisate akata horoonsi’ratenni aante noore shalagge.

a. $31 \times 6 \times 8$

b. $26 \times 15 \times 32$

c. $102 \times 9 \times 7$

9. Fanu dargira taalo dawaro wonshe.

a) $768 \times 165 = 165 \times \underline{\hspace{2cm}}$

b) $86 \times \underline{\hspace{2cm}} \times 201 = 86 \times 201 \times 77$

c) $1024 \times \underline{\hspace{2cm}} = 109 \times 1024$

d) $809 \times 1002 \times 37 = \underline{\hspace{2cm}} \times 37 \times 1002$

4.3 1,000,000 Geeshsha Noo Wo’ma Kiirro Beeha.

Tenne cinaancho amadora shoole dijiitenni kayse lee dijiite geeshsha afidhino wo’ma kiirro mitte dijiite wo’ma kiiroranna tonneho beeha rossinanni. Kuri wo’ma kiirro beenkeemmo woyte gato heedhasera woy hooggasera dandii-tanno.

4.3.1. Gatiweelo beehantanno wo’ma kiirro

Hanni umo assine gatiweelo (gato noonsakkire) beehantanno wo’ma kiirro beeha rossinanni. Kaimaho ikkano’ne gede hanni aane noo wo’naalsha gaamotenni ikkatenni loosse.



Wo’naalsha 4.5

- 1. Mittu rosi mini giddo noo 4ki kifile rosaano xaphoomu kiirro 198 ikki-turonna, kuri rosaano sase rosu kifilera taalo beenkiro mitte mttente rosu kifilera me’e rosaano heedhanno?
- 2. Kaayyamo honse oososira 468 birra dafitaranna biire hidhitanno gede taalo beehinsaro anna annaho meu birri iillanonsa?

Qaagiishsha:

- ▶ Shoole, ontenna lee dijiite noonsa wo’ma kiirro mitte dijiite kiirora beehate hayyo lamenna sase dijiite wo’ma kiirro mitte dijiite kiirora beehate hayyo ledο mittu danite.
- ▶ Mitte wo’ma kiirro lame dijiitera beehate doogo mitte dijiitera beehate doogo ledο mittu danite. Kaimaho beehamaanchote guraanni noo lame dijiite beehaanchote beehatenni hanafa. Hakinni beeha, batisa, xeisanna dirrisa yitanno beehate harinsho harunsa.

Lawishsha 4.8

- a. 7864 shooleho beehi

c. 864÷12
- b. 43,526÷7

Tiro

a)

196

4)7864

-4

38

-36

26

-24

24

-24

00

beeha 7 ÷ 4

batisa 1 × 4 = 4; xeisa 7 - 4 = 3

dirrisa 8,

beeha 38 ÷ 4 = 9; batisa 9 × 4 = 36

xeisa 38 - 36 = 2; dirrisa 6,

beeha 26 ÷ 4 = 6 gato 2; batisa 6 × 4 = 24

xeisa 26 - 24 = 2; dirrisa 4,

beeha 24 ÷ 4 = 6; batisa 6 × 4 = 24

xeisa 24 - 24 = 0

b)

$\begin{array}{r} 6218 \\ 7 \overline{)43526} \\ \underline{-42} \\ 15 \\ \underline{-14} \\ 12 \\ \underline{-7} \\ 56 \\ \underline{-56} \\ 00 \end{array}$	<i>beeha</i> $43 \div 7 = 6$ gato 1 <i>batisa</i> $6 \times 7 = 42$; <i>xeisa</i> $43 - 42 = 1$ <i>dirisa</i> 5, <i>beeha</i> $15 \div 7 = 2$ gato 1; <i>batisa</i> $2 \times 7 = 14$ <i>xeisa</i> $15 - 14 = 1$; <i>dirisa</i> 2, <i>beeha</i> $12 \div 7 = 1$ gato 5; <i>batisa</i> $1 \times 7 = 7$ <i>xeisa</i> $12 - 7 = 5$; <i>dirisa</i> 6, <i>beeha</i> $56 \div 7 = 8$; <i>batisa</i> $8 \times 7 = 56$ <i>xeisa</i> $56 - 56 = 0$
---	--

c)

$\begin{array}{r} 72 \\ 12 \overline{)864} \\ \underline{-84} \\ 24 \\ \underline{-24} \\ 00 \end{array}$	<i>beeha</i> $86 \div 12 = 7$ gato 2 <i>batisa</i> $7 \times 12 = 84$; <i>xeisa</i> $86 - 84 = 2$ <i>dirisa</i> 4, <i>beeha</i> $24 \div 12 = 2$; <i>batisa</i> $2 \times 12 = 24$ <i>xeisa</i> $24 - 24 = 0$
---	--

Wodanchi!

10 ho gatiweelo beehantanno wo'ma kiirro goofimarchu dijiitese zeero ikkituro callaati. 10 ho beenkanni woyte goofimarchunnita mitte zeero agurre albaani noo dijiite calla adhineemmo yaate.

Lawishsha 4.9

Aante noore beehi.

d. $34,280 \div 10$

e. $107,300 \div 10$

Tiro

- Beehamaanchonnita mitte zeeronna beehaanchonnita mitte zeero agurrummoro $3,428 \div 1$ afi'neemmo. Ayee wo'ma kiirro 1-ho beenkiro wo'ma kiirro umose ikkitanno. Konni daafira, $34,280 \div 10 = 3,428$ ikkanno.

► Beehamaanchonnita mitte zeeronna beehaanchonnita mitte zeero agurrummoro $10,730 \div 1$ afi'neemmo. Ayee wo'ma kiiro 1-ho beenkiro wo'ma kiiro umose ikkitanno. Konni daafira, $107,300 \div 10 = 10,730$ ikkanno.



Rosiishsha 4.4

- Konni woroonni noore shalagi.
 - $4,896 \div 3$
 - $25,416 \div 4$
 - $15,248 \div 8$
 - $86,520 \div 10$
 - $213,525 \div 5$
 - $253,200 \div 10$
- Shoolu roduuwi gamba yite daddaltanni mittu diri giddo 36,000 birra eo afidhu. Konne birra shoolenti ooso taalo beeqqituro, meu birri iillannonsa?
- Konni woroonni noore shalagi.
 - $1620 \div 15$
 - $36,972 \div 26$

4.3.2. Gato noose wo'ma kiiro beeha

Sai rosira gatiweelo beehantanno kiiro rossinoonni. Xa kayinni gatote beehantanno kiiro rossinanni. Hanni konni woroonni uynoonni wo'naalsha lame lame ikkatenni loosse.



Wo'naalsha 4.6

- Aante noo xa'muwa beehi.
 - $61,847 \div 5$
 - $8,347 \div 10$
 - $72,896 \div 7$
 - $56,027 \div 9$

Qaagiishsha:

- ▶ Gato noose kiir beehate hayyo gato afidhinokki kiir beehate hayyo led mittu danite. Goofimarchoho xeisate afi'neemmo kiir beehachote ajjuro gato yineemmo.
Konnenno borreessineemmo woyte a,b,c nna g wo'ma kiir ikkituronna $b \neq 0$ ikkituro $a \div b = c$ gato g.
- ▶ Sase, shoole, ontenna lee dijiite kiir mitte dijiite woy lame dijiite wo'ma kiirora seeda beehate hayyo horoonsi'ratenni beenkeemmo woyte afa noonkeri shoolu loosu deerri beeha, batisa, xeisanna dirrisa (jawiidi kiirote mini ka'atenni mittu mini widira) ikkanno.

Lawishsha 4.10

Aante noore beehi. Beehachenna gato leellishshi.

- a. 76,274÷5
- b. 85,357÷62

Tiro

a) Beeha, batisa, xeisanna dirisa yitanno harinsho horoonsi'ratenni:

15254

5)76,274

-5

26

-25

12

-10

27

-25

24

-20

4

Konni daafira, $76,274 \div 5 = 15,254$ gato 4 ho.

- b) Beeha, batisa, xeisanna dirrisa yitanno harinsho horoon-si’ratenni:

$$\begin{array}{r} 1376 \\ 62 \overline{)85357} \\ \underline{-62} \\ 233 \\ \underline{-186} \\ 475 \\ \underline{-434} \\ 417 \\ \underline{-372} \\ 45 \end{array}$$

Konni daafira, $85,357 \div 62 = 1,376$ gato 45 ho.

Qaagiishsha:

- ▶ Beeha batisate galchamme shalagooti. Togo yaano, “a“, “b“ nna “c“ wo’ma kiirro ikkita $b \neq 0$ ikkituro, $a \div b = c$ yaa $a = c \times b$. Kunino, “a“ beehamaancho, “b“ beehaanchonna “c“ beehache yineemmo.
- ▶ “a“, “b“ ra beenkeenna beehache “c“ ikkituronna gato kayinni wole wo’ma kiirro “g“ ikkituro, $a \div b = c$ gato g ikkituro $a = c \times b + g$ ikkanno. Konni daafira, beehamaancho = beehache x beehaanchon + gato.
- ▶ Beehate afi’neemmo guma batisatenni buunxeemmo.

Lawishsha 4.11

- a) $84,000 \div 8$
- b) $74,236 \div 35$

Tiro

- a) Seeda beehate hayyo horoonsi’ratenni

$$\begin{array}{r} 10500 \\ 8 \overline{)84,000} \\ \underline{-8} \\ 40 \\ \underline{-40} \\ 00 \end{array}$$

Konni daafira, $84,000 \div 8 = 10,500$.

Buuxo: $10,500 \times 8 = 84,000$.

b) Seeda beehate hayyo horoonsi'ratenni

$$\begin{array}{r} 2121 \\ 35 \overline{)74236} \\ \underline{-70} \\ 42 \\ \underline{-35} \\ 73 \\ \underline{-70} \\ 36 \\ \underline{-35} \\ 1 \end{array}$$

Konni daafira, $74,236 \div 35 = 2121$ gato 1.



Rosiishsha 4.5

1. Konni woroonni noo fano darga wonshi.

- a) $6,072 \div 5$ beehache _____, gato _____.
- b) $45,437 \div 2$ beehache _____, gato _____.
- c) $683,472 \div 9$ beehache _____, gato _____.
- d) $201,573 \div 4$ beehache _____, gato _____.
- e) $50,607 \div 37$ beehache _____, gato _____.
- f) $82,460 \div 16$ beehache _____, gato _____.

2. Konni woroonni uynoonni xa'mo seeda beehate hayyo horoonsi'ratenni beehi.
- a. 36,094÷10

b. 263,570÷7

c. 80,435÷25

4.4

Qaalu pirobileeme 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiirro shoolente shallaggote aana

Konni albaanni leda, xeisa, batisanna beeha 1,000,000 geeshsha noo wo'ma kiirro aana rossinoonni. Xa kayinni kuri kiirro shalagga amaddino qaalu pirobileemma hiitto assine tirranniro rossinanni. Tenne qaalu pirobileemma hiitto assine tirranniro huwatate kaa'lano'ne gedde gaamo gaamo ikkatenni aane noo wo'naalsha loosse.



Wo'naalsha 4.7

1. Lame wo'ma kiirro ledde 826 ikkitanno. Mitte ledamaancho 624 ikkituro, layinki ledamaancho me'e ikkitanno?
2. Ayelechi 68 quuphe dikko fushshite mitto mittonka quuphiicho 4 birrira hirturo, xaphooma me'e birra hirtanno?

Qaagiishsha:

- ▶ Mitte qaalu pirobileeme tirate (shalagate) aante noo wodho ha'runsa hasiissanno.
 - ➔ Qaalu pirobileeme marro qolle nabbawatenni huwata,
 - ➔ Qaalu pirobileeme shallagote coy fooliishsho widira soorra
- ▶ Borreessinoonni shallagote coy fooliishsho loosanna dawaro afi'ra,
- ▶ Afi'noonni dawaro qaalu pirobileeme gidde eessatenni buuxa.

Lawishsha 4.12

1. Lame wo'ma kiirro badooshshi 175 ikkiro, xeisaancho 350 ikkituro xe-aancho me'e ikkitanno ?
2. Mittu buna luxuwanno daammi noosi manchi 6 loosaasinesira 6,270 bir-ra taalo beehinsaro, mittu mittunkura meu iillannonsa?
3. Settu baatto loosidhe galtinnori gutunni wixidhino 744 kuntaala hayxe taalo beeqqituro, mittu baatto loosire galinohu beeqqo me'e kuntaala hayxe ikkanno?
4. Mittu rosu mine noo 4,582 rosaano giddo 560 mannimmate guunte hee-wora, 380 shallagote kiwawenna 467 afuu kiwawe miilla ikkituro ki-wawete hanqafantinokki rosu mini rosaano me'eho? (mittu rosaanchi hanqafama dandaannohu mitte kiwawe giddo callaati).

Tiro

1. Tenne qaalu pirobileeme tirate;

Hanni “a” nna “b” lame wo'ma kiirrooti yine adhinno. Qoleno, “a” xeaancho, “b” xeisaancho yine su'minno.

Uynoonnihu: “a” nna “b” badooshshi 175 ho. Konne shallagote coy fooli-ishshonni worriro $a-b=175$ ikkanno.

Qoleno, xeisaancho 350 ikkitinnota kullonni. Konnini, $b = 350$ yaannoha afi'nanni.

Hansoonnihu: xeaancho me'e ikkitinnoro. Hakkuno, $a = ?$ yaannoha ikkanno.

Tirote doogo: Xeaancho “a” afi'rate shallagote coy fooliishsho $a - b = 175$ giddo xeisaancho “ $b = 350$ ” riqiwatenni shalaga.

Konni daafira, $a - 350 = 175$ ikkanno yaate. Konninni, “a” afi'rate xeisa ledate galchamme shalagooti yitanno wodho horoonsi'ratenni

$$a = 175 + 350, \quad a = 525$$

Konnini la'neemmohu xeaancho $a = 525$ ikkitinnotaati.

$$\text{Buuxo, } 525 - 350 = 175.$$

2. Xaphooma birra $\div$ Mannu kiirora = Mittu mittunkura iillanno birru kiiro

$$6,270 \div 6 = 1,045 \text{ birra}$$

Buuxo: $6,270 = 1,045 \times 6$ ikkannohuraati.

3. **Uynoonnihu:** Gutunni wixidhe afidhinno hayxi geeshshi = 744 kuntaala,

Baatto loosidhe galtino mannooti kiiro = 8 ho.

Hansoonnihu: Baatto loosidhe galtinno mannooti mittu mittunku beeqqo.

Tirote doogo: 744 kuntaala, setteho beehate.

$$744 \div 8 = 93$$

Mittu baatto loosire galinohu beehachi 93 kuntaala hayxe ikkanno.

Korkaatuno, $93 \times 8 = 744$ ikkannohuraati.

4. **Uynoonnihu:** Xaphoomu rosaanote kiiro = 4,582,

Mannimmate guunte kiwawe miilla kiiro = 560,

Shallagote kiwawe miilla kiiro = 380,

Afuu kiwawe miilla kiiro = 467,

Hansoonnihu: Kiwawete hanqafantinokki rosaano kiiro me’eho?

Tirote doogo: Umo assine mannimmate guunte, shallagotenna afuu kiwawe giddo hanqafantinno rosaano kiiro hasa. Kunino, $560 + 380 + 467 = 1407$ ikkanno. Aanchineno, xaphoomu rosaanote kiiro 4,582 aninni sasente kiwawera hanqafantinno rosaano kiiro batinye 1407 xeisa. Hakkuno,

$$4,582 - 1,407 = 3,175$$

Konni daafira, kiwawete hanqafantinokki rosaano kiiro 3,175 ikkitanno. Korkaatuno, $3,175 + 1,407 = 4,582$ ikkinnohura.



Rosiishsha 4.6

1. Lame kiirro badooshshi 950 ho. Shiimiidi kiirro 420 ikkituro, jawiidi kiirro me”e ikkitanno?
2. Kalaa Alamu aganu eo 12,252 birraati. Aganunni addi addi fulora 9,043 birra fushshannoha ikkiro, mageeshshi birri gatannosi?
3. Kiirro 3, 8, 5, 2 horoonsi’ratenni jawiiddinna shiimiidi shoole dijiite kiirro borreesse. Lamente wo’ma kiirro badooshshi me”eho?
4. Mittu bunu daddalaanchi barru barrunni 3,750 kiilo giraame buna hiran-no. Daddalaanchu 25 barri giddo me”e kiilo giraame buna hiranno?
5. Kalaa Awooli aganunni 320 birra suuqiranno. Kalaa Awooli mitt diri giddo mageeshshi birra suuqiranno?
6. Mittu rosi mini giddo noo maxaaffate mini giddosi 52 maxaaffate diraanch-cho afi’rino. Mittu mittunku diraanchi 218 maxaaffa amadanno. Max-aaffate mini xaphoomunni mageeshshi maxaaffa amadanno?
7. Mittu shigginyete madawe aana 10 shigginye kaansanni. 57,600 shig-ginye kaasate me”e madawe hasiissanno?
8. Baabba worqineshira shoolu agani baatooshshi 48,460 ikkiro, mittu agani baatooshshise me”eho?
9. Mittu lalu daddalaanchi 7 soorroonni hando 182,000 biirra hiri. Baalunku handi taalo birra hirturo, mittu handi mageeshshi birrira hiramino?

Fooliishshote Xaphishsha

- ▶ Sase wo’ma kiirro “a“, “b“ nna “c“, $a+b=c$ ikkiro “a“ nna “b“ ledamaano ikkitanna “c“ ledote yineemmo.
- ▶ “a“, “b“ nna “c“ wo’ma kiirro ikkituronna $a-b=c$ ikkituro, “a“ xeaancho “b“ xeisaanchonna “c“ badooshshe yineemmo.
- ▶ Sase wo’ma kiirro “a“, “b“ nna “c“ ra $a-b=c$ adda ikkiro $a=b+c$ ayee woyteno adda ikkano. Kunino xeisate guma ledatenni buuxamanno yaate.
- ▶ “a“ nna “b“ lame wo’ma kiirro ikkituro $a+b=b+a$ ayee woyteno addaho. Kunino, ledamaanote bayichu soorro gumi aana soorro diabbitanno. Tenne ikkito ledote bayichu soorro akata yineemmo.

- ▶ Ayee sase wo'ma kiiri “a”, “b” nna “c” ra $(a+b)+c=a+(b+c)$ addaho. Gambote malaati bayichu soorro ledate aana soorro diabbanno. Tenne ikkito ledate waaxishshu akata yineemmo.
- ▶ “a”, “b” nna “c” wo'ma kiiri ikkituro, $a \times b = c$ yitanno coyi- fooliishsho giddo “a” nna “b” batisaano ikkitanna “c” kayinni batishsha yineemmo.
- ▶ Ayee sase wo'ma kiiri “a”, “b” nna “c” ra $(a \times b) \times c = a \times (b \times c)$ addaho. Gambote malaati bayichu soorro batishshu aana soorro diabbanno. Tenne ikkito batisate waaxishshu akata yineemmo.
- ▶ “a”, “b” nna “c” ayee sase wo'ma kiiri ikkituronna, $b \neq 0$, $a \div b = c$ ikkituro $a = c \times b$ ayee woyteno addaho. “a” beehamaancho, “b” beehaanchonna “c” beehache yineemmo.
- ▶ “a” nna “b” ra beehatenni afi'neemmo beehache “c” ikkituronna “g” gato ikkituro, $a = c \times b + g$ adda ikkanno.

Karsado Rosiishsha

1. Aante noo kiiri shalagi.



a)

$$\begin{array}{r} 4,578 \\ + 5,367 \\ \hline \end{array}$$

b)

$$\begin{array}{r} 97,562 \\ + 8,537 \\ \hline \end{array}$$

c)

$$\begin{array}{r} 76,157 \\ +10,296 \\ \hline \end{array}$$

d)

$$\begin{array}{r} 86,705 \\ -75,705 \\ \hline \end{array}$$

e)

$$\begin{array}{r} 26,895 \\ -12,704 \\ \hline \end{array}$$

f)

$$\begin{array}{r} 31,008 \\ -27,206 \\ \hline \end{array}$$

2. Aante noore shalagi.

a. $26,275 + 1,809$

d. $250,791 + 328,406$

b. $100,017 + 82,306$

e. $89,620 - 70,166$

c. $100,000 + 100,000$

3. Fano darga wonshi.

a) $630 \times 9 = \underline{\hspace{2cm}}$.

b) $812 \times \underline{\hspace{2cm}} = 102 \times 812$

c) $(698 \times 9) \times 11 = \underline{\hspace{2cm}} \times (9 \times 11)$.

d) $6,000 \div \underline{\hspace{2cm}} = 600$

4. Aante noo xa'mora beehamaancho hasi.

a) beehaancho 12, beehachu 28 nna gato 2 ikkituro

b) beehaancho 37, beehachu 16 nna gato 5 ikkituro

5. Lame wo'ma kiir badooshshi 74,852 ikkironna xeaanchu 80,694 ikkiro xeisaanchu me'e ikkanno?

6. Mittu kuntaali gaashe waagi 4,500 birra ikkiro, 20 kuntaali gaashe waagi me'e ikkanno?



BEEHANSHOOTANNA
TONNIMMOOTU KIIRO

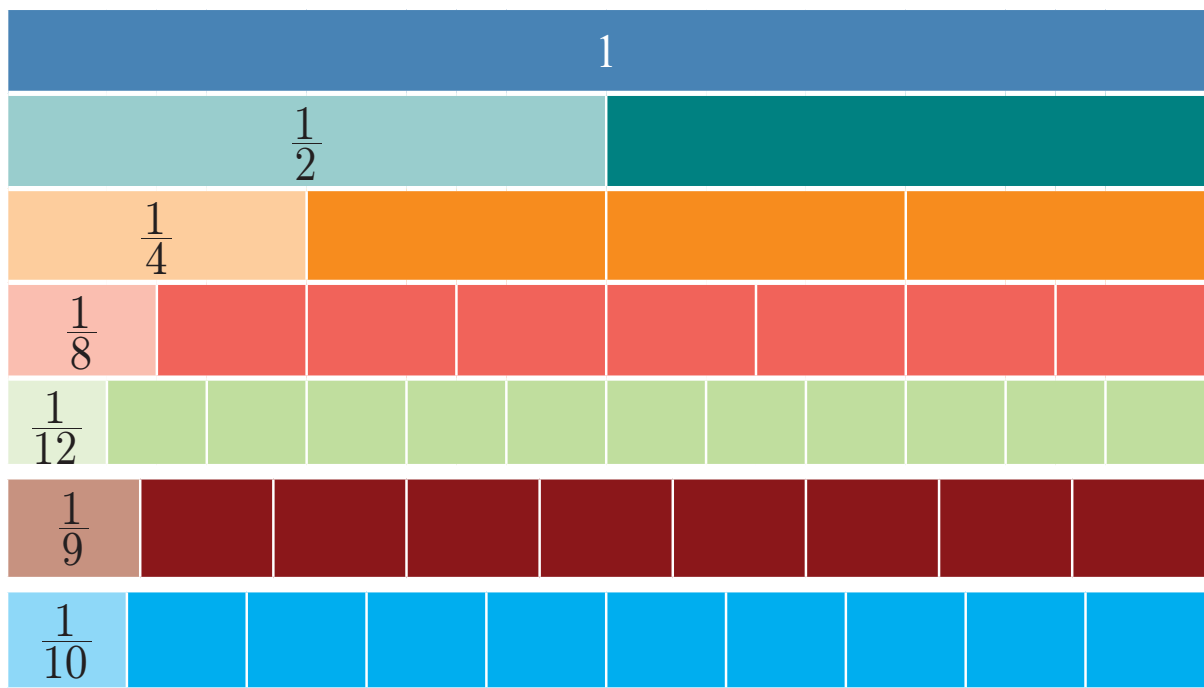
Fooliishshote Hexxo

Konni rosi gedensaanni

- ▶ Beehanshootu wo'ma kiirro kifilla ikkinota baddinanni.
- ▶ Mittu dani beehaancho noonsa beehanshoota heewisiissinnanni aantensanni wortinanni.
- ▶ Mittu dani beehaancho noonsa beehanshoota ledanna xeisa affinanni.
- ▶ Taalo beehanshota baddinanni.
- ▶ Tonnikkiha, xibbikkihana woleno kuri labbinnore heewisiissinnanni aantensanni wora dandiitinanni.
- ▶ Lama dijiite tonnikkiha kiirote mine noonsa tonnimootu kiirro heewisiissinnanni, aantensanni wortinanni.
- ▶ Lama dijiite tonnikkiha kiirote mine noonsa tonnimootu kiirro ledatenna xeisate shalago shalagginanni.

Bitima

Sayikki kifilera $\frac{1}{2}$ kayissine $\frac{1}{10}$ geeshsha noore mittu beehanshoota kiirote malaatinni borreessa rossinoonni. Xa kayinni beehanshootu wo'ma kiirro kifilla ikkasi, xaddanno beehanshoota heewisiisanna aantensanni wora, ledanna xeisa, taalo behanshoota bada, tonnikkiha, xibbikkihana woleno kuri labbanore heewisiisanna aantensanni wora, lama dijiite tonnikkiha kiirote mine tonnimootu kiirro heewisiisanna aantensanni wora rossinanni.



5.1 Beehanshootu mittu wo'murichi kifilla garinni

5.1.1. Beehanshootu mayimma

Sayikki kifile shallagote rosira beehanshootu mittu wo'murichi boode kifile ikkinotanna mittu beehanshoota $\frac{1}{2}$ nni kayise $\frac{1}{10}$ geeshsha noore rossinoonni. Hanni qaagate kaa'lanno'ne gede konni woroonni shiqqino misilla la'atenni lame lame ikkitinne wo'naalsha loosse.



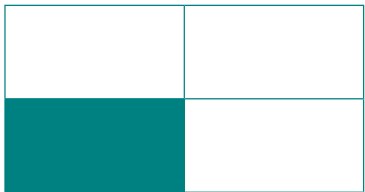
Wo'naalsha 5.1.



a)

Misile 5.1. a) Settewa taalo beehantino doyicho

b)



b) Shoolewa taalo beehantino rekitaangile

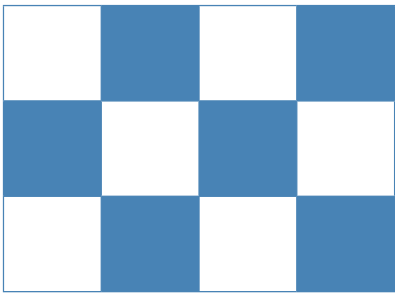
- 1. Doyichotenni me’’e anga buurantino?
- 2. Buuraminohu wo’ma rekitaangilenni me’’e angaati?
- 3. Mitte rekitaangile loossine leewa taalo beekke. Leewu giddonni mitto biiretenni buurre. Buurantino rekitaangile kifile wo’ma rekitaangile wi-inni me’’e angaati?

Qaagiishsha:

▶ Mitto wo’maricho lamewa woy roorewa taashshine beehatenni afi’neemmo kifilla beehanshoota yineemmo.

Lawishsha 5.1.

Aante noo misile horoonsidhine aante noo xa’muwa loosse.



Misile 5.2 Rekitaangile

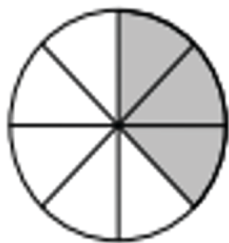
- a) Rekitaangile me’’ewa taalo beehantino?
- b) Buurantinoti rekitaangilete me’’e kifillaati?
- c) Buurantino kifilla rekitaangiletenni me’’e angaati?

Tiro		
a. 12	b. 6 kifillaati	c. 6 angaati woy $\frac{6}{12}$

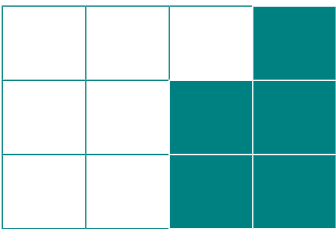


Rosiishsha 5.1.

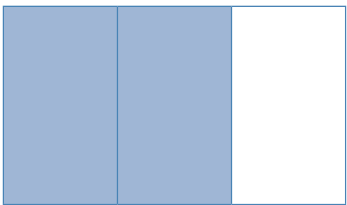
- 1. Aante shiqqino misilla laine borreessatenni aante shiqqino xa’muwa dawarre.



Doyicho



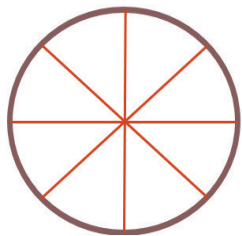
Kaare



Rekitaangile

- a) Doyicho me''ewa taalo beehantino?
Doyicho me''e kifile buurantino?
Buurantinoti doyichotenni me''e angaati?
- b) Kaare me''ewa taalo beehantino?
Kaare me''e kifile buurantino?
Buurantinoti Kaaretenni me''e angaati?
- c) Rekitaangile me''ewa taalo beehantino?
Rekitaangile me''e kifile buurantino?
Buurantinoti rekitaangiletenni me''e angaati?

2. Konni woroonni shiqqino misillara wo'ma kifile giddoni woroonni qum-mi assinoonnni anga biiretenni buuri.



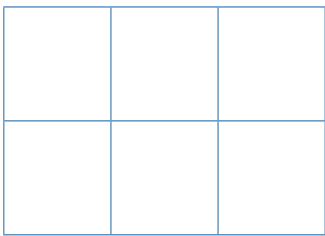
a) Doyicho

Settunni onte anga



b) Kaare

Shoolunni lame anga



c) Rekitaangile

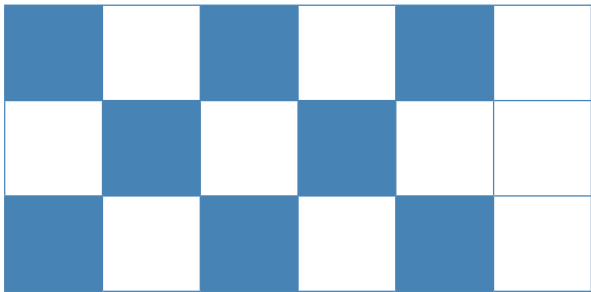
Leewunni shoole anga

5.1.2. Beehanshootu Kiiramaanchonna Kiiraancho

Beehanshootu mittu wo'murichi kifile woy biso ikkino gede rossinoonni. Beehanshoota kirote xawisa dandiinanni. Hanni aante noo misile horoon-sidhine wo'naalsha 5.2 aana noo xa'mo gaamotenni qolle.



Wo'naalsha 5.2



Misile 5.3 Rekitaangile

- a) Rekitaangile me’’e taalowa beehantino?
- b) Buurantino rekitaangilete me’’e kifillaati?
- c) Buurantinokkiti rekitaangilete me’’e kifillaati?
- d) Buurantinoti rekitaangilete kifilla wo’ma rekitaangilenni me’’e angaati?
- e) Buurantinokkiti rekitaangilete kifilla wo’ma rekitaangilenni me’’e angaati?

Qaagiishsha:

- ▶ Mitte beehansho kirote malaatinni xawisate kalaqu kiiro “a” nna “b” adhine “a” aleenni “b” worroonni mereeronsa haawiittote xuruura horoonsi’ratenni xawisa dandiineemmo. Kunino $\frac{a}{b}$ ikkano.
- ▶ Beehaansho $\frac{a}{b}$ nabbanbanni woyte “a” beenkiro “b”-ra ikkanno. Qoleno, a = kiiramaancho, b = kiiraancho yine woshshinanni.
- ▶ Konni aana “a” beehanshootu darga xawissana “b” mitte wo’ma kifile babbaxxitino b kifilewa taalte beehamase xawissano.

Lawishsha 5.2

Aante noorira kiiramaanchonna kiiraaancho badde wori.

- a. $\frac{3}{7}$
- b. $\frac{8}{9}$
- c. $\frac{7}{12}$
- d. $\frac{5}{14}$

Tiro	
a) kiiramaancho = 3 kiiraancho = 7	c) kiiramaancho = 7 kiiraancho = 12
b) kiiramaancho = 8 kiiraancho = 9	d) kiiramaancho = 5 kiiraancho = 14

 Rosiishsha 5.2.

1. Aante noo xa’mo “a“-ra uynoonni lawishshi garinni dawari.

	Kirote malaatinni	kiiramaancho	kiiraancho
a) Lame ontikkiha	$\frac{2}{5}$	2	5
b) Sase shoolkiha			
c) Onte lamalkiha			
d) Lamala settikkiha			
e) Honse tonaa leekkiha			

2. Aante noo beehanshoota fidaletenni borreessi.

a. $\frac{11}{16}$ b. $\frac{7}{10}$ c. $\frac{1}{8}$ d. $\frac{5}{6}$

3. Mitte burtukaane shoole oosora taashshine beenki. Mittu beetti beehachi wo’ma burtukaanenni me’’e angaati? Beehache kirote malaatinni xaw-isse.

4. Mitte lasilaassu saaxine 24 lasilaassu xarmuse amaddino. Tenne xarmuse giddo 11 xarmuse qorxitinoha ikkiro, qortinokki xarmuse me’’ete ? Qorxitinokki xarmussa xaphoomu xarmuse giddonni me’’e angaati?



Misile 5.4. Lasilaasu saaxine

5.2

Kiiraancho xaaddanno beehanshoota heewisiisanna aantensanni wora

Xawishsha	Kiiraancho xaaddanno beehanshoota yineemmori mittu dani kiiraancho afidhino beehanshootaati. Aante noo beehanshoota lae $\frac{1}{7}, \frac{2}{7}, \frac{3}{7}, \frac{4}{7}, \frac{5}{7}, \frac{6}{7}$, nna $\frac{7}{7}$ Baalunku beehanshooti mittu dani kiiraancho afidhino. Iseno 7 kiirrooti. Konni daafira, kuri beehanshoota kiiraancho xaaddanno beehanshoota yineemmo.
-----------	---

Lawishsha 5.3.

Kiiraancho Xaaddanno Beehanshoota.

- a. $\frac{1}{5}, \frac{2}{5}, \frac{3}{5}, \frac{4}{5}$
- b. $\frac{3}{8}, \frac{4}{8}, \frac{5}{8}, \frac{6}{8}, \frac{7}{8}$

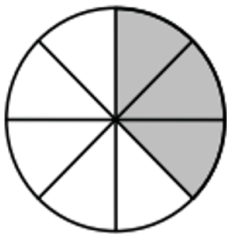
Hanni kiiraancho xaaddanno beehanshoota shota doogonni heewisiisate kaa’lanno’ne gedde aane noo wo’naalsha gaamote ikkatenni loosse.



Wo’naalsha 5.3. Gaamote loosse

1. Aante noo misile la”atenni xa’muwa dawari.

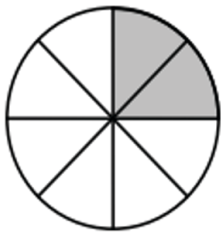
a)



Misile 5.5 (a)

- ➔ Buurantino kifile batinyi _____
- ➔ Buurantinokki kifilla batinyi _____

b)



Misile 5.5 (b)

- ➔ Buurantino kifile batinyi _____
- ➔ Buurantinokki kifilla batinyi _____

➔ Buurantino kifilla beehan-
shotenni _____

➔ Buurantinokki _____ kifilla
beehanshotenni _____

➔ Buurantino kifilla beehan-
shotenni _____

➔ Buurantinokki _____ kifilla
beehanshotenni _____

2. Aleenni shiqqino misilla garinni aante noo xa'mo dawari.

a) $\frac{1}{8}$ nna $\frac{7}{8}$ hiikku rooranno?

b) $\frac{3}{8}$ nna $\frac{5}{8}$ hiikku rooranno?

3. Buurantino kifile beehanshootunni xawisse.

a)



b)



c) “a” nna “b” ra noore buurantino kifilla heewisiisse.

Qaagiishsha:

- ▶ Kiiraancho xaaddanno beehanshoota heewisiisate kiiramaancho calla hewisiisa ikkadoho. Korkaatuno kiiraancho mitto dana ikkitinohuraati. Jawiidi kiiramaancho afidhino kiiraancho xaaddanno beehanshooti shiimiidi kiiramaancho afidhinotenni roortanno.
- ▶ Kiiraancho xaaddanno beehanshoota shiimunni jawu widira aantensanni wora yaa shiima kiiramaancho afidhinotenni hanafatenni jawa kiiramaancho afidhinote widira qole borreessate.
- ▶ Kiiraancho xaaddanno beehanshoota jawunni shiimu widira aantensanni wora yaa jawa kiiramaancho afidhinotenni hanafatenni shiima kiiramaancho afidhinote widira qole borreessate.

Lawishsha 5.4.

1. Aante noore heewisiisi.

a. $\frac{3}{7}$ nna $\frac{5}{7}$

b. $\frac{1}{8}$ nna $\frac{3}{8}$

2. Aante noore kiiraancho xaaddanno beehanshoota aantensanni wori.

$\frac{2}{5}, \frac{3}{5}, \frac{1}{5}, \frac{4}{5},$ nna $\frac{5}{5}$

Tiro	
1.	a) $\frac{3}{7} < \frac{5}{7}$, korkaatuno, lamenti beehansho kiiraanchi mittu daniha ikkitinnohuranna $3 < 5$. b) $\frac{1}{8} < \frac{3}{8}$, korkaatuno, lamenti beehanshoota kiiraanchi mittu daniha ikkitinnohuranna $1 < 3$.
2.	Jawunni shiimu widira $\frac{5}{5}, \frac{4}{5}, \frac{3}{5}, \frac{2}{5}, \frac{1}{5}$ Shiimunni jawu widira $\frac{1}{5}, \frac{2}{5}, \frac{3}{5}, \frac{4}{5}, \frac{5}{5}$



Rosiishsha 5.3

1. Aante noore kiiraancho xaaddanno beehanshoota “> , < woy =” yaatenni fooqa darga wori.
- a. $\frac{7}{11}$ — $\frac{6}{11}$

b. $\frac{2}{9}$ — $\frac{5}{9}$

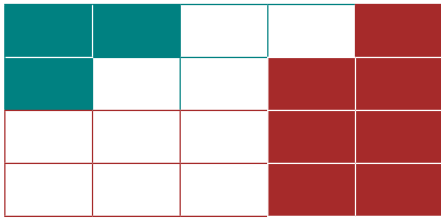
c. $\frac{19}{21}$ — $\frac{19}{21}$

d. $\frac{8}{13}$ — $\frac{11}{13}$
2. Aante noore kiiraancho xaaddanno beehanshoota shiimunni jawu widira qolatenni aantensanni borreessi.
- $\frac{5}{17}, \frac{11}{17}, \frac{10}{17}, \frac{6}{17}, \frac{13}{17},$ nna $\frac{15}{17}$
3. Aante noo kiiraancho xaaddanno beehanshoota jawunni shiimu widira qolatenni aantensanni borreessi.
- $\frac{3}{10}, \frac{1}{10}, \frac{7}{10}, \frac{6}{10}, \frac{5}{10}, \frac{8}{10}, \frac{9}{10}$

5.3

Kiiraancho xaaddano beehanshoota ledanna xeisa

Konni aleenni mittu dani kiiraancho afidhino kiir o heewisiisanna aantensanni wora rossinoonni. Xa kayinni kiiraancho xaaddanno beehanshoota ledana xeisa rossinanni. Hanni ledanna xeisa rosate kaa’lanno’ne gede aante noo misile lae.



Misile 5.6 Rekitaangile

Aleenni noo rekitaangilete misile sase anga haanja buurroonni, lamala anga duume buurroonni. Xaphoomunni buurroonni rekitaangilete kifilla me”e angaati?

Haanja buurantino kifile 3 te, duume buurantino kifile 7 te. Xaphoomunni buurantinno kifilla $3+7=10$ ho. Rekitaangile 20 kifilera beehantinnohura lemuunni sase anga haanja buurantinno woy $\frac{3}{20}$ haanja buurantinno. Hattono, lemuunni lamala anga duume buurantinno woy $\frac{7}{20}$ duume buurantinno. Konni daafira, xaphoomunni buurroonni kifilla $\frac{3}{20} + \frac{7}{20} = \frac{10}{20}$ ikkitanno.

Qaagiishsha:

Lame kiiraancho xaaddanno beehanshoota ledate lamenta kiiramaancho lende mitte kiiraancho adhatenni shalagate. Hakkuno, “a”, “b” nna “c” wo’ma kiiri ikkituronna $\frac{a}{b}$ nna $\frac{c}{b}$ kiiraancho xaaddanno beehanshoota ikkituro,

$$\frac{a}{b} + \frac{c}{b} = \frac{a+c}{b}$$

ikkanno (b zeerote baxxitino wo’ma kiirrooti).

Lawishsha 5.5.

Aante noore ledi.

a. $\frac{1}{6} + \frac{3}{6}$

b. $\frac{7}{19} + \frac{10}{19}$

c. $\frac{9}{24} + \frac{8}{24}$

Tiro

a) $\frac{1}{6} + \frac{3}{6} = \frac{1+3}{6} = \frac{4}{6}$

b) $\frac{7}{19} + \frac{10}{19} = \frac{7+10}{19} = \frac{17}{19}$

c) $\frac{9}{24} + \frac{8}{24} = \frac{9+8}{24} = \frac{17}{24}$



Wo'naalsha 5.4

Lame kiiraancho xaaddanno beehanshoota ledate horoonsidhinoonni hayyo kaima assatenni hanni aante noo xa' muwa lame lame ikkatenni loosse.

a. $\frac{9}{21} - \frac{5}{21}$ b. $\frac{17}{30} - \frac{11}{30}$ c. $\frac{28}{31} - \frac{20}{31}$

Qaagiishsha:

Lame kiiraancho xaaddanno beehanshoota xeisate yaa kiiramaancho xeinse kiiraanchotenni mitte adhate yaate. Kunino “a”, “b” nna “c” ayee wo’ma kiiro ikkituronna “b” zeerotenni baxxituro ($b \neq 0$), “ $\frac{a}{b}$ ” nna “ $\frac{c}{b}$ ” kiiraancho xaaddanno beehanshoota ikkituro,

$$\frac{a}{b} - \frac{c}{b} = \frac{a-c}{b}$$

ikkitanno.

Lawishsha 5.6.

Aante noo xa' muwa xeisi.

a) $\frac{9}{25} - \frac{6}{25}$ b) $\frac{33}{41} - \frac{28}{41}$ c) $\frac{29}{50} - \frac{20}{50}$

Tiro

a) $\frac{9}{25} - \frac{6}{25} = \frac{9-6}{25} = \frac{3}{25}$ b) $\frac{33}{41} - \frac{28}{41} = \frac{33-28}{41} = \frac{5}{41}$

c) $\frac{29}{50} - \frac{20}{50} = \frac{29-20}{50} = \frac{9}{50}$



Rosiishsha 5.4

1. Aante noo kiiraancho xaaddanno beehanshoota ledi.

a. $\frac{8}{11} + \frac{3}{11}$ b. $\frac{18}{21} + \frac{4}{21}$

c. $\frac{35}{47} + \frac{58}{47}$

d. $\frac{84}{90} + \frac{12}{90}$

2. Aante noo kiiraancho xaaddanno beehanshoota xeisi.

a. $\frac{9}{17} - \frac{7}{17}$

b. $\frac{20}{21} - \frac{10}{21}$

c. $\frac{46}{53} - \frac{23}{53}$

d. $\frac{105}{109} - \frac{72}{109}$

5.4 Taalcho beehanshoota

Konni aleenni kiiraancho xaaddanno beehanshoota ledanna xeisa rossinoonni. Xa kayinni taalcho beehanshoota rossinanni. Misilla horoon-si'ratenni taalcho beehanshooti mayiimma woroonni uynoonni wo'naalsha loosse.

Wo'naalsha 5.5

Lame lame ikkatenni woroonni shiqqino misile horoonsidhine aante noo xa'mo dawarre. Baalanti rekitaangile taalo booso beehantinoreeti.

a)



b)



c)



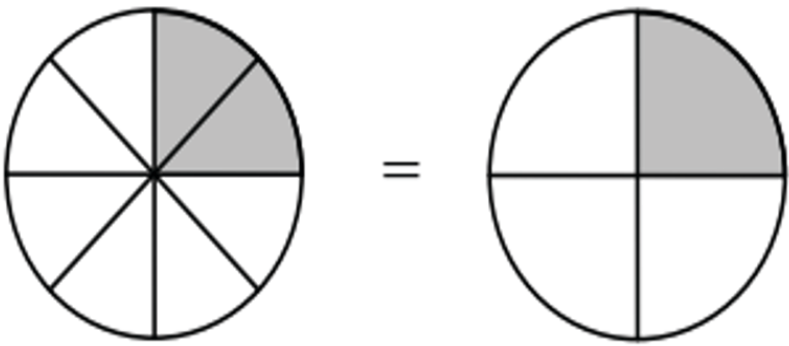
1. Misile “a” ra buurantinoti rekitaangilete kifile me”e angaati?
2. Misile “b” ra buurantinoti rekitaangilete kifile me”e angaati?
3. Misile “c” ra buurantinoti rekitaangilete kifile me”e angaati?
4. Sasente rekitaangilera buurantino kifile fiixooma afidhinoronna afidhi-nokkiro la'ini?

Sasenti rekitaangile buurantino kifile geeshshi taalchoho.

- ➔ Misile “a” ra buurantinoti kifile $\frac{1}{2}$ (lamunni mitte angaati woy mittu layinkiho).
- ➔ Misile “b” ra buurantinoti kifile $\frac{2}{4}$ (shoolunni lame angaati woy lamu shoolkiho).

➡ Misile “c” ra buurantini kifle $\frac{4}{8}$ (settunni shoole angaati woy shoolu settikkiho).

Togono yaa, $\frac{1}{2}$ $\frac{2}{4}$ nna $\frac{4}{8}$ geeshshinsa taalchoho woy $\frac{1}{2} = \frac{2}{4} = \frac{4}{8}$.
Konni dani beehanshoota taalcho beehanshoota yineemmo.



$$\frac{2}{8} = \frac{1}{4}$$

Qaagiishsha:

- ▶ Geeshshinsa taalcho ikkitinno beehanshoota taalcho behanshoota yinanni.
- ▶ Mitte beehanshoha kiiramaanchonna kiiraancho zeerotenni baxxitino mittu dani kiironni batisatenni taalcho beehanshoota afi’ra dandiineemmo.
- ▶ Hattono mittu dani kiirora kiiramaanchonna kiiraancho zeerotenni baxxitino kiirora beehatenni taalcho beehanshoota afi’ra dandiineemmo.

Lawishsha 5.7

Aante noo beehanshootira taalcho beehanshoota borreessi. (Kiiraanchonna kiiramaancho mittu dani wo’ma kiironni batisatenni woy beehatenni)

- a. $\frac{1}{5}$
- b. $\frac{36}{48}$

Tiro

a) Mittu dani wo’ma kiironni batisatenni taalcho beehanshoota afi’ra dandiinanni.

$$\frac{1}{5}, \quad \frac{1 \times 2}{5 \times 2} = \frac{2}{10}, \quad \frac{1 \times 3}{5 \times 3} = \frac{3}{15}, \quad \frac{1 \times 4}{5 \times 4} = \frac{4}{20}$$

Konni daafira, $\frac{1}{5}$, $\frac{2}{10}$, $\frac{3}{15}$, $\frac{4}{20}$ w.k.l taalcho beehanshootaati.

Qoleno, $\frac{1}{5} = \frac{2}{10} = \frac{3}{15} = \frac{4}{20}$

b) Mittu dani wo'ma kiirora beehatenni taalcho beehanshootaafi'ra dandiineemmo.

$$\frac{36 \div 2}{48 \div 2} = \frac{18}{24}, \quad \frac{18 \div 2}{24 \div 2} = \frac{9}{12}, \quad \frac{9 \div 3}{12 \div 3} = \frac{3}{4}$$

Konni daafira, $\frac{36}{48}$, $\frac{18}{24}$, $\frac{9}{12}$ nna $\frac{3}{4}$ taalcho beehanshootaati.

Qoleno $\frac{36}{48} = \frac{18}{24} = \frac{9}{12} = \frac{3}{4}$



Rosiishsha 5.5

1. Aante noo beehanshootira taalcho beehanshoota hasi.

a. $\frac{25}{50}$

b. $\frac{16}{24}$

c. $\frac{27}{81}$

d. $\frac{8}{12}$

2. Aante noo beehanshootira sase sase taalcho beehanshoota hasi.

a. $\frac{1}{3}$

b. $\frac{1}{5}$

c. $\frac{3}{4}$

d. $\frac{4}{5}$

3. Aante noo beehanshooti giddo taalcho beehanshoota badi.

$\frac{3}{18}, \frac{1}{3}, \frac{1}{6}, \frac{2}{6}, \frac{5}{30}, \frac{4}{15}$



Tonnikkiha, Xibbikihanna Tonnimmootu kiiro

Sai rosira taalcho beehanshoota rossinoonni. Tenne cinaancho amadora tonnikkiha, xibbikihanna tonnimmootu kiiro mayimmanna mittu daninni wolu dani widira soorra rossinanni.

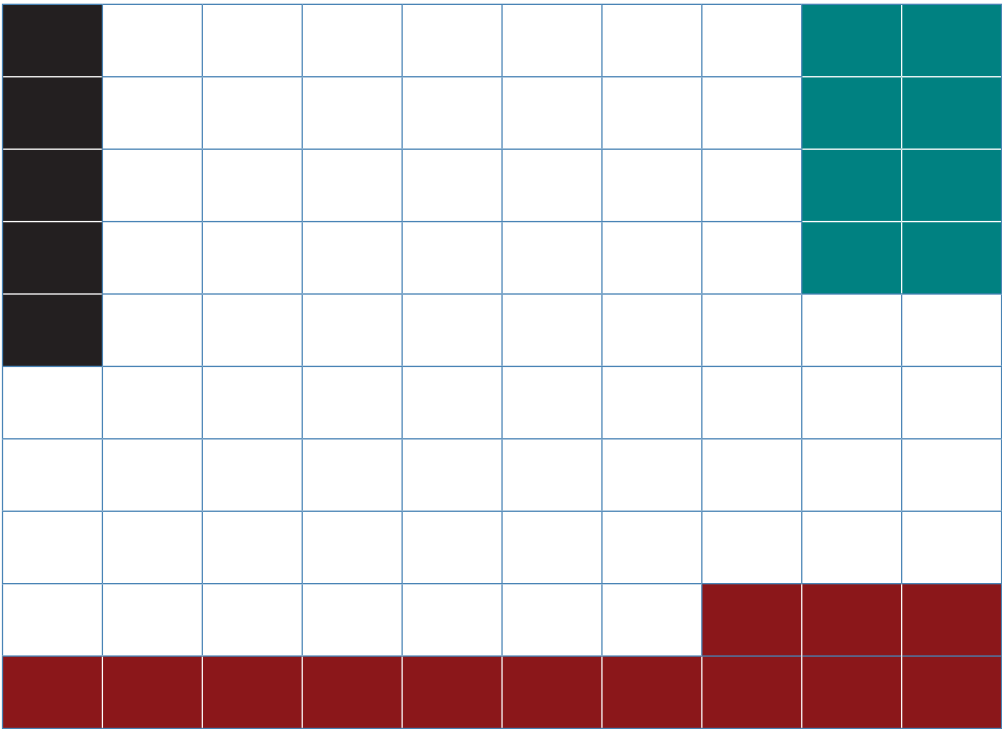
5.5.1. Tonnikkihanna xibbikkiha

Xawishsha	▶ Tonnikkiha yineemmohu mitto wo'maricho tonnawa taalo beehatenni afi'neemmo kifileeti. Konnenno borreessineemmo woyte $\frac{1}{10}$, nabbanbanni woyte mitto tonnikkiha (woy tonnikkiha) yineemmo.
	▶ Xibbikkiha yineemmohu mitto wo'maricho xibbewa taalo beehatenni afi'neemmo kifileeti. Konnenno borreessineemmo woyte $\frac{1}{100}$, nabbanbanni woyte mitto xibbikkiha (woy xibbikkiha) yineemmo.



Wo'naalsha 5.6

- Lame lame ikkatenni aante noo xa'mo dawarre.
1. Kiiraanchose 10 ikkitinno beehansho ajay ajiro ontu geeshsha borreessi.
 2. Kiiraanchose 100 ikkitinno beehansho ajay ajiro ontu geeshsha borreessi.
 3. Konni woroonni shiqqino 10×10 kaare la''atenni aante noo xa'mo dawarre.



Misile 5.7 Kaare

- a) Kaare me’’e taalo darga beehantinno?
- b) Kolishsho buurronni kifile wo’ma kaarenni me’’e angaati?
- c) Duumo buurronni kifile wo’ma kaarenni me’’e angaati?
- d) Haanja buurronni kifile wo’ma kaarenni me’’e angaati?
- Aleenni noo wo’naalsha “3” loossinni. Mahooya. Xa’muwa aane noo garinni dawartinniro danchaho.
- a) Kaare 100-wa taalo kifile beehantinno.
- b) Kolishsho buurantino kifile 5-ho. Konnenno beehanshootu worriro $\frac{5}{100}$ ikkanno.
- c) Duumo buurantino kifile 13-ho. Konnenno beehanshootunni leellinshanni woyte $\frac{13}{100}$ ikkanno.
- d) Haanja buurantino kifile 8-ho. Kunino, beehanshootunni xaw-insiro $\frac{8}{100}$ ikkanno.

Qaagiishsha:

- ▶ Kiiraanchonsa 10 ikkitino beehanshooti $\frac{a}{10}$ (a ayee wo’ma kirooti) labbinnore ikkitanna nabbanbanni woyte “a tonnikkiha” yineeti.
- ▶ Kiiraanchonsa 100 ikkitino beehanshooti $\frac{a}{100}$ (a ayee wo’ma kirooti) labbinnore ikkitanna nabbanbanni woyte “a xibbikkiha” yineeti.

Lawishsha 5.8

1. $\frac{1}{10}, \frac{2}{10}, \frac{3}{10}, \frac{4}{10}, \frac{5}{10}, \frac{6}{10}, \dots, \frac{9}{10}$ beehanshoota ikkitanna kiiraanchinsa 10-ho. Kuri kiiri nabbanbeemmo woyte mitto tonnikkiha, lame tonnikkiha, sase tonnikkiha,-----honse tonnikkiha yineeti.

2.

Beehanshootu kiiri	Nabbanbanni woyte
$\frac{23}{10}$	Leminna sase tonnikkiha

$\frac{14}{100}$	Tonna shoole xibbikkiha
$\frac{75}{100}$	Lamalayna onte xibbikkiha
$\frac{456}{10}$	Shoole xibbenna ontayna lee tonnikkiha
$\frac{307}{100}$	Sase xibbenna lamala xibbikkiha

5.5.2. Tonnimmootu Kiiri

Xawishsha

► Tonnimmootu kiiri yineemmori wo’ma kiironna beehanshootu kiiri mitteenni gamba assite amaddinnote. Kuri kiiri badate mereeronsa bixxille worreemmo. Tenne bixxille tonnimmootu bixxille yineemmo. Tonnimmootu bixxille tonnimmootu kiiri lame kifilera beehate horoonsi’neemmo.

► Tonnimmootu kiiri kirote mini riqiwonsa tonnikkihu aana xintaminnoho. Kirote mini riqiwo tonnimmootu bixxille guraanni noori wo’ma kiiri ikkitanna qiniitu widoonni noori beehanshootu kirooti. Gura widoonni noore mittu mine, tonnu mine, xibbu mine, --- yine woshshinanni. Qiniitu widoonni noore kayinni mitto tonnikkiha mine, mitto xibbikkiha mine, mitto kumikkiha mine,----- yine woshinanni.

Lawishsha 5.9

1. Aate noore tonnimmootu kiiri yineemmo.
- a) 0.25 nabbanbanni woYTE “zeero bixxille lame onte”
- b) 1.03 nabbanbanni woYTE “mitto bixxille zeero sase”
- c) 23.70 nabbanbanni woYTE “lamina sase bixxille lamala zeero”

2.

Tonnimmootu kiiro	Xibbu mine	Tonnu mine	Mittu mine	Tonnimmootu bixxille	Mitto tonnikkihu mine	Mitto xibbikkihu mine
0.25			0		2	5
1.03			1		0	3
23.70		2	3		7	0
452.38	4	5	2		3	8

3. Tonnimmootu kiiro farsheessine borreessa dandiinanni.

- a) $0.25 = 2 \times \frac{1}{10} + 5 \times \frac{1}{100}$
- b) $1.03 = 1 + 0 \times \frac{1}{10} + 3 \times \frac{1}{100}$
- c) $23.70 = 2 \times 10 + 3 + 7 \times \frac{1}{10} + 0 \times \frac{1}{100}$

Wodanchi!

►

Tonnikkihanna tonnimmootu kiiro widira qolle borreessate kiiramaanchote goofimaarchu mitte dijiite guraanni tonnimmate bixxille woratenni borreessate; hattono, xibbikkiha tonnimmootu widira qolate lame dijiite guranni tonnimmate bixxille wora.

►

Tonnimmootu kiiro tonnikkihu widira qolate tonnimmate bixxille mitte dijiite qiniitu ragira massine woratenni 10-ho beeha; hattonno, tonnimmootu kiiro xibbikkihu widira qolate tonnimmate bixxille lame dijiite qiniitu ragira massine woratenni 100-ho beeha.

Lawishsha 5.10

1. Aante noo beehanshoota tonnimmootu kiiro widira qoli.

- a. $\frac{7}{10} = 0.7$
- b. $\frac{38}{100} = 0.38$
- c. $\frac{59}{10} = 5.9$
- d. $\frac{405}{100} = 4.05$

2. Aante noo tonnimmootu kiir

a)

0.53

→tonnikkihunni

$\frac{5.3}{10}$

→xibbikkihunni

$\frac{53}{100}$

b)

7.02

→tonnikkihunni

$\frac{70.2}{10}$

→xibbikkihunni

$\frac{702}{100}$

 Rosiishsha 5.6

1. Shae wonshe.

Beehanshootu fidaletenni	Tonnimmootu beehansho	Tonnimmootu kiir
Sette tonnikkiha	$\frac{8}{10}$	0.8
Onte tonnikkiha		
Sajjiinna lee tonnikkiha		
Honsayna lamala xibbikkiha		
Ontayna sase xibbikkiha		

2. Aante noo tonnimmootu beehanshoota tonnimmootu widira soorre.

a) $\frac{4}{10}$

b) $\frac{7}{10}$

c) $\frac{9}{10}$

3. Aante noore tonnimmotu kiir soorre.

a) $\frac{65}{100}$

b) $\frac{8}{100}$

c) $\frac{39}{100}$

d) $\frac{7}{100}$

4. Aante noore xibbikki beehanshootira soorre.

a. 0.96

b. 0.50

c. 0.69

d. 0.85

e. 0.09

5. Aante noo tonnimmoota kiir

a. 0.38

b. 0.57

c.0.08

d. 0.05

5.6

Lame dijiite tonnikkiha kirote mine amaddino tonnimmootu kiiro heewisiisanna aantensanni wora

Konni albaanni wo'ma kiironna mittu dani kiiraancho afidhino (kiiraancho xaaddanno) beehanshoota heewisiisanna aantensanni wora rossinoonni. Xa kayinni tonnimmootu kiiro heewisiisanna aantensa wora rossinaanni.

Rosaano! Tonnimmootu kiiro hiitto heewisantannoro afinoonni? Mahooyye. Hanni aane noo wo'naalsha lame lame ikkatenni aante noo xa' muwa dawarre.



Wo'naalsha 5.7

1. Asteri hojja 1.6 meetire ikkituronna maa'nu rodiise hojja 1.8 meetire ikkiro, lamunku roduuwi giddo hojja ayi rooranno?
2. Mittu qarqaraho noo qaaquullu lekkate kuwaase godo'litanno xawi seendillesi 25.7 meetire ikkitanna godowu kayinni 16.4 meetireeti.

Konni godo'lete xawi seendillunna godowunni hiikku ajanno?

Qaagiishsha:

- Tonnimmootu kiiro heewisiisate harunsineemmo doogo wo'ma kiiro heewisiisate horoonsi'neemmo doogo ledi mittu danite. Kunino, heewisantanno kiiro dijiitta jawu kirote mini dijiite hananfe heewisanna roorannoha woy ajannoha bada ikkanno. Togo yaano, tonnikki mini hananfe qiniitu ragira heewisatenni roorannoha woy ajannoha bada.

Lawishsha 5.11

1. Aante noo waaxo tonnimmootu kiiro $>$, $<$ woy = malaate horoonsi'raten-ni heewisiisse.
 - a) 25.4 _____ 32.3
 - b) 55.9 _____ 55.7
 - c) 1.52 _____ 1.54
 - d) 7.3 _____ 7.3

Tiro

- a) Umo wo'ma kiirro heewisa $25 < 32$. Konni daafira, $25.4 < 32.3$ ikkanno.
- b) Wo'ma kiirro taaloho; hakkunno, $55 = 55$. Tonnikki minita heewisa, hakkuno $9 > 7$ ikkinohura $55.9 > 55.7$ ikkanno yaate.
- c) Wo'ma kiirro taaloho. Hakkuno, $1 = 1$, tonnikki miniti $5 = 5$. Aanchineno xibbikki miniti $2 < 4$ konni daafira $1.52 < 1.54$.
- d) Wo'ma kiirro taaloho ($7 = 7$). Tonnikki miniti $3 = 3$. Konni daafira $7.3 = 7.3$

Qaagiishsha:

- Tonnimmootu kiirro aantensanni worate
 - ➡ Umo wo'ma kiirro heewisa.
 - ➡ Aanchine tonnikki, xibbikki mine yaatenni heewisatenni jawunni shiimu widira woy shiimunni jawu widira qolle aantensanni worreemmo.

Lawishsha 5.12

- 1. Aante noo tonnimmootu kiirro shiimunni jawu widira aantensanni wori. $7.20, 5.60, 5.46, 7.13, 5.64, 7.31$
- 2. Aante noo tonnimmootu kiirro jawunni shiimu widira aantensanni wori. $23.14, 35.90, 23.15, 35.09, 23.51$

Tiro

- 1. Umo wo'ma kiirro la'nummoro $5 < 7$. Aanchine
 - $5.46 < 5.60$ tonnikki miniti $4 < 6$
 - $5.60 < 5.64$ xibbikki miniti $0 < 4$Konni daafira, $5.46 < 5.60 < 5.64$.

Hattono,

$7.13 < 7.20$ tonnikki miniti $1 < 2$

$7.20 < 7.31$ tonnikki miniti $2 < 3$.

Konni daafira, $7.13 < 7.20$.

Shiimunni jawu widira aantensanni woranni woyte

5.46, 5.60, 5.64, 7.13, 7.20, 7.31 ikkanno.

2. Umo wo'ma kiirro heewisa, $35 > 23$. Aanchine,

$35.90 > 35.09$ tonnikki miniti $9 > 0$

$23.51 > 23.15$ tonnikki miniti $5 > 1$

$23.15 > 23.14$ xibbikki miniti $5 > 4$

Konni daafira, jawunni shiimu widira aantensanni woranni woyte

35.90 , 35.09 , 23.51 , 23.15 , 23.14 ikkanno.



Rosiishsha 5.7

1. Aante noo tonnimmootu kiirro “ $>$, $<$ woy $=$ ” malaate horoonsidhine hee-wisiisse.

a. 2.04 _____ 2.40

d. 93.75 _____ 937.5

b. 18.3 _____ 18.30

e. 318.4 _____ 318.4

c. 0.49 _____ 0.94

f. 71.25 _____ 71.28

2. Aante noo tonnimmootu kiirro shiimunni jawu widira aantensanni wori.

a) 0.07 , 0.51 , 0.15 , 0.70

b) 3.50 , 5.3 , 0.53 , 5.03 , 3.05

c) 26.5 , 38.43 , 26.52 , 38.45 , 26.54

3. Aante noo tonnimmootu kiirro jawunni shiimu widira aantensanni wori.

a) 63.40 , 63.04 , 36.91 , 63.91 , 36.19

b) 57.46 , 46.57 , 57.64 , 46.75 , 46

5.7

Lame diiite tonnikkiha kirote mine afidhino tonnimmootu kiiro ledanna xeisa

Rosaano! Tonnimmootu kiirto hiitto lendannironna xeinsanniro affinoonni? Affinoonniha ikkiro danchaho. Affinonnikkiha ikkirono mitte huluullo giddo einikki aante noo ledatenna xeisate doogga dancha gede buuxxe.

Tonnimmootu kiiro ledanna xeisate doogga yineemmori

- ➔ Kiirote mininsa garinni ledanna xeisa. Kunino, tonnimmootu naxiwe garinni wororrite woratenni wo'ma kiiro ledanna xeisate doogo horoonsi'ratenni shalaga.
- ➔ Wole kayinni, kiirote xuruura horoonsi'ratenni tonnimmootu kiiro ledanna xeisa dandiinanni.

Hanni tenne hedo woy doogo rosiisi'rate aane noo lawishsha lae.

Lawishsha 5.13

Aante noo tonnimmootu kiiro shalagge.

a. $0.8 + 0.9$

b. $0.7 - 0.3$

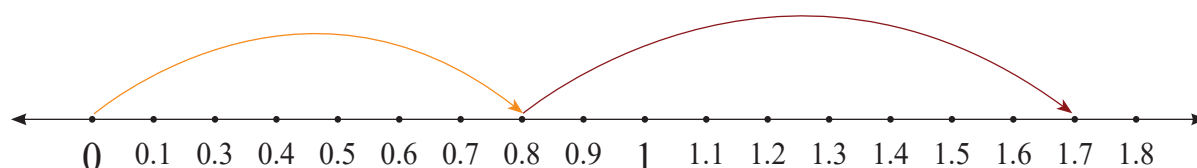
Tiro

a)

Kiirote mininsa garinni

Konni daafira, $0.8 + 0.9 = 1.7$ kiirote mininsa garinni .

Kiirote xuruura horoonsi'rate ledate umu assine kiirote xuruura tonnikki kiironni beeha. Hatto yaano, kiirote xuruura 0.1, 0.2, 0.3, ... beeha



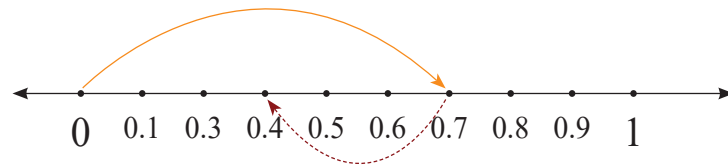
Umo zeerotenni hanafatenni 8 booso qiniitu widira ha'ra. Aanchine 9 booso qiniitu ragira ha'ra. Goofimarchoho 1.7 aana illineemmo.

Konni daafira, $0.8 + 0.9 = 1.7$ ikkanno yaate.

b)

$$\begin{array}{r} 0.7 \\ -0.3 \\ \hline 0.4 \end{array}$$

Kirote mininsa garinni xeisa
Konni daafira, $0.7 - 0.3 = 0.4$ ikkanno yaate. Kirote xuruura horoonsi'ratenni



Umo zeerotenni hanafatenni qiniitu widira 7 booso ha'ra. Hakkiinni 0.7 iillineemmo. Aanchine 0.7 ka''atenni gura widira 3 booso ha'ra. Hakkiinni, 0.4 aana iillineemmo.

Konni daafira, $0.7 - 0.3 = 0.4$ ikkanno.

Qaagiishsha:

- ▶ Xibbikki borreessamme horoonsi'ratenni tonnimmootu kiiri ledanna xeisa dandiinanni.
- ▶ Wole ledatenna xeisate doogo kirote mine horoonsi'ratenni ikkanno.

Lawishsha 5.14

Aante noore shalagi.

a. $0.25 + 0.67$

b. $0.85 - 0.14$

Tiro

a) $0.25 + 0.67 = \frac{25}{100} + \frac{67}{100} = \frac{25+67}{100} = \frac{92}{100} = 0.92$

Konni daafira, $0.25 + 0.67 = 0.92$

b) $0.85 - 0.14 = \frac{85}{100} - \frac{14}{100} = \frac{85-14}{100} = \frac{71}{100} = 0.71$

Kuri lawishshuwa kirote mine horoonsi'ratenni shalaga dandiinanni.



Rosiishsha 5.8

1. Aante noore shalagi.

a. $0.7 + 0.9$	d. $0.9 - 0.5$
b. $2.5 + 1.3$	e. $5.5 - 4.1$
c. $4.7 + 3.3$	f. $3.8 - 0.7$
2. Aante noore xibbikki widira soorratenni shalagi.

a. $28.42 + 32.13$	e. $62.25 - 20.14$
b. $52.08 + 34.01$	f. $38.42 - 18.21$
c. $78.21 + 11.53$	g. $98.24 - 27.13$
d. $84.64 + 13.32$	h. $46.34 - 14.22$
3. Rosaanchu Kadiiri hojja 1.67 meetireti. Rosaancho daraartu hojja 1.54 meetireeti. Lamunku rosaano hojja badooshshi mageeshshaati?
4. Yumuri annisi uynosi 3 birri giddo 1.60 birri busukuutenna 0.75 birri shonkoora hidhi.
 - a) Yumuri busukuutenna shonkoora hidhate me'e birre fushshi?
 - b) Yumurira meu birri gatisi?

Fooliishshote Xaphishsha

- ▶ Mitte wo'maricho lamu woy hakku alee ikkitino taalo kifilla beehatenni afi'neemmo kifilla beehanshoota yineemmo.
- ▶ Beehansho " $\frac{a}{b}$ " ra, "a" beehanshote kiiramaancho ikkitanna "b" beehanshote kiiraancho yineemmo. Beehanshote kiiramaancho "a" beehashshootu geeshsha xawissanno. Kiiraancho "b" kayinni wo'murichi me'e taalo darga beehaminnoro xawissanno.
- ▶ Kiiramaancho 1 kiiro ikkitino beehanshoota baalanta mittu beehanshoota yineemmo.
- ▶ Mittu dani kiiraancho afidhinno beehanshoota kiiraancho xaaddanno beehanshoota yineemmo.

- ▶ Kiiraancho xaaddanno beehanshoota heewisiisate kiiramaancho calla heewisiisa ikkadoho. Jawa kiiramaancho afidhino beehansho shiima kiiramaancho afidhino beehanshonni roortanno.
- ▶ Kiiraancho xaddanno beehanshoota leda yaa mitte kiiraancho adhatenni kiiramaancho ledatenni afi'nanni beehansho yaate.
- ▶ Mittu dani geeshshi noonsa beehanshoota taalcho beehanshootaati yineemmo.
- ▶ Kiiraanchonsa 10 ikkitino beehanshoota tonnikki beehanshoota (tonnimmate) yineemmo.
- ▶ Kiiraanchonsa 100 ikkitino beehanshoota xibbikki beehanshoota yineemmo.

Karsado rosiishsha

1. Aante noore “A” woroonni noore “B” woroonni noori ledo fiixoonsi.

A

_____ 1. $\frac{3}{4}$ nna $\frac{24}{32}$

_____ 2. $\frac{1}{5}$, $\frac{3}{5}$ nna $\frac{7}{5}$

_____ 3. 0.92

_____ 4. Kiiramaancho 1 ikkitinno

Beehansho

_____ 5. $\frac{31}{100}$

B

A. Tonnimmootu kiiro

B. Mittu beehansho

C. 0.31

D. Taalcho beehansho

E. Kiiraancho xaaddanno beehansho

2. Mittu beehansho ikkitino sase beehansho borreesse.

$\frac{1}{3}$, _____ , _____ , _____

3. Uynoonni beehansho ledo xaaddanno beehansho ikkitinore sase beehansho borreesse.

$\frac{4}{7}$, _____ , _____ , _____

4. Aante noo beehanshoota shiimunni jawu widira

$\frac{3}{25}$, $\frac{7}{25}$, $\frac{2}{25}$, $\frac{1}{25}$, $\frac{8}{25}$, $\frac{12}{25}$

5. Tonaa sase xibbikkiha tonnimmootu kiiro widira soorri.

6. Aante noo tonnimmootu kiiro shiimunni jawu widira aantensanni borreesi. 5.31, 4.31, 5.34, 4.35, 4.72

7. Aante noo kiir shalagi.

a. $\frac{7}{24} + \frac{9}{24}$

c. $0.73 + 1.25$

b. $\frac{37}{15} - \frac{11}{15}$

d. $1.86 - 0.42$

8. Aante noore taalleenyu beehansho dafitari'ne aana galchatenni xeinnowa wonshi.

a) $\frac{4}{7} = \frac{8}{14} = \frac{16}{28} = \frac{20}{35} = \frac{24}{42}$

b) $\frac{3}{5} = \frac{6}{10} = \frac{12}{20} = \frac{18}{30} = \frac{24}{40}$

9. Mittu Sidaamu Dagoomu Qoqqowu Mootimma giddo afamanno layinki dirimi rosi mine noo rosiisaano kiir, labbaahu 73 nna meyaati 47 ikkitanno.

a) Xaphoomu rosiisaano giddo meentu batinye beehanshootunni xawisi.

b) Xaphoomu rosiisaano giddo labballu batinye beehanshootunni xawisi.

10. Lekkate kuwaase godo'le xawira gamba yitino rosaano giddo $\frac{15}{29}$ seenne ikkiro, labballu kiir batinyi beehanshootunni me'e ikkanno?

11. Qarrisi umi barra wosiilisi mini geeshsha sase settikki saate adhisi. Wole barra Ahaahisi mini geeshsha ha'rate tona mitto settikki saate adhisi. Qarrisa roore saate adhisihu hiikkira ha'rateeti? Mageeshshi saate roore adhinosi?

FOOLIISHSHO

6

SASI MIDAADAAMUNNA SHOOLI MIDAADAAMU MISILLA

Fooliishshote Hexxo

Konni rosi gedensaanni

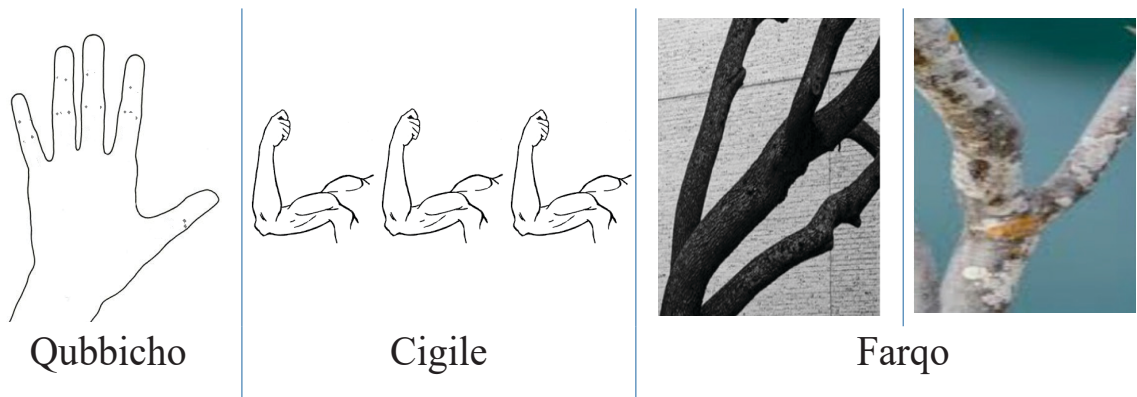
- ▶ Angilete mayimma kultinanni,
- ▶ Addi addi angilete dana affinanni,
- ▶ Sasi midaadu misilla akatinsa garinni gaamtinanni,
- ▶ Sasu midaadu misilla mayimma tiro uytinanni,
- ▶ Shooli midaadu misilla midaadonsanna angilensa garinni gaamtinanni,
- ▶ Shooli midaadu misilla tiro uytinanni,
- ▶ Sasi midaadunna shooli midaadu misilla mereero noo xaa-dooshshe huwatinanni.

Bitima

Sayikki kifile shallagote rosira jiimeetirete misilla midaaddansa kiironni su'manna akatansa rossinoonni. Sasi midaadunna shooli midaadu misilla jiimeetirete misillaati. Tenne fooliishshora angilete xinta hedo, angile hiitto su'minannironna angillate gaamo sasi midaadunna shooli midaadu misilla mayimmanna gaamo rossinanni.

6.1 Qooxeessinkera afi'neemmo angilla

Angilete tiro la"ankera albaanni hanni aante noo misilla la'e.



Misile 6.1. Qubbichu, cigiletenna farqote misilla

Aleenni noo misillanni maa huwattini? Huwattinoonnire rosiisaanchi'nera kulle.

Xawishsha

➔ **Xuruuru:** mittu ragi misileeti. Kaimunna jeefote bixxille dinosi.



Su'mama: Xuruura AB woy xuruura m.

➔ **Qurda xuruura:** Kaimunna jeefote bixxille noosi xuruuraati.



Su'mama: Qurda xuruura AB

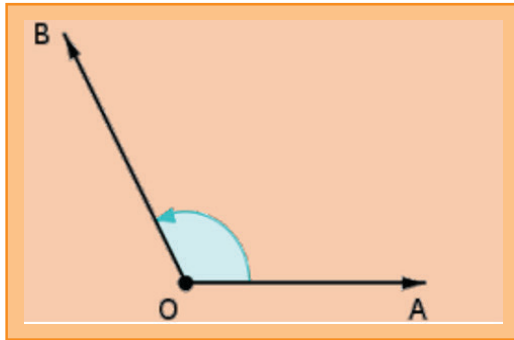
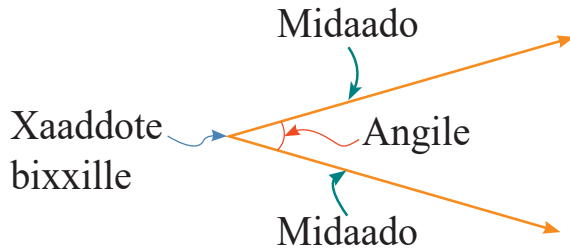
➔ **Caange:** Kaimu bixxille afi're jeefote bixxille afi'rinnokki xuruuraati.



Su'mame: Caange AB nna caange CD

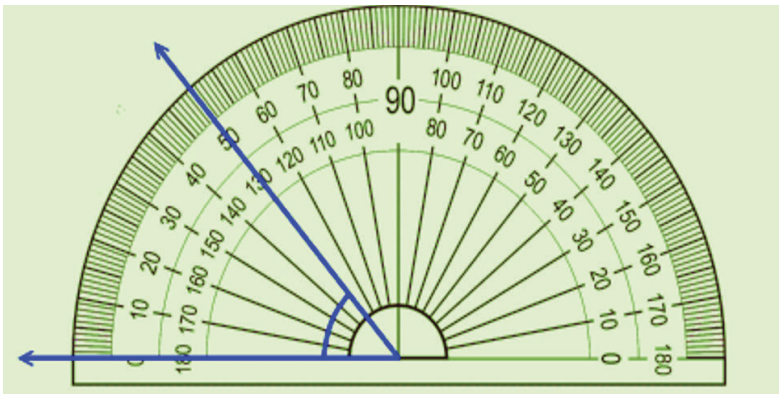
➔ **Lame gutu kaimu bixxille noonsa caanguwa mereero afantanno fano base angile yine woshshinanni.**

- ➔ Gutu kaimu bixxille xaaddote bixxille yinanni.
- ➔ Caanguwa angilete midaadda yinanni.



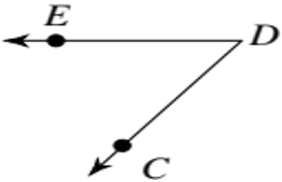
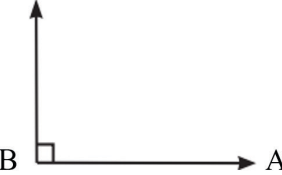
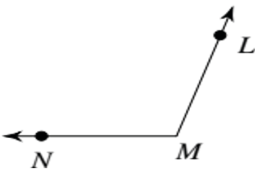
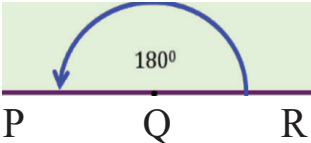
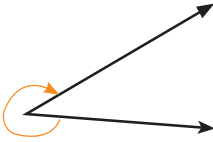
Su'mama: Angile AOB woy angile BOA woy angile O

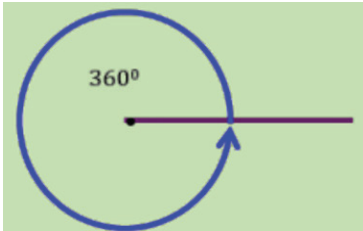
- ➔ Angilla heewisiisate mitte angileha mitto midaado wole angile mittu midaadi aana woratenni layinki midaaddansa mereero noo badooshshe la''a.
- ➔ Angile jawate woy shiimate yineemmohu midaadonsa gambonna hala'linyi aana irki'rateniiti.
- ➔ Lamé angile taaloho yineemmohu mittu dani bikko afidhurooti.
- ➔ Angilla bikkate horoonsi'neemmo udiinnicho pirotiraakitere yineemmo.
- ➔ Angile bikkinanni booso digire yinanni. Digirete malaati “ ° ”. Pirotiraakitere angile 0° kayisse 180° geeshsha bikkitanno.



Misile 6.2. Pirotiraakitere

Angilla bikkonsanni gaama

Angilete bikko	Su'ma	Misile
Bikkose 0 digirenni roortanno, 90 digirenni ajjanno angile	Akiyuute angile	 angile CDE
Bikkose 90 digire ikkitinno angile	Maazanaame angile	 B A
Bikkose 90 digireнна 180 digire mereero ikkitinno angile	Obitiyuuze angile	 angile NML
Bikkose 180 digire ikkitinno angile	Suwashsho angile	 P Q R
Bikkose 180 digireнна 360 digire mereero ikkitinno angile	Reflekise angile	 Reflekise angile ABC

Bikkose 360 digire ikkitinno angile	Doyichaame angile	
-------------------------------------	-------------------	--

Lawishsha 6.1

- 1. 30 digire _____ angileeti.
- 2. 120 digire _____ angileeti.
- 3. 190 digire _____ angileeti.
- 4. 270 digire _____ angileeti.
- 5. 360 digire _____ angileeti

Tiro

- 1. 30 digire angile 0 digirenni roortanno, 90 digirenni ajjannohura akiyuute angile giddo gaamantanno. Konni daafira, 30 digire akiyuute angileeti.
- 2. 120 digire angile 90 digirenni 180 digire mereero noo angile ikkitinohura obitiyuuze angile yinanni. Konni daafira, 120 digire obitiyuuze angileeti.
- 3. 190 digire angile 180 digirenni 360 digire mereero afantannohura refilekise angile giddo gaamantanno. Konni daafira, 190 digire refilekise angileeti.
- 4. 270 digire angile 180 digirenni 360 digire mereero afantannohura refilekise angile giddo gaamantanno. Konni daafira, 270 digire refilekise angileeti.
- 5. 360 digire doyichaame angileeti.



Rosiishsha 6.1

1. Angile maati?
2. Angilete modeele loosatenni heewisiissine hiitti hiitteenni roortannoronna ajjannoro badde.
3. Aante noo angilla bikkonsa garinni akiyuute, maazanaame, obitiyuuze, suwashsho woy refilekise angile yitinanni badde.
 - a. 5°
 - b. 73°
 - c. 105°
 - d. 250°
 - e. 90°
 - f. 345°
 - g. 180°



Sasi midaadu misilla gaamo akatinsa garinni

Sayikki kifile shallagote rosira addi addi jiomeetirete misilla badanna su’ma rossinoonni. Tenne cinaancho amadora sasi midaadu misilla akatinsa garinni gaama rossinanni. Hanni kaimaho ikkano’ne gedde aane noo wo’naalsha gaamotenni loosse.



Wo’naalsha 6.1

1. Jiomeetirete misilla yineemmore lawishshunni xawisi.
2. Lamu ragi jiomeetirete misilla yineemmore borreesse.

Xawishsha

A

B

C

Su’ mama: Sasi-midaado ABC woy CAB woy BCA yinanni.

- ▶ AB, AC nna BC midaaddate.
- ▶ Bixxille A, B nna C xaaddote bixxilleeti.
- ▶ Angile A (woy angile BAC woy angile CAB)
- ▶ Angile B (woy angile ABC woy angile CBA)
- ▶ Angile C (woy angile ACB woy angile BCA)

Wodanchi!

- ▶ Ayee sasi midaadu misilera sasente angile ledo 180° ikitanno.

Sasi midaadu misilla gaama

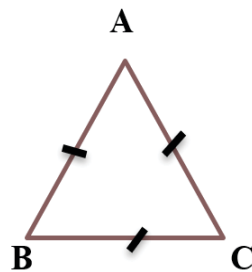
1. Midaaddansa garinni

- ▶ Lami taalo sasi midaado

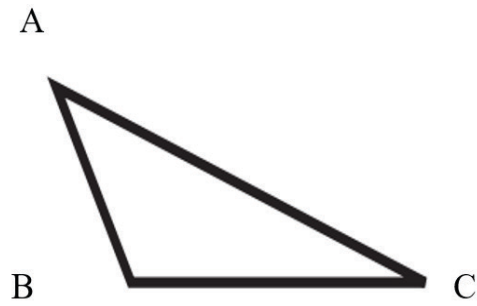


$$DE \equiv DF$$

- ▶ Taalcho midaadda sasi midaado

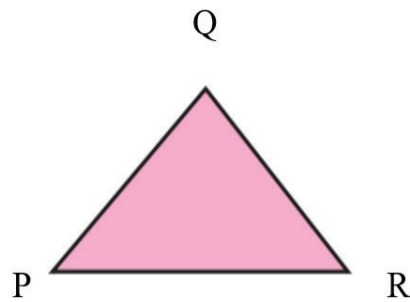


- Midaaddase taaltannokki sasi midaado

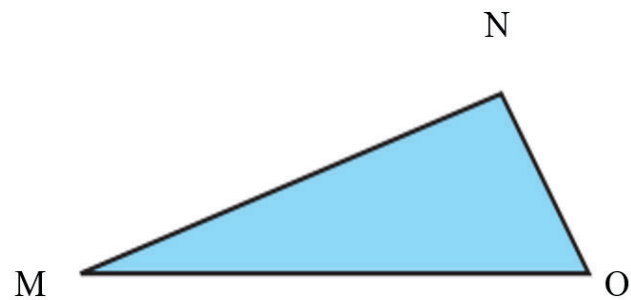


2. Angillansa garinni

- Akiyuute sasi midaado

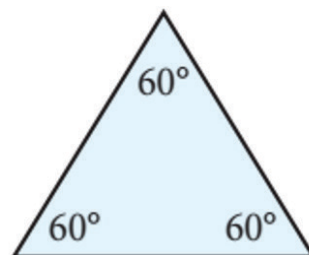


- Obitiyuuse sasi midaado



Sasi midaado MNO

- Taalcho angilla sasi midaado



- Maazanaame angile sasi midaado



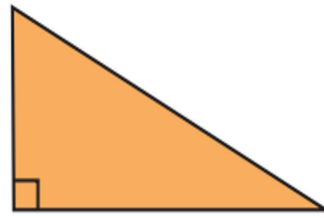
Rosiishsha 6.2

1. Konni woroonni noo sasi midaadu misilla lami taalo, sasi taalo, taaltinokki midaadda woy maazanaame sasi midaado yaatenni badi.

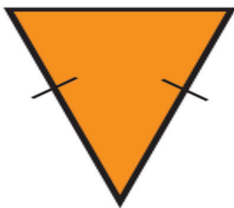
a)



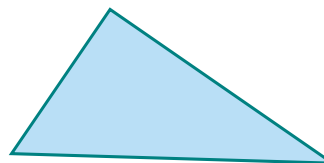
b)



c)



d)



2. Kaare woraqata horoonsi'ratenni aante noo sasu-midaadu modeele loosi.

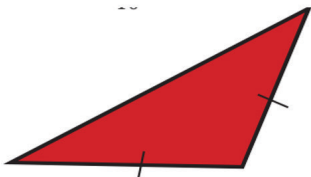
- a) Maazanaame angile sasi-midaado loosi.
- b) Taalcho midaadda sasi-midaado loosi.
- c) Lami-taalo sasi-midaado loosi.
- d) Midaaddase taaltanokki sasi-midaado loosi.

6.3

Addi addi sasi midaadu misilla tiro

Konni aleenni noo cinaancho amadora sasi midaadu misilla akatinsa garinni gaama rossinoonni. Tenne cinaancho amadora kayinni aleenni lainoonni addi addi sasi midaadu misilla tiro rossinanni.

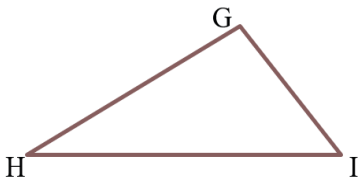
Xawishsha



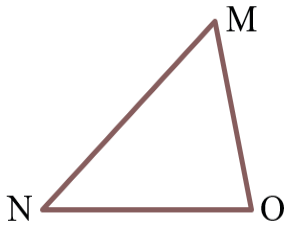
- ▶ Lami taalo sasi midaado:
 - ➔ Lame taalo midaado afidhino sasi midaadu misileeti.
 - ➔ Lame angileseno taalo ikkitino misileeti.



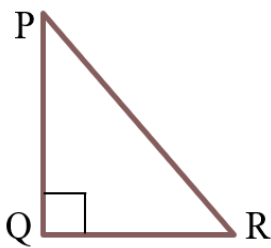
- ▶ Taalcho midaadda sasi midaado
 - ➔ Sasenti midaaddasi taalo ikkitino sasi midaadooti.
 - ➔ Sasenti angile taalo ikkitino sasi midaadooti.



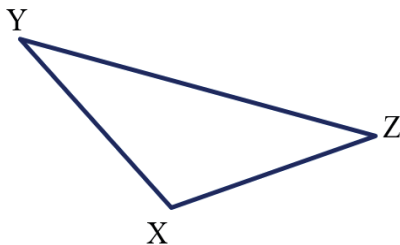
- ▶ Midaaddase taaltanokki sasi midaado
 - ➔ Sasenti midaddase taalo ikkitinokki sasi midaadu misileeti.
 - ➔ Sasenti angile babbaxxitino bikko afidhinno sasi midaadooti.



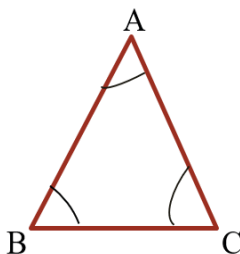
- ▶ Akiyuuti sasi midaado
 - ➔ Sasenti angile akiyuute angile ikkitino sasi midaadu misileeti.
 - ➔ Angile M, angile N nna angile O akiyuuti angileeti.
 - ➔ Mitte mittenti angile bikko 0° roortanno 90° ajjanno.



- ▶ Maazanaame sasi midaado
 - ➔ Mitte angilese maazanaame angile ikkitino sasi midaadu misileeti.
 - ➔ Ayee sasi midaadu misile mittu aleenni maazanaame angile heedhasera didandiitanno.



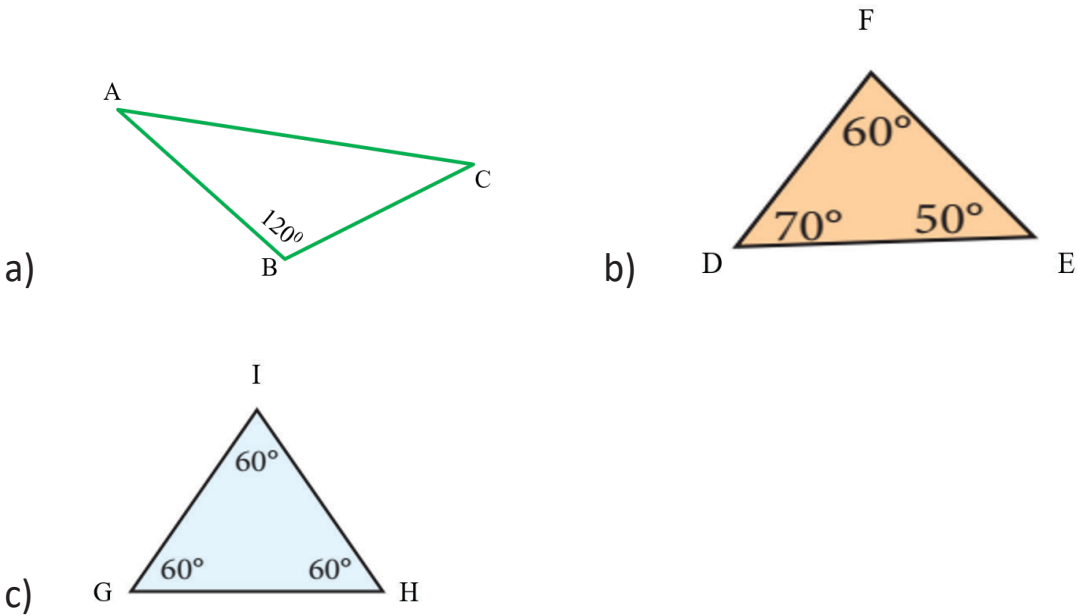
- ▶ Obitiyuuse sasi midaado
 - ➔ Mitte angilese obitiyuuse angile ikkitino sasi midaadu misileeti.
 - ➔ Angile X, Y nna Z giddo angile X obitiyuuse angile ikkitinnohura sasi midaado XYZ obitiyuuse sasi midaado yineemmo.
 - ➔ Lamenti angilese Y nna Z akiyuute angileeti.



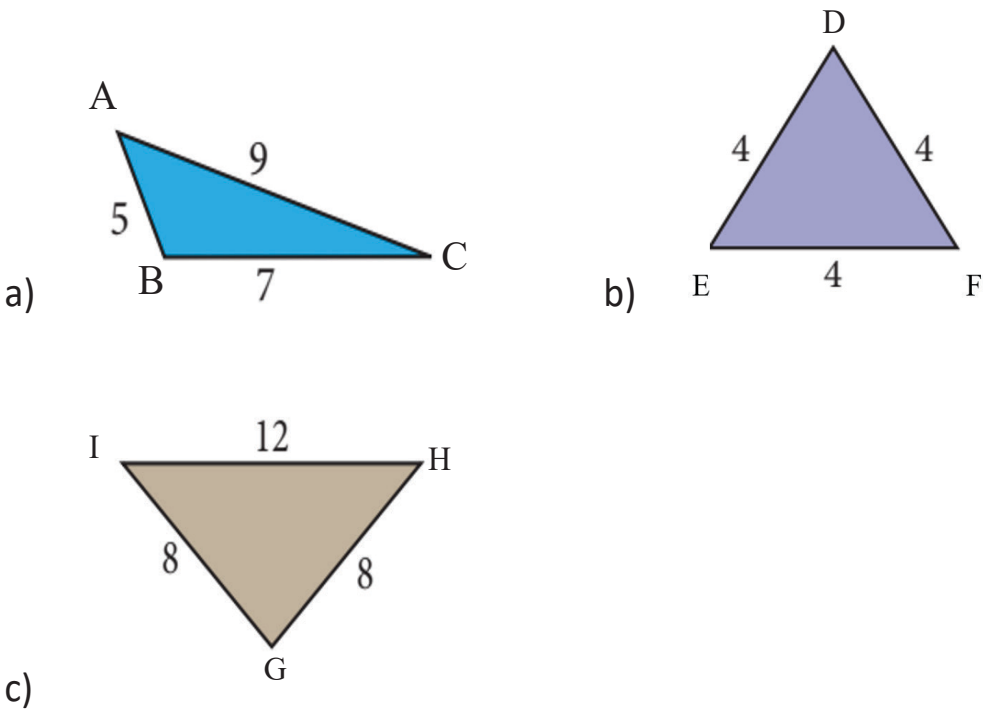
- ▶ Taalo angilla sasi midaado
 - ➔ Sasenti angilese taalo ikkitino sasu midaadu misileeti.
 - ➔ Angile A, angile B nna angile C taalo angileeti.
 - ➔ Mitte mittente angile bikko 60° ikkitanno.
 - ➔ Taalo angilla sasi midaadunna taalo midaadda sasi midaadu misilla mittu danireeti.

Lawishsha 6.2

1. Aante noo sasi midaadu misilla akiyuute, obitiyuusenna taalo angile sasi midaado yaatenni badi.



2. Aante noo sasi midaadu misilla lami taalo, sasi taalo midaadda sasi mi-daadonna midaaddase taaltinokki sasi midaado yaatenni badi.



Tiro

1.

- a) Angile B bikko 120° ikkitinohura sasi midaado ABC obiti-yuuse sasi midaado yinanni.
- b) Sasenti angillase akiyuute angile ikkitinohura sasi midaado DEF akiyuute sasi midaado yinanni.
- c) Sasenti angillase bikko taalo ikkitinohura sasi midaado GHI taalo angilla sasi midaado yinanni.

2.

- a) Midaaddase bikko taalo ikkitinnokkihura sasi midaado ABC midaaddase taaltinokki sasi midaado yaamantanno.
- b) Sasenti midaaddase bikko 4 s.m ikkitinnohura sasi midaado DEF taalo midaadaame sasi midaado yaamantanno.
- c) Sasi midaadu GIH lame midaado GH nna GI taalo 8 s.m ikkitinohura lami taalo sasi midaado yaamantanno.



Rosiishsha 6.3

1. Aante noore “adda” woy “xara” yaatenni dawari.

- a) Sasenti midaaddase taalo ikkitinno sasi-midaadu misile taalcho midaadaame sasi-midaado yaamantanno.
- b) Sasenti midaaddase taalo ikkitinnokki sasi-midaadu misile lami-taalo sasi-midaado yaamantanno.
- c) Angillase bikko 90° , 40° nna 50° sasu midaado maazanaame sasi-midaado yinanni.

2. Konni woroonni noo xa'mora fano darga wonshi.

- a) Sasenti angillase taalo ikkitinno sasu midaadu misile _____ yinanni.

- b) Mitte angilese calla obtiyuuse angile ikkitinno sasu midaado _____ yinanni.
- c) Midaaddase seendilli 4 s.m,5 s.m nna 7 s.m ikkitinno sasu midaado _____ yinanni.

6.4

Shoolu midaadu misilla
midaaddansanna angilensa gaama

Sayikki kifile shallagote rosira jiomeetirete misilla lainohunni rossinni yannara shooli midaado afidhino misilla rossinoonni. Hanni kuri misilla lainohunni rossinoonniha qaagate kaa’lano’ne gedde aane noo wo’naalsha lame lame ikkatenni loosse.

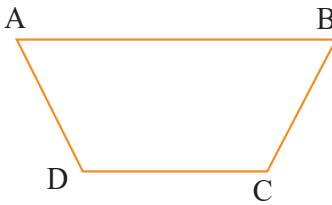
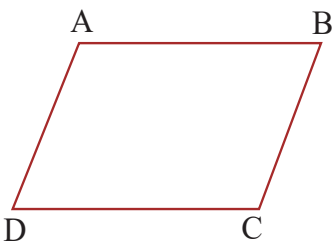
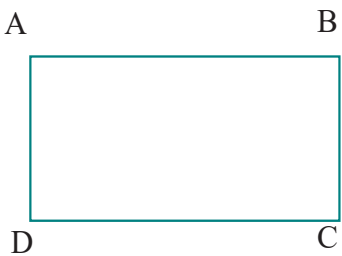


Wo’naalsha 6.2

- 1. Shoole midaadda afidhinno lamu ragi misilla misiletanni loosse leelishshi.
- 2. Shoolu midaadu modeele loossine leellishshe.

Xawishsha

- ➔ Shoolu midaadi misilla yineemmori shoole midaadda afidhino cufo jiomeetirete misileeti.
- ➔ Shoolu midaadu misile shoole midaado, shoole angilenna shoole xaaddote bixxille afidhino



- ➔ AB, BC, CD nna AD shoolu midaadamu misile midaaddaati.
- ➔ Angilla A, B, C nna D shoolu midaadaamu misile angillaati.
- ➔ Bixxille A, B, C nna D xaaddote bixxille yineemmo.

Su'mame:

Shooli midaado ABCD woy ADCB woy BCDA woy CDAB yine woshshinanni.

Shooli midaadu misilla gaamo

Shoole taalo midaado afidhinoreenna angillase maazanaame ikkitinore,	
Lame waaxo gurcho midaaddase addeenna ikkitinore,	
Lame waaxo midaaddase taalo ikkitinoreenna angillase maazanaame ikkitinore,	
Mitte waaxo midaaddase addeenna ikkitinore,	
Shoolenti midaaddase taalo ikkitinore.	

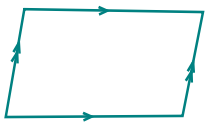
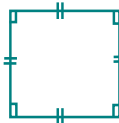
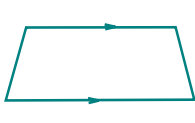
6.5

Shoolu midaadu misilla tiro

Xawishsha

- ➔ Lame waaxo gurcho midaaddase taalonna addeenna ikkitino shooli midaadu misile paralellogiraame yinanni.
- ➔ Shoolenti midaaddase taalo ikkitino shooli midaadu misile rombose yinanni.

- ➔ Lame gurcho midaaddase taalo ikkitinoreenna mitte angilese maazanaame angile ikkitino shoolu midaadu misile rekitaangile yinanni.
- ➔ Shoolenti midaaddase taalo ikkitinotanna shoolenti angilese maazanaame angile ikkitinota shoolu midaadu misile kaare yinanni.
- ➔ Mitte waaxo gurcho midaaddase addeenna ikkitino shoolu midaadu misile tirapizeeme yinanni.

				
Paraleellogiraame	Rombose	Rekitaangile	Kaare	Tirapizeeme

Wodanchi!

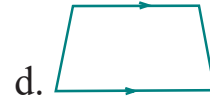
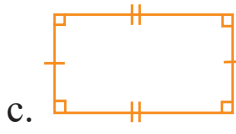
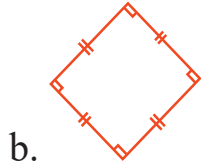
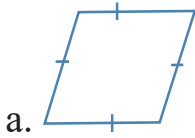
Shooli midaadu misile shoolenti angilla ledishshi 360° ikkanno.

- ▶ Paraleellogiraame
 - ➔ gurcho midaaddase taaloho.
 - ➔ gurcho angilasse taaloho.
- ▶ Rekitaangille
 - ➔ gurcho midaaddase taaloho.
 - ➔ mitte mittenti angilese maazanaamete.
- ▶ Rombose
 - ➔ shoolenti midaaddase taaloho.
- ▶ Kaare
 - ➔ shoolenti midaaddase taaloho.
 - ➔ shoolenti angile maazanaamete.
- ▶ Kaare baalanti rekitaangilete.
- ▶ Rekitaangile baalanti paraleellogiraamete.
- ▶ Kaare baalanti rombosete.



Rosiishsha 6.4

1. Aante noo shooli midaadu misilla addi addi gaamo wori.



2. Konni woroonni noo xa' muwa halaale ikkituro "adda" woy kapho ikkituro "xara" yaatenni dawari.
 - a) Kaare baalanti rombosete. _____
 - b) Baalanti tirapizeeme rekitaangilete. _____
 - c) Paraleellogiraamete lame waaxo midaaddase taalote. _____
 - d) Shoolenti midaaddase taalo ikkitinno shooli-midaado rekitaangilete. _____

Fooliishshote Xaphishsha

- ▶ Xuruuru mittu ragi misile ikke kaimunna jeefote bixxille afirinnokkiho.
- ▶ Qurda xuruura yaa kaimunna jeefote bixxille noosi xuruuraati.
- ▶ Caange kaimu bixxille afi're jeefote bixxille afi'rinokki xuruuraati.
- ▶ Angile yaa gutu kaimu bixxille afidhino lame caanguwi mereero kalaqantanno fano baseeti.
- ▶ Gutu kaimu bixxille xaaddote bixxille yineemmo
- ▶ Caanguwa angilete midaado yinanni.
- ▶ Angile bikkate horoonsi'neemmo udiinnicho pirotiraakitere yinanni.
- ▶ Angile bikkate booso digire ($^{\circ}$) yinanni.
- ▶ Akiyuute angile yineemmoti bikkose 0° roortanno, 90° ajjannote.
- ▶ Maazanaame angile bikkose 90° ikkitanno.
- ▶ Obitiyuuse angile bikkose 90° nna 180° digire mereero afantannote.
- ▶ Suwashsho angile yaa bikkose 180° ikkitannote.

- ▶ Refilekise angile yineemmoti 180° nna 360° digire mereero afantannote.
- ▶ Doyicho angile yineemmoti bikkose 360° ikkitannote.
- ▶ Sasi midaadu misilla jiomeetirete misilla ikkite sase midaado, sase angilenna sase xaaddote bixxille afidhinote.
- ▶ Sasi midaadu misilla gaamo
 - ➔ Taalcho midaadda sasi-midaadu misile,
 - ➔ Lami taalo midaadda sasi-midaadu misile,
 - ➔ Midaaddase taaltanokki sasi-midaadu misile yaatenni gaammanni.
- ▶ Ayee sasi midaadu misileti sasenti angilete ledi 180° ikkitanno.
- ▶ Shooli midaadu misile yaa shoole midaado afidhino cufo jiomeetirete misileeti.
- ▶ Shooli midaadu misile shoole midaado, shoole angilenna shoole xaaddote bixxille afidhino.
- ▶ Ayee shooli midaadu misile shoole angile ledi 360° ikkitanno.

Karsado Rosiishsha

1. Aante noo angilla bikkonsa garinni akiyuute, maazanaame, obitiyuuze, suwashsho woy refilekise angile yitinanni badde.

a. 32°	d. 280°
b. 160°	e. 100°
c. 210°	f. 290°
2. Aante noo xa'mora fano darga wonshi.
 - a) Angillase bikko 60° , 80° nna 40° ikkitinno sasi-midaado _____ yinanni.
 - b) Lamu midaaddase taalo ikkitinno sasi-midaado _____ yinanni.
 - c) Mitte angilese maazanaame angile ikkitinno sasi-midaado _____ yine woshshinanni.
3. Konni woroonni noo xa'mo halaale ikkituro “adda” , kapho ikkituro “xara” yaatenni dawari.

- _____ a) Mittu waaxu midaaddase addeenna ikkitinno shooli-midaado paraleelogiraame yinanni.
- _____ b) Kaare baalanti rekitaangilete.
- _____ c) Paraleellogiraamete gurcho angilla taalote.
- _____ d) Shoolenti midaaddase taalo ikkitinno shooli-midaado tirapizeeme yinanni.



ALJEBIRA

Fooliishshote Hexxo

Konni rosi gedensaanni

- ▶ Marro-higganno dira marro-higote booso (qara) baddine kulti-nanni.
- ▶ Marro-higganno fidale horoonsi’ratenni su’mitinanni.
- ▶ Uynoonni marro-higganno dira seedisanna wolu daninni wort-ine leellishshinanni.
- ▶ Dira garunni wortine leellishshinanni.
- ▶ Dira loosu aana hosiissinanni.

Bitima

Dira yaanno qaali shallagote rosi giddo udiinne woy kiirro woy addi addi jiimeetirete misilla aantetenni wora woy borreessa xawisanno. Kuri dirranni kiirro woy misilla marro-higgannota woy lophitanni hadhannota ikkitara dandiitanno. Sayikki kifile shallagote rosira lophitanni hadhanno, lexxitanni woy ajjanni hadhanno dira mayimma, galchanna seedisa lainnohunni rossinoonni.

Tenne fooliishshora marro-higganno dira maatiro, marro-higote booso (qara), seedisa, fidale horoonsi’ratenni su’manna wolu danini wora lainnohunni rossinanni.



Marro-higganno dira xaphi assa

Hanni sayikki kifilera rossinoonniha qaagate kaa'lanno'ne gede aane noo wo'naalsha gaamotenni loosse.



Wo'naalsha 7.1.

1. Konni woroonni noo dirara uynoonni wodho horoonsi'ratenni aante dagganno sase kiir borreessi.

- a) Wodho: 6 leda $5 \rightarrow 11 \rightarrow 17 \rightarrow$
- b) Wodho: 10 xeisa $100 \rightarrow 90 \rightarrow 80 \rightarrow$
- c) Wodho : 8 batisa $11 \rightarrow 88 \rightarrow 704 \rightarrow$

2. Aante noo dirara kubbantinni kiir boreessi. Dirate wodhono kuli.

- a) 14 21 ____ 35 42 ____, Wodho: _____
- b) 75 ____ ____ 30 15 ____, Wodho: _____
- c) 21 84 ____ 1344 ____ ____, Wodho: _____

3. Konni woroonni uynoonni suudu dira la''atenni aante noo xa'mo dawari.



➔ 30 ki miila suudi hiittoho? _____

➔ 52 ki miila suudi hiittoho? _____



➔ 24 ki miila suudi hiittoho? _____

➡ 35 ki miila suudi hiittoho? _____

Qaagiishsha:

- ▶ Marro-higganno dira yineemmoti dirate dana ikkite wodho agadhite qolte-qolte marro-higgannote. Tini wodho udiinnu woy kiirro dirantunno aante hiittohoro xawissanno.
- ▶ Marro-higganno dira kiirro woy kuula woy jiomeetirete suude horoon-si’ratenni kalaqa dandiinanni.
- ▶ Marro higganno dira marro-higate booso (qara) afidhinno. Marro-higate booso qolte qolte marro-higganno miila ikkitanna marro-higganno dira qaru aana xintaminnoho.

Lawishsha 7.1.

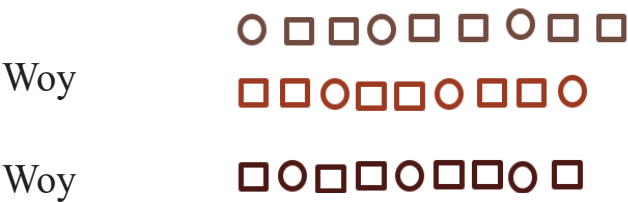
1. Aante noo marro-higanno dirara marro-higate booso hasi.
 - a) $\parallel \triangle \blacksquare \parallel \triangle \blacksquare \parallel \triangle \blacksquare \parallel \triangle$
 - b) 1, 2, 3, 4, 1, 2, 3, 4, 1, 2
 - c) $\bigcirc \bigcirc \triangle \square \bigcirc \bigcirc \triangle \square \bigcirc \bigcirc$
2. Aante noo marro-higganno dira borreessi .
 - a) Mitte doyichonna 2 kaare amaddinnota.
 - b) Ajayi ajeenna 3 kiirro amaddinnota.

Tiro

1. $\parallel \triangle \blacksquare$ marro-higge daggannohura, $\parallel \triangle \blacksquare$ marro-higate booso (qara) yaamantanno.
 - a) Marro- higate booso (qara) 1, 2, 3, 4 ikkitanno.
 - b) Marro-higate booso $\bigcirc \bigcirc \triangle \square$

2.

- a) Mitte doychonna lame kaare amaddinno marro-higganno dira aane noo garinni wora dandiinanni.



- b) Ajayi ajeenna 3 kiirro amaddinno marro-higganno dira aane noore labbanno.

1, 2, 3, 1, 2, 3, 1, 2, 3, 1, 2

woy 4, 4, 2, 2, 4, 4, 2, 2, 4, 4, 2, 2, 4, 4 w.k.l ikkitara dandiitanno.

Xawishsha	▶ Marro-higganno dira heewisiisate kaa’lanonke gede uynoonni dira fidaletе widira soorratenni wora dandiinanni. ▶ Diramme fidaletе widira qolle worreenna mittu dani marro-higate booso (qara) afidhinnoha ikkituro mittu dirate maatera gaamantanno. ▶ Marro-higganno dira fidaletenni worranni woyte aane noo dani heedhansara dandiitanno. Kurinno, AB AB AB AB woy ABC ABC ABC woy AABB AABB AABB woy AAB AAB AAB woy AABC AABC AABC woy ABAC ABAC ABAC. ▶ Dirate maate AB, ABC, AABB, AAB, AABC, ABAC yaatenni gaamantanno.
------------------	--

Lawishsha 7.2.

1. △ ○ △ ○ △ ○

Tenne marro-higanno suudu dira fidaletе widira qolle borreessinummo ABABAB ikkitanno. Marro-higate booso (qara) ○ △ woy AB ikkitanno. Marro-higganno miila batinyi 2 ho.

2. Marro-higganno kuulu dira “duume, duume, kolishsho, duume, duume, kolishsho, duume, duume, kolishsho” yitannotera marro-higganno miila batinyi 3 ho. Kurinno, duume, duume, kolishsho ikkitanna tenneno fida-lete malaati widira qolle borreessinumoro AAB ikkitanno.
3. Aante noo marro-higganno dira lai.

a) $\begin{cases} 1,2,3,1,2,3,1,2,3 \\ \Delta O \oplus \Delta O \oplus \Delta O \oplus \end{cases} \qquad \begin{matrix} qara\ 1,2,3 \\ qara\ \Delta O \oplus \end{matrix}$

Fidalete widira qolle borreessinumoro ABC yine worranni. Tini lamenti marro-higganno dira mitte dirate maatera gaamantanno. Dirate maatensa ABC.

b) $\begin{cases} OO\Delta\Delta OO\Delta\Delta OO\Delta\Delta \\ 2,2,1,1,2,2,1,1,2,2,1,1 \end{cases} \qquad \begin{matrix} qara\ OO\Delta\Delta \\ qara\ 2,2,1,1 \end{matrix}$

Tenne lamenta marro-higganno dira fidaletenni borreessinumoro AABB ikkitanno. Konni daafira, lamenti marro-higganno dira mitte dirate maatera gaamantanno.



Rosiishsha 7.1.

1. Aante noo marro-higganno dirara 50 ki nna 94 ki miila hasi.
- a) 4, 2, 6, 4, 2, 6, 4, 2, 6
- b) $\boxplus\boxminus\ominus\oplus\boxplus\boxminus\ominus\oplus$
2. Aante noo marro-higganno dira dirate maate hasi.
- a) $\uparrow\downarrow\Rightarrow\Leftarrow\uparrow\downarrow\Rightarrow\Leftarrow\uparrow\downarrow\Rightarrow\Leftarrow$
- b) 3, 3, 2, 4, 3, 3, 2, 4, 3, 3, 2, 4
- c) $\Delta\nabla\blacksquare\Delta\nabla\blacksquare\Delta\nabla\blacksquare$

7.2 Dira garunni wora

Lexxitanni woy ajjanni hadhanno kirote diramme garunni worate doogo tenne cinaancho fooliishshora rossinanni. Hanni umo assitine aane noo wo'naalsha lame lame ikkatenni loosse.



Wo'naalsha 7.2.

1. Konni woroonni uynoonni kirote dirammera kubbantinno lame kiiri borreessi.
 - a) 3, 10, 17, 24, _____, _____, 45.
 - b) 1, 8, 64, _____, _____, 32768.
2. Aante noo xa'mo dawari.
 - a) Kiiri 5 kayisse 100 geeshsha 10 nni kiiri.
 - b) 90 nna 100 mereero noo mitte kiiri adhitinne 2 nni, 3 nninna 5 nni badhillite kiiri.

Qaagiishsha:

- ▶ Kiiri kubbatenni kiireemmo woyte kiiri garunni dirantanni hadhanno. Tenne kirote diramme garunni worate kirote ha'rinsho la''atenni lendonni woy xeinsoonni woy batinsoonni kiiri ayeeti yannoha bada noonke.
- ▶ Kiiri albillite woy badhillite uynoonni kiironni hananfe kireemmo woyte kirote diramme kalaqantanno.

Lawishsha 7.3.

1. Kiiri 4 kayisse 8 nni kubbatenni kiirummoro, $4 \rightarrow 12 \rightarrow 20 \rightarrow 28 \rightarrow 36 \rightarrow 44$ afi'neemmo.
2. Kalaqu kiiri mitto ledatenni aana xinta assitinno kirote diramme kalaqqanno. Kurino, $1 \rightarrow 2 \rightarrow 3 \rightarrow 4 \rightarrow 5 \rightarrow 6 \rightarrow 7 \rightarrow 8 \rightarrow 9 \rightarrow 10$ yitanni lexxitanni hadhanno kiroti.

3. 10 nni kayisse albillite tonnunni kiireemmo woyte, 10,20,30,40,50,60 yitanni hadhanno kirote diramme afi’neemmo. Kuri kiiri 10 batish-shoota yine woshshinanni.
4. Mitte sase dijiite kiiri adhatenni 15 nninna 20 nni badhilite kiiri. Law-ishshaho, 120 adhinummoro,

➡ 15 nni badhillite kiirummoro $120 \rightarrow 105 \rightarrow 90 \rightarrow 75 \rightarrow 60 \rightarrow 45 \rightarrow 30 \rightarrow 15 \rightarrow 0$ ikkitanno.

➡ 20 nni badhillite kiirummoro $120 \rightarrow 100 \rightarrow 80 \rightarrow 60 \rightarrow 40 \rightarrow 20 \rightarrow 0$ ikkitanno.

Xawishsha	▶ Dirate shaera “e’anno” kiironna “fultanno” kiiri kirote diramme la”atenni dirate wodho maatiro bada dandiinanni.
	▶ Hattonno uynoonni dirate wodho aana irki’ratenni lexxitanni woy ajjanni hadhanno kirote diramme kalaqa dandiinanni.

Lawishsha 7.4.

1. Konni woroonni noo dirate shaera “e’ino” kiironna “fultino” kiiri kirote diramme la”atenni dirate wodho maatiro badi.

a)

eo	fulo
1	6
2	7
3	8
4	9

Tenne shaera e’ino kiironna fultino kiiri mereero noo fixoonye la’nummoro, e’ino $kiiri+5=fultanno$ kiiri.
Konni daafira, dirate wodho “5 leda” ikkitanno.

b)

eo	fulo
12	6
25	19
34	28
40	34

Tenne shaera e’ino kiironna fultino kiiri mereero noo fixoonye la’nummoro, $e’ino\ kiiri-6=fultanno$ kiiri.
Konni daafira, dirate wodho “6 xeisa” ikkitanno.

c)

eo	fulo
15	120
27	216
42	336
59	472

Tenne shaera e'ino kiironna fultino kiironna mereero noo fixoonye la'nummoro, e'ino $\text{kiironna} \times 7 = \text{fultanno kiironna}$.

Konni daafira, dirate wodho “7 batisa” ikkitanno.

2. Aante noo xa'mora uynoonni wodho aana irki'ratenni fidala riqibbanno kiironna hasi.

a)

eo	fulo
345	A
582	B
C	470
D	985

Wodho:
120 leda

b)

eo	fulo
194	A
B	3050
630	C
D	8720

Wodho:
10 batisa

Tiro

2. a) Uynoonni wodho aana irki'ratenni e'ino kiironna fultino kiironna mereero noo fixoonyi, e'ino $\text{kiironna} + 120 = \text{fultanno kiironna}$. Konni daafira,

$$345 + 120 = A \Rightarrow A = 465,$$

$$582 + 120 = B \Rightarrow B = 702,$$

$$C + 120 = 470 \Rightarrow C = 470 - 120 \Rightarrow C = 350,$$

$$D + 120 = 985 \Rightarrow D = 985 - 120 \Rightarrow D = 865.$$

- b) Uynoonni wodho aana irki'ratenni e'ino kiironna fultino kiironna mereero noo fixoonyi, e'ino $\text{kiironna} \times 10 = \text{fultanno kiironna}$. Konni daafira,

$$194 \times 10 = A \Rightarrow A = 1940,$$

$$B \times 10 = 3050 \Rightarrow B = 3050 \div 10 \Rightarrow B = 305,$$

$$630 \times 10 = C \Rightarrow C = 6300,$$

$$D \times 10 = 8720 \Rightarrow D = 8720 \div 10 \Rightarrow D = 872.$$



Rosiishsha 7.2.

- 1. 1000 kayisse 10,000 geeshsha albillite 1000 nni kiiri.
- 2. 500 kayisse badhillite 50 nninna 30 nni kiiri.
- 3. Konni woroonni noo dirate shaera “e’anno” kiironna “fultanno” kiiro kirote diramme la”atenni dirate wodho maatiro badi.

a)

eo	fulo
750	1000
935	1185
1472	1722
3010	3260

Wodho:

b)

eo	fulo
275	1650
418	2508
1020	6120
5064	30384

Wodho:

- 4. Aante noo xa’ mora uynoonni wodho aana irki’ratenni fidala riqibbanno kiiro hasi.

a)

eo	fulo
249	A
B	5058
3630	C
D	9720

Wodho:
9 batisa

b)

eo	fulo
674	A
B	593
C	865
2083	D

Wodho:
320 xeisa

7.3

Qaalu probileemma

Tenne cinaancho fooliishshora kirote diramme ledo xaaddanno probil-
eemma tirate doogo addi addi lawishshinni lainanni.

Lawishsha 7.5.

- 1. Aante noo shae la'e.

2÷2	=	1	3÷2	=	1 gato 1
4÷2	=	2	5÷2	=	2 gato 1
6÷2	=	3	7÷2	=	3 gato 1
8÷2	=	4	9÷2	=	4 gato 1

Aleenni shaete aana la'inaninte gede 2,4,6,8 lameho beenkiro gato dinonsa. Ikkolanna kayinni, 3,5,7,9 lameho beenkiro gato 1 ikkitanno.

Konni daafira, 2,4,6,8 w.k.l bocamaancho kiiro yine woshshinanni. Kiirro 3,5,7,9 w.k.l mangoo kiiro yaatenni woshshinanni.

Bocamaancho kiiro yinanniri	2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 44, 46, 48, 50, wole kuri labbinnoreeti.
Mangoo kiiro yinanniri	1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 37, 39, 41, 43, 45, 47, 49, wole kuri labbinnoreeti.

2. Misile horoonsi’ratenni bocamaanchonna mangoo kiiro ledate ikkito konni woroonni nooha lawanno.

a)  +  = 
2 + 4 = 6

Bocamaancho + Bocamaancho = Bocamaancho
b)  +  = 
2 3 = 5

Bocamaancho + Mangoo = Mangoo

c)  +  = 
3 + 5 = 8
Mangoo + Mangoo = Bocamaancho

3. Aante noo xa'mora gari dawaro qoli.

- a) $4 + \underline{\hspace{1cm}} = 7$
- b) $\underline{\hspace{1cm}} = 5 + 6$
- c) $8 + 3 = 9 + \underline{\hspace{1cm}}$

Tiro

Taaleenyu malaati “=” guranna qiniitenni noo coy taalo ikkinnota xawisanno.

- a) Tenne xa'mora qiniitu ragi widoonni noohu 7 ikkinnohura gura ragi widoonni noohu 7 ikka noosi. Konni daafira, 4 aana 3 lendumoro 7 ikkannohura fano darga wonshitanno kiirro 3 ikkitanno. Hatto yaano, $4+3=7$.
- b) Qiniitu widoonni noohu $5+6$ ledishshi 11 ikkannohura, guran-na qiniitenni noo kiirro taalo ikkitanno gede fano dargira wonshshineemmo kiirro 11 ikkanno. Konni daafira, $11=5+6$.
- c) Taaleenyu malaati guranna qiniitenni noo kiirro taalo ikkitanno gede fano ea noose kiirro 2 ikkitanno. Togo yaano, $8+3=9+2$.

4. Aante noo lophitanni hadhanno diramme horoonsidhinno wodho kuli.
28, 84, 252, 756

Tiro

$28 \times 3 = 84, 84 \times 3 = 252, 252 \times 3 = 756$ ikkitanohura, kirote diramme horoonsidhinno wodho 3 nni batisa ikkitanno.

5. Qareessi kirote diramme loosate wodho horoonsi'ri. Horoonsi'ri wodho 9 nni batisa ikkituro, Qareessi loosara dandaanno kirote diramme hiittoote?

Tiro

Qareessi 1 nni hanafiro loosara dandaanno kiirote diramme
1,9,81,729,6561 ;

Qareessi 2 nni hanafiro loosara dandaanno kiirote diramme
2,18,162,1458.

Rosiishsha 7.3.

1. Konni woroonni noo xa'mo halaale ikkituro “addaho” kapho ikkituro
“xaraho” yaatenni dawari.

- _____ a) Lame bocammancho kiirro ledishshi bocamaancho kiirrooti.
- _____ b) Lame mangoos kiirro ledishshi bocamaancho kiirrooti.
- _____ c) Bocamaancho wo'ma kiirro yineemmori 2 ho gatiweelo
beehantanno kiirrooti.
- _____ d) Mangoos wo'ma kiirro 2 ho gatiweelo beehantanno.

2. Aante noo xa'mora gari dawaro qoli.

- a) $16+26=8+$ _____
- b) _____ $=345+608$
- c) $592+$ _____ $=1000$

3. Aante noo ajjanni hadhanno diramme horoonsidhinno wodho kuli.

756, 698, 640, 582, 524, 466

4. Baatire aane noo kiirote diramme loosate horoonsidhinno wodho maati?

12, 72, 432, 2592, 15552

Fooliishshote Xaphishsha

- Dira yaanno qaali shallagote rosi giddo udiinne woy kiirro woy addi
addi jiimeetirete misilla aantetenni wora woy borreessa xawisanno.
Kuri diranni kiirro woy misilla marro-higgannota woy lophitanni
hadhannota ikkitara dandiitanno.
- Marro-higganoo dira yineemmoti dirate dana ikkite wodho agadhite
qolte-qolte marro-higgannote. Tini wodho udiinnu woy kiirro diran-
tinno aante hiittohoro xawissanno.

- ▶ Marro higganno dira marro-higate booso (qara) afidhinno. Marro-higate booso qolte qolte marro-higganno miila ikkitanna marro- higganno dira qaru aana xintaminnoho.
- ▶ Marro-higganno dira heewisate kaa’lannonke gede uynoonni dira fidaletе widira soorratenni wora dandiinanni. Fidaletenni worranni woyte mittu dani marro-higate booso (qara) afidhinno dira mittu dirate maatera gaamantanno.
- ▶ Bocamaancho wo’ma kiirо yineemmori 2 ho gatiweelo beehantanno kiirooti. Kurino, 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, w.k.l.
- ▶ Mangoo wo’ma kiirо yineemmori 2 ho gatiweelo beehantakki wo’ma kiirooti. Kurino, 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, w.k.l.

Karsado Rosiishsha

1. Aante noo dirara kubbantinno kiirо boreessi. Dirate wodhonno kuli.
 - a) 113 ,140 , _____ ,194 , _____ , Wodho: _____
 - b) 45 , 135 , 405 , _____ , _____ , Wodho: _____
 - c) 520 , 470 , _____ ,370 , _____ , Wodho: _____
2. Aante noo marro-higganno dira dirate maate hasi.
 - a) $\oplus \oplus \Delta O \oplus \oplus \Delta O \oplus \oplus \Delta O$
 - b) 7,3,1,7,3,1,7,3,1,
3. Aante noo xa’mora gari dawaro qoli.
 - a) $216 + 84 = 78 + \underline{\hspace{1cm}}$
 - b) $\underline{\hspace{1cm}} = 1345 + 240$
 - c) $\underline{\hspace{1cm}} + 750 = 1600$
4. Aante noo ajjanni hadhanno diramme horoonsidhinno wodho kuli.

2000, 1500, 1000, 500
5. Duguni aane noo kiirote diramme loosate horoonsi'rinno wodho maati?

21, 126, 756, 4536, 27216

6. Konni woroonni noo dirate shaera “e'anno” kiironna “fultanno” kiirro kiirote diramme la”atenni dirate wodho maatiro badi.

a)

eo	fulo
24	288
30	360
41	492
50	600

Wodho:

b)

eo	fulo
95	115
123	143
472	492
501	521

Wodho:

FOOLIISHSHO

8

BIKKAANO

Fooliishshote Hexxo

Konni rosi gedensaanni

- ▶ Seendille, qelpheephonna amadooshshu bikkote dana baddinanni,
- ▶ Bikkaano mitte boosonna wole boosora soorritinanni,
- ▶ Bikkaanote horo affinanni,
- ▶ Babbaxxitino boosonna uynoonni seendillu, qelpheephonna amadooshshu bikkaano ledishshanna badooshshe hassinanni,
- ▶ Seendille, qelpheephonna amadooshshe barru barru heeshsho aana horonsidhinanni.

Bitima

Sayikki kifile shallagote rosira seendille, qelpheephonna amadooshshu bikkote dana ikkansa, bikkote booso mitte boosonna wole boosora soorra lainohunni rossinoonni. Tenne fooliishshora kuri bikkote dana mitte boosonna wole boosora soorranna bikkaanote horo lainohunni hala’ladunni rossinanni. Tini fooliishsho shoole cinaancho fooliishsho amaddino. Kurino, seendille bikka, qelpheepho bikka, amadooshshe bikkanna mitte boosonna wole booso widira soorra, qoleno, kuri bikkaano ledo xaadooshshu noose qaalu pirobileemma tira ikkitanno.

8.1

Seendillu bikkaano mitte boosonni wole booso widira soorra

Sayikki kifile shallagote rosira addi addi seendillu bikkaano booso fiixooma rossinoonni. Xa kayinni seendillu bikkaano boosuwa mereero nooha fiixoomansanna bikkaanote booso ledanna xeisa roorunni tenne kifilera rossinanni.

8.1.1. Seendillu bikkaano mitte boosonni wole booso widira soorra

Umo assitine konni albaanni rossinoonniha qaagiisate kaa'lano'ne gedde aane noo wo'naalsha lame lame ikkatenni loosse.



Wo'naalsha 8.1

Aante noo xa'mo lame lame ikkatenni loosse.

1. Masimara horoonsidhe xarapheetu seendille bikki.

- Xarapheetu seendilli me'e meetireeti?
- Xarapheetu seendilli me'e saanti meetireeti?
- Xarapheetu seendilli me'e milli meetireeti?

2. Shoole meetire seendille afi'rino leemichi,



Misile 8.1. Leemmichu Misile

- _____ saanti meetire ikkanno?
- _____ milli meetireeti?

Qaagiishsha:

► Seendillu mittu udiinnichi hojja woy kaimasinna gawalosi mereero noo xeertinye xawisanno.

► Seendille bikkate horoonsi’neemmo boosuwa:

➔ Meetire (m), Desi meetire (d.m), Milli meetire (m.m), Saanti meetire (s.m), Kiilo meetire (k.m) yaatenni gaammanni.

Taalcho boosuwa	
1 k.m=1,000 m,	1 m=100 s.m,
1 m=10 d.m,	1 m=1,000 m.m,
1 d.m=10 s.m,	1 s.m=10 m.m



Misile 8.2. Seendillu bikkaano

Jawiidi bikkaanonni shiimiidi bikkaano widira soorra

- a) Kiilo meetirete uynoonniha meetirete widira soorrate 1,000 batinsanni,
- $$1\text{ k.m} = 1 \times 1000\text{ m} = 1000\text{ m}$$

- b) Kiilo meetirete uynoonniha saanti meetirete widira soorrate 100,000 batinsanni,

$$1 \text{ k.m} = 1 \times 100,000 \text{ s.m} = 100,000 \text{ s.m}$$
- c) Meetirete uynoonniha saantimeetirete widira soorinanni woyte 100 batinsanni.

$$1 \text{ m} = 1 \times 100 \text{ s.m} = 100 \text{ s.m}$$
- d) Meetirete uynoonniha milli meetirete widira soorrate 1,000-nni batinsanni,

$$1 \text{ m} = 1 \times 1,000 \text{ m.m} = 1,000 \text{ m.m}$$

Shiimiidi boosoni jawiidi booso widira soorrate

- a) Meetirete uynoonniha kiilo meetirete widira soorrate 1,000 ho beeha. Togo yaano,

$$1 \text{ m} = \frac{1}{1000} \text{ k.m} = 0.001 \text{ k.m} .$$
- b) Saanti meetiretenni uynoonniha meetirete widira soorrate 100 ho beeha. Togo yaano,

$$1 \text{ s.m} = \frac{1}{100} \text{ m} = 0.01 \text{ m} .$$
- c) Desi meetire uynoonniha meetirete widira soorrate 10 ho beeha. Togo yaano,

$$1 \text{ d.m} = \frac{1}{10} \text{ m} = 0.01 \text{ m} .$$

Lawishsha 8.1

1. Aante noo seendillu bikkaano booso jawiidi boosoni shiimidihura soorri.
- | | |
|--|---|
| a. $5 \text{ k.m} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ m}$ | c. $125 \text{ m} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ s.m}$ |
| b. $18 \text{ k.m} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ m}$ | d. $754 \text{ m} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ s.m}$ |

2. Aante noo seendillu bikkaano booso shiimidi boosoonni jawiidi booso widira soorri.

a. $200 \text{ m} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ k.m}$

c. $64 \text{ d.m} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ m}$

b. $93 \text{ s.m} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ m}$

d. $53 \text{ m.m} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ m}$

Tiro

1.

a) $5 \text{ k.m} = 5 \times 1,000 \text{ m}$,..... korkaatunno $1 \text{ k.m} = 1,000 \text{ m}$
 $= 5,000 \text{ m}$

b) $18 \text{ k.m} = 18 \times 1,000 \text{ m} = 18,000 \text{ m}$.

c) $125 \text{ m} = 125 \times 100 \text{ s.m}$,.....korkaatunno $1 \text{ m} = 100 \text{ s.m}$
 $= 12,500 \text{ s.m}$

d) $754 \text{ m} = 754 \times 100 \text{ s.m} = 75,400 \text{ s.m}$.

2.

a) $200 \text{ m} = 200 \times \frac{1,000}{1,000} \text{ m}$
 $= \frac{200}{1,000} \times 1,000 \text{ m}$
 $= \frac{2}{10} \times 1 \text{ k.m}$, korkaatunno $1,000 \text{ m} = 1 \text{ k.m}$
 $= 0.2 \text{ k.m}$

b) $93 \text{ s.m} = 93 \times \frac{100}{100} \text{ s.m}$
 $= \frac{93}{100} \times 100 \text{ s.m}$
 $= 0.93 \times 1 \text{ m}$, korkaatunno $100 \text{ s.m} = 1 \text{ m}$
 $= 0.93 \text{ m}$

c) $64 \text{ d.m} = 64 \times \frac{10}{10} \text{ d.m}$
 $= \frac{64}{10} \times 10 \text{ d.m}$
 $= 6.4 \times 1 \text{ m}$, korkaatunno $10 \text{ d.m} = 1 \text{ m}$
 $= 6.4 \text{ m}$

$$\begin{aligned}
 \text{d) } 153 \text{ m.m} &= 153 \times \frac{1,000}{1,000} \text{ m.m} \\
 &= \frac{153}{1,000} \times 1,000 \text{ m.m} \\
 &= 0.153 \times 1 \text{ m} , \dots\dots \text{ korkaatunno } 1,000 \text{ m.m} = 1 \text{ m} \\
 &= 0.153 \text{ m}
 \end{aligned}$$



Rosiishsha 8.1

- Konni woroonni uynoonni bikkaano s.m widira soorri.
 - 75 m
 - 427 m
 - 5 k.m
 - 9 k.m
- Konni woroonni uynoonni bikkaano meetiretenni wori.
 - 925 s.m
 - 2,634 s.m
 - 32 k.m
 - 769 k.m
- Konni woroonni uynoonni bikkaano k.m widira soorri.
 - 18,000 m
 - 40,385 m
 - 72,000 m

8.1.2 Seendillu bikkaano ledanna xeisa

Sayikki kifile shallagote rosira mittu dani booso noonsa seendillu bikkaano ledanna xeisa rossinoonni. Tenne cinaancho amadora kayinni babbaxxitino boosoonni uynoonni seendillu bikkaano ledatenna xeisate doogo rossinanni. Hanni umo assitine aane noo wo'naalsha gaamotenni loosse.



Wo'naalsha 8.2

Konni woroonni noo seendillu bikkaano ledatenna xeisate shalago gaamotenni ikkatenni shalagi.

- $180 \text{ m} + 253 \text{ m} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ m}.$
 - $5,342 \text{ s.m} + 2,075 \text{ s.m} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ m}.$
 - $103 \text{ m.m} + 258 \text{ m.m} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ s.m}.$

2.

- a) 547 m-206 m=_____ m.
- b) 410 s.m-192 s.m=_____ m.

Qaagiishsha:

- ▶ Babbaxxitino boosoonni uynoonni seendillu bikkaano shalagate balanxe mittu dani bikkaanchu booso widira soorra hasiissanno.
- ▶ Babbaxxitino boosoonni mittowa gamba assine worroonni seendillu bikkaancho booso shiimiidi boosora soorratenni wo'ma kiironni borreessa, woy jawiidi boosora soorratenni tonnimmootu kiironni wora dandiinanni.

Lawishsha 8.2

- 1. Aante noo bikkaanote booso shiimiidi booso widiranna jawiidi booso widira soorri.
 - a) 1 k.m nna 125 m
 - b) 53 m nna 7 s.m
 - c) 945 m nna 172 m.m
- 2. Konni woroonni uynoonni ledatenna xeisate shalagga shalagi.
 - a) 7 m nna 65 s.m + 28 s.m=_____ s.m.
 - b) 6 k.m nna 173 m + 15 k.m=_____ m.
 - c) 36 k.m nna 500 m - 19 k.m nna 370 m=_____ m.
 - d) 47 m nna 31 s.m - 26 m nna 81 s.m =_____ s.m.

Tiro

1.

a) Shiimiidi booso widira soorrate:

$$\begin{aligned}
 1 \text{ k.m nna } 125 \text{ m} &= 1 \text{ k.m} + 125 \text{ m} \\
 &= 1,000 \text{ m} + 125 \text{ m} \dots\dots \text{mittu dani boosora soorra} \\
 &= 1,125 \text{ m}
 \end{aligned}$$

Jawiidi booso widira soorrate:

$$\begin{aligned}
 1 \text{ k.m nna } 125 \text{ m} &= 1 \text{ k.m} + 125 \text{ m} \\
 &= 1 \text{ k.m} + \frac{125}{1000} \times 1,000 \text{ m} \\
 &= 1 \text{ k.m} + 0.125 \text{ k.m} \\
 &= 1.125 \text{ k.m.}
 \end{aligned}$$

b) Shiimiidi booso widira soorrate:

$$\begin{aligned}
 53 \text{ m nna } 7 \text{ s.m} &= 53 \text{ m} + 7 \text{ s.m} \\
 &= 53 \times 100 \text{ s.m} + 7 \text{ s.m} \dots\dots \text{mittu dani boosora soorra} \\
 &= 5,300 \text{ s.m} + 7 \text{ s.m} \\
 &= 5,307 \text{ s.m}
 \end{aligned}$$

Jawiidi booso widira soorrate:

$$\begin{aligned}
 53 \text{ m nna } 7 \text{ s.m} &= 53 \text{ m} + 7 \text{ s.m} \\
 &= 53 \text{ m} + \frac{7}{100} \times 100 \text{ s.m} \\
 &= 53 \text{ m} + 0.07 \text{ m} \\
 &= 53.07
 \end{aligned}$$

c) Shiimiidi booso widira soorrate:

$$\begin{aligned}
 945 \text{ m nna } 172 \text{ m.m} &= 945 \text{ m} + 172 \text{ m.m} \\
 &= 945 \times 1,000 \text{ m.m} + 172 \text{ m.m} \\
 &= 945,000 \text{ m.m} + 172 \text{ m.m} \\
 &= 945,172 \text{ m.m}
 \end{aligned}$$

Jawiidi booso widira soorrate:

$$\begin{aligned}
 945\text{m nna } 172 \text{ m.m} &= 945 \text{ m} + 172 \text{ m.m} \\
 &= 945 \text{ m} + \frac{172}{1000} \times 1,000 \text{ m.m} \\
 &= 945 \text{ m} + 0.172 \text{ m} \\
 &= 945.172 \text{ m.}
 \end{aligned}$$

2.

- a) Umo assine ledamaano baalanta xa'minoonni boosora soorra hasiissanno.

$$\begin{aligned}
 7 \text{ m nna } 65 \text{ s.m} + 28 \text{ s.m} &= 7 \text{ m} + 65 \text{ s.m} + 28 \text{ s.m} \\
 &= 700 \text{ s.m} + 65 \text{ s.m} + 28 \text{ s.m} \\
 &= 793 \text{ s.m}
 \end{aligned}$$

- b) $6 \text{ k.m nna } 173 \text{ m} + 15 \text{ k.m} = (6 \text{ k.m} + 173 \text{ m}) + 15 \text{ k.m}$
 $= (6,000 \text{ m} + 173 \text{ m}) + 1,500 \text{ m}$
 $= 6,173 \text{ m} + 1,500 \text{ m}$
 $= 7,673 \text{ m}$

- c) Umo assine xeaanchonna xeisaancho xa'minoonni boosora qolatenni borreessa.

$$\begin{aligned}
 36 \text{ k.m nna } 500 \text{ m} - 19 \text{ k.m nna } 370 \text{ m} \\
 &= (36 \text{ k.m} + 500 \text{ m}) - (19 \text{ k.m} + 370 \text{ m}) \\
 &= (36,000 \text{ m} + 500 \text{ m}) - (19,000 \text{ m} + 370 \text{ m}) \\
 &= 36,500 \text{ m} - 19,370 \text{ m} \\
 &= 17,130 \text{ m}
 \end{aligned}$$

- d) $47 \text{ m nna } 31 \text{ s.m} - 26 \text{ m nna } 81 \text{ s.m}$
 $= (47 \text{ m} + 31 \text{ s.m}) - (26 \text{ m} + 81 \text{ s.m})$
 $= (4700 \text{ s.m} + 31 \text{ s.m}) - (2600 \text{ s.m} + 81 \text{ s.m})$
 $= 4731 \text{ s.m} - 2681 \text{ s.m}$
 $= 2050 \text{ s.m}$



Rosiishsha 8.2.

1. Konni woroonni uynoonni bikkaano jawiidi bikkaancho booso widira soorri.
 - a) 18 m nna 85 s.m + 25 s.m = _____ m.
 - b) 36 k.m nna 80 s.m + 18 s.m = _____ k.m.
 - c) 26 k.m nna 14 m+21 m = _____ k.m.
 - d) 2 k.m nna 800 m = _____ k.m.
 - e) 68 m nna 74 s.m = _____ m.
2. Aante noo bikkaanote booso shiimiidi booso widira qolte soorri.
 - a) 3 k.m nna 350 m = _____ m
 - b) 5 k.m nna 480 m = _____ m
 - c) 18 m nna 550 s.m = _____ s.m
3. Aante noorira fano darga wonshi.
 - a) 8 m nna 85 s.m+25 s.m= _____ m nna _____ s.m
 - b) 38 m nna 80 s.m+96 s.m nna 48 m= _____ m nna _____ s.m
 - c) 19 k.m nna 920 m+24 k.m nna 58 m= _____ k.m nna _____ m
 - d) 420 k.m nna 200 s.m+68 k.m nna 82 s.m= _____ k.m nna
_____ s.m

8.2 Qelpheephote bikkaanonna boosote soorro

Sayikki kifile shallagote rosira qelpheepu bikkaano booso yineemmori ayeootironna mittu dani booso afidhinno bikko ledanna xeisa rossinoonni. Xa kayinni qelpheepu bikkaano booso mitte boosonna wole boosowa soorranna babbaxxitino booso afidhino qelpheepu bikkaano booso ledanna xeisa rossinanni.



Wo'naalsha 8.3

Aante noo xa' muwa annu annunku loosse.

1. Qarqari'nera afi'nanni qelpheephu bikkaano yineemmore borreessi.
2. Qelpheephote bikkaano yineemmori giddo ajayi ajeenna lame borreessi.

Qaagiishsha:

- ▶ Qelpheepho mittu udiinnichi mageeshsha ayirranno woy shotanno yaannoha xawisate horoonsi'nanni qaaleeti.
- ▶ Qelpheephote bikkaano booso yineemmori toone, kuntaala, kiilo giraame, giraamenna w.k.l ikkitanno.
- ▶ Toone jawiidi qelpheephote bikkaancho boosooti

Taalcho boosuwa

- ➔ 1 toone = 10 kuntaala
- ➔ 1 kuntaali = 100 k.g
- ➔ 1 k.g = 1,000 g



Misile 8.3. Qelpheephote bikkaano

Jawiidi booso widinni shiimiidi booso widira soorrate

Toone kiilo giraamete widira soorrate 1,000 nni batisate. Togo yaano,

$$1 \text{ toone} = 1,000 \text{ k.g.}$$

Kuntaala kiilo-giraamete widira soorrate 100 nni batisate. Togo yaano,

$$1 \text{ kuntaali} = 100 \text{ k.g.}$$

Kiilo-giraame giraamete widira soorrate 1,000 nni batisate. Togo yaano,

$$1 \text{ k.g} = 1,000 \text{ g}.$$

Shiimiidi boosonna jawiidi booso widira soorrate

Giraamete uynoonniha kiilo-giraamete widira soorrate $\frac{1}{1000}$ woy 0.001 batisate.

$$\text{Togo yaano, } 1 \text{ g} = \frac{1}{1000} \text{ k.g} = 0.001 \text{ k.g.}$$

Kiilo giraamete uynoonniha kuntaalu widira soorrate $\frac{1}{100}$ woy 0.01 batisate. Togo yaano, $1 \text{ k.g} = \frac{1}{100} \times 1 \text{ kuntaala} = 0.01 \text{ kuntaala}.$

Kuntaalu uynoonniha toonete widira soorrate $\frac{1}{10}$ batisate. Togo yaano, $1 \text{ kuntaali} = \frac{1}{10} \text{ toone} = 0.1 \text{ toone}.$

Lawishsha 8.3

1. Aante noo xa' muwa dawari.

- 4 toone me''e kuntaalaati?
- 7 kuntaali me''e kiilo-giraameeti?
- 5 kuntaali me''e giraameeti?
- 13 toone me''e kiilo-giraameeti?

2. Aante noo xa' muwa dawari.

- 9,000 kiilo-giraame me''e kuntaalaati?
- 16,000 giraame me''e kiilo giraameeti?
- 6,000 kuntaali me''e tooneeti?

Tiro

1.

- a) $4 \text{ toone} = 4 \times 10 \text{ kuntaala} = 40 \text{ kuntaala}$
- b) $7 \text{ kuntaali} = 7 \times 100 \text{ k.g} = 700 \text{ k.g}$
- c) $5 \text{ kuntaali} = 5 \times 100 \text{ k.g} = 500 \text{ k.g}$
 $= 500 \times 1000 \text{ giraame} = 500,000 \text{ giraame.}$
- d) $13 \text{ toone} = 13 \times 10 \text{ kuntaala} = 130 \text{ kuntaala}$
 $= 130 \times 100 \text{ k.g} = 13,000 \text{ k.g.}$

2.

- a) $9,000 \text{ k.g} = 90 \times 100 \text{ k.g} = 90 \times 1 \text{ kuntaali} = 90 \text{ kuntaala}$
- b) $16,000 \text{ giraame} = 16 \times 1,000 \text{ giraame}$
 $= 16 \times 1 \text{ k.g} = 16 \text{ k.g}$
- c) $6,000 \text{ kuntaala} = 600 \times 10 \text{ kuntaala} = 600 \times 1 \text{ toone} = 600 \text{ toone.}$



Rosiishsha 8.3

Aante noo xa' muwa dawari.

1. Mittu handi mereerima qelpheepho 252 k.g ikkiro, handu qelpheepho me'e toone ikkitanno?
2. 73 toone me'e kiilo-giraame ikkitanno?
3. Aante noore giraamete widira soorri.
 - a) 8 kuntaala
 - b) 53.12 k.g
4. 46,000 k.g me'e kuntaala ikkanno?
5. 74,500 giraame me'e kiilo-giraame ikkitanno?

8.2.2 Qelpheephote bikkaano booso ledanna xeisa

Sayikki kifile shallagote rosira mittu dani booso afidhino qelpheephote bikkaano booso ledanna xeisa rossinoonni. Tenne cinaancho amadora kayinni babbaxxitino boosoonni uynoonni qelpheephote bikkaano ledanna xeisa rossinanni.



Wo'naalsha 8.4

Aante noo ledanna xeisate shalago lame lame ikkatenni loosse.

- 1,233k.g+5,409 k.g = _____ k.g.
- 7,200 kuntaali-3,940 kuntaala = _____ kuntaala.
- 18 toone+9 toone = _____ k.g.
- 60,000 giraame-45,600 giraame = _____ k.g.

Qaagiishsha:

- ▶ Babbaxxitino boosoonni uynoonni qelpheephote bikkaano shalagate balanxe mittu dani bikkaanchu booso widira soorra hasiissanno.
- ▶ Babbaxxitino boosoonni mittowa gamba assine worroonni qelpheephote bikkaano booso shiimiidi woy jawiidi boosora soorratenni wo'ma kiironni woy tonnimmootu kiironni borreessa dandiinanni.

Lawishsha 8.4

- Aante noo bikkaanote booso xa'minoonni booso widira qolte borreessi.
 - 7 toonenna 9 kuntaala = _____ kuntaala.
 - 15 kuntaalanna 87 k.g = _____ K.g.
 - 29 k.g nna 843 giraame = _____ giraame.
- Aante noore shalagi.
 - 18 kuntaala+85.5 k.g = _____ K.g.
 - 26.5 kuntaali-95 k.g = _____ K.g.
 - 74 k.g-2,600 giraame = _____ giraame.

3. 6,700 giraamenna 6.5 kiilo-giraamenni hiikku rooranno ?

Tiro

1.

- a) 7 toonenna 9 kuntaala
 $= 7 \text{ toone} + 9 \text{ kuntaala}$
 $= (7 \times 10) \text{ kuntaala} + 9 \text{ kuntaala}$
 $= 70 \text{ kuntaala} + 9 \text{ kuntaala}$
 $= 79 \text{ kuntaala}$
- b) 15 kuntaalanna 87 k.g
 $= 15 \text{ kuntaala} + 87 \text{ k.g}$
 $= 1,500 \text{ k.g} + 87 \text{ k.g}$
 $= 1,587 \text{ k.g}$
- c) 29 k.g nna 843 giraame
 $= 29 \text{ k.g} + 843 \text{ giraame}$
 $= 29,000 \text{ giraame} + 843 \text{ giraame}$
 $= 29,843 \text{ giraame}$

2.

- a) 18 kuntaala + 85.5 k.g
 $= (18 \times 100) \text{ k.g} + 85.5 \text{ k.g}$
 $= 1,800 \text{ k.g} + 85.5 \text{ k.g}$
 $= 1,885.5 \text{ k.g}$
- b) 26.5 kuntaala - 95 k.g
 $= (26.5 \times 100) \text{ k.g} - 95 \text{ k.g}$
 $= 2,650 \text{ k.g} - 95 \text{ k.g}$
 $= 2,555 \text{ k.g}$

- c) 74 k.g - 2,600 giraame
 $= 74,000 \text{ giraame} - 2,600 \text{ giraame}$
 $= 71,400 \text{ giraame}$

3. Umo assine babbaxxitino boosonna uynoonniha mitte booso widira soorra.

Hakkuno, lamanka bikko giraamete woy kiilo-giraamete widira soorratenni boorreessa. Hanni lamanka giraamete widira soorrino. Kunino, $6.5 \text{ K.g} = 6.5 \times 1000 \text{ giraame} = 6,500 \text{ giraame}$ aanonke.

Aanchine, 6,700 giraame nna 6,500 giraame heewisiisa.

Konni daafira, $6,700 \text{ giraame} > 6,500 \text{ giraame}$ ikkanno. Kuninni la'neemmohu $6,700 \text{ giraame} > 6.5 \text{ K.g}$.



Rosiishsha 8.4

1. Aante noo xa' muwa shalagatenni dawaronsa kiilo giraametenni wori.

- | | |
|--------------------------|----------------------------|
| a. 27.5 k.g + 112 k.g | d. 57.5 kuntaala - 450 k.g |
| b. 44 kuntaala + 360 k.g | e. 6.7 toone + 500 k.g |
| c. 306 k.g - 105.5 k.g | f. 59 toone - 90 kuntaala |

2. Konni woroonni noo fano darga wonshi.

- a) $63 \text{ k.g} + 502 \text{ giraame} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ giraame}$
 b) $42 \text{ kuntaala} + 114 \text{ k.g} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ k.g}$
 c) $71 \text{ k.g} - 5,600 \text{ giraame} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ giraame}$
 d) $8 \text{ toone} - 500 \text{ k.g} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ k.g}$

3. Aante noo bikkaano “>, < woy =” yaanno malaate horoonsi’ratenni hee-wisiisi.

- a) $63 \text{ k.g} \underline{\hspace{1cm}} 6,300 \text{ giraame}$
 b) $11 \text{ k.g} \underline{\hspace{1cm}} 11,000 \text{ giraame}$
 c) $45 \text{ toone} \underline{\hspace{1cm}} 4,500 \text{ k.g}$
 d) $27 \text{ kuntaala} \underline{\hspace{1cm}} 270,000 \text{ k.g}$

4. Mittu muuzenna burtukaane daddalanno manchi lamu barri gidde 8,265 k.g burtukaanenna 2,690 k.g muuze hiri. Daddalaanchu xaphoomunni hirino muuzenna burtukaane kuntaalunni me”eho?

8.3 Amadooshshu Bikkaano boosuwa mitte boosonni wole booso widira soorra

Sayikki kifle shallagote rosira amadooshshe bikkate kaa’litanno boosuwa rossinoonni. Xa kayinni amadooshshu bikkaano boosuwa mitte boosonni wole booso widira soorrana babbaxxitino bikkaanote boosonni uynoonnire ledanna xeisa rossinanni.



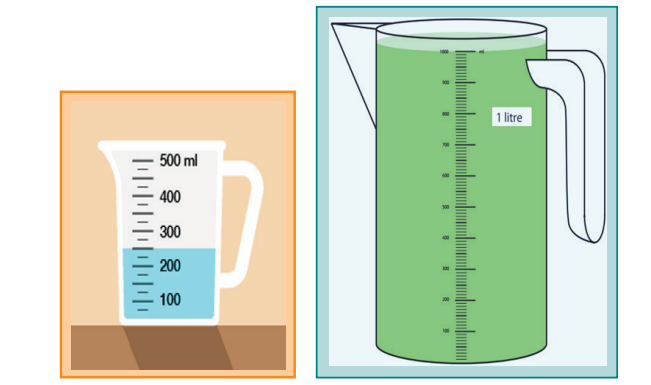
Wo’naalsha 8.5

Aante noo xa’muwa gaamotenni loosse.

1. Lowo geeshsha shiima ikkitino amado (du’namaancho) bikkate horoonsi’neemmo bikkaancho mayine woshshinanni? Lawishsha aatenni hasaabbe.
2. Jajjabba amado bikkate horoonsi’neemmo bikkaancho maynanni? Lawishsha aatenni hasaabbe.

Qaagiishsha:

- ▶ Amadooshshu bikkaano boosuwa yineemmori millilitireнна litirete. Kuri boosuwa malaatinsannihu millilitire m.l nna litire l ikkanno.
- ▶ Lowo geeshsha shiima ikkitino amado bikkate horoonsi’neemmoti milli-litire ikkitana jajjaba amado bikkate horoonsi’neemmohu kayinni litirete.



Misile 8.4. Amadote bikkaano

Lawishsha 8.5

1. Lowo geeshsha shiimmaadda ikkitino amado bikkate sirinja, mooqqo, kubaayya w.k.l horoonsi'nanni milli-litirenni bikka dandiinanni.



Misile 8.5. Sirinja, Mooqqonna Kubaayya

2. Jajjabba amado afidhinore bikkate litire horoonsi'nanni. Lawishshaho: boco litire, mitte litire, lame litire w.k.l amaddanno xarmuse bikkate horoo nsi'ra dandiinanni. Hattono 5 litire, 10 litire, 20 litire amaddanno way jarkaana horoonsi'ra dandiinanni.



Misile 8.6. Haylaande, Xarmuse, Jarkaana

8.3.1 Amadote bikkaano boosuwa mereero noo fixooma

1 litire = 1,000 milli-litire

- ▶ Jawunni shiima booso widira soorrate
Litiretenni milli-litirete widira soorrate litirete uynoonni bikko 1,000 batisanna afi’nanni guma milli-litiretenni borreessa.
- ▶ Shiimunni jawa booso widira soorrate
Milli-litiretenni litirete widira soorrate milli-litiretenni uynoonniha 1,000 nni beenke guma litiretenni borreessa.

Lawishsha 8.6

1. Aante noore milli-litirete widira soorri.
 - a. 3 l
 - b. 12.04 l
 - c. 0.23 l
2. Aante noore litirete widira soorri.
 - a. 72,000 m.l
 - b. 500 m.l
 - c. 2,000 m.l

Tiro

1.
 - a) $3\text{ l} = 3 \times 1\text{ l} = 3 \times 1,000\text{ m.l} = 3,000\text{ m.l}$
 - b) $12.04\text{ l} = 12.04 \times 1\text{ l} = 12.04 \times 1,000\text{ m.l} = 12,040\text{ m.l}$
 - c) $0.23\text{ l} = 0.23 \times 1\text{ l} = 0.23 \times 1,000\text{ m.l} = 230\text{ m.l}$
2.
 - a) $72,000\text{ m.l} = 72,000 \times \frac{1}{1,000}\text{ l} = \frac{72,000}{1,000}\text{ l} = 72\text{ l}$
 - b) $500\text{ m.l} = 500 \times \frac{1}{1,000}\text{ l} = \frac{500}{1,000}\text{ l} = 0.5\text{ l}$
 - c) $2,000\text{ m.l} = 2,000 \times \frac{1}{1,000}\text{ l} = \frac{2,000}{1,000}\text{ l} = 2\text{ l}$



Rosiishsha 8.5

1. Aante noore milli-litirete (m.l) widira soorri.
 - a. 105 l
 - b. 73.5 l
 - c. 0.13 l
2. Aante noore litirete (l) widira soorri.
 - a. 900 m.l
 - b. 85,000 m.l
 - c. 10,000 m.l

8.3.2 Amadooshshu bikkaano boosuwa ledanna xeisa



Wo'naalsha 8.6

Aante noo xa'muwa lame lame ikkatenni loosse.

1. Kalaa Daafursi mitto barra gati kaashshira soodo 18 litire waa hayikkisi. Qoleno, hawarro 32 litire waa hayikkisi. Kalaa Daafursi gati kaashshira hayikkisino way xaphoomunni me'e litire ikkanno?
2. Dukko Gabbiite 25 litire zayte aaninni 6.5 litire zayte horoonsidhuro, me'e litire zayte gattannose?

Qaagiishsha:

- ▶ Babbaxxitino bikkaanonni bikkinoonnita amadote bikkaano ledatenna xeisate balanxe mittu dani bikkaanchi widira soorratenni ledanna xeisa dandiinanni.
- ▶ Babbaxxitino bikkaanonni bikkinoonnita amodote bikkaano heewisiisate balanxe mittu dani bikkaanchi widira soorratenni heewisiisate.

Lawishsha 8.7

1. Aante noore shalagi
 - a) $1.5 \text{ l} + 690 \text{ m.l} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ l}$
 - b) $1,020 \text{ m.l} + 0.12 \text{ l} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ m.l}$
 - c) $23 \text{ l} - 8.5 \text{ l} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ l}$
 - d) $2.3 \text{ l} - 1,600 \text{ m.l} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ m.l}$

2. Aante noore “>, < woy =” yaatenni heewisiisi.

- a) 2.6 l _____ 26,000 m.l
- b) 9 l _____ 9,000 m.l
- c) 53 l _____ 5,300 m.l

Tiro	
1.	
a) 1.5 l+690 m.l	b) 23 l - 8.5 l
=1.5 l + (690× $\frac{1}{1000}$ l)	= (23-8.5)l
=1.5 l + $\frac{690}{1,000}$ l	= 14.5 l
=1.5 l + 0.690 l	
=2.190 l	
c) 1,020 m.l + 0.12 l	d) 2.3 l - 1,600 m.l
= 1,020 m.l + 120 m.l	=2,300 m.l - 1,600 m.l
= 1,140 m.l	=700 m.l

2.	
a) 2.6 l _____ 26,000 m.l	
Heewisiisate umo assine mittu dani booso widira soorra. Kunino milli- litirete widira soorratenni loonsiro,	
2.6 l = 2.6×1,000 m.l = 2,600 m.l, aanchineno heewisiisa	
2,600 m.l < 26,000 m.l .	
Konni daafira, 2.6 l < 26,000 m.l.	

b) 9 l _____ 9,000 m.l .

Umo assine mitte booso widira soorrate, milli-litre litirete widira sooratenni,

$$9,000 \text{ m.l} = 9,000 \times \frac{1}{1000} \text{ l} = \frac{9,000}{1,000} \text{ l} = 9 \text{ l}.$$

Aanchineno lamenta kiir heewisiisa

$$9 \text{ l} = 9,000 \text{ m.l} .$$

c) 53 l _____ 5,300 m.l

Umo assine mitte booso widira soorrate, litre millilitirete widira soorra

$$53 \text{ l} = 53 \times 1 \text{ l} = 53 \times 1,000 \text{ m.l} = 53,000 \text{ m.l}.$$

Aanchineno, uynoonni kiir heewisiisa

$$53,000 \text{ m.l} > 5,300 \text{ m.l}.$$

Konni daafira, $53 \text{ l} > 5,300 \text{ m.l}$.



Rosiishsha 8.6

1. Aante noore shalagi dawaronsano millilitiretanni wori.

a. $92 \text{ l} + 8,000 \text{ m.l}$

c. $19 \text{ l} - 9,000 \text{ m.l}$

b. $12.05 \text{ l} + 806 \text{ m.l}$

d. $24.80 \text{ l} - 2,019 \text{ m.l}$

2. Konni woroonni noore shalaggine dawaro litiretanni worre

a. $17 \text{ l} + 23,000 \text{ m.l}$

c. $65 \text{ l} - 6,000 \text{ m.l}$

b. $84.2 \text{ l} + 10.02 \text{ l}$

d. $12.3 \text{ l} - 12,300 \text{ m.l}$

3. Aante noo bikkaano “>, < woy =” yaanno malaate horoonsi’ratanni heewisiisi.

a) $34 \text{ l} \text{ _____ } 3,400 \text{ m.l}$

b) $41.03 \text{ l} \text{ _____ } 41,030 \text{ m.l}$

c) $71.8 \text{ l} \text{ _____ } 768,000 \text{ m.l}$

4. Mittu udiinne galchinanni suuqe noosi manchi 400 litire zayte suuqete noosite giddonni duucha woyte isiwiinni hidhitanno lamu daddalaanora, umihura 125 litirena layinkihura 250 litire zayte hirinsa.
 - a) Xaphoomunni hirino zayte me’’e litireeti?
 - b) Hirantukkinni me’’e litire gattusi?
5. Mitte adote saa barrunni lame hinge xuurranni. Soodo 10 litirena ha-warro 11.5 litire xuurranni.
 - a) Mittu barri giddo xaphoomunni me’’e litire xuurranni?
 - b) Mittu barri giddo xuurranni ado aaninni 12.5 litire ado hirriha ikkiro gattino ado geeshshi litiretenni me’’eho?

Fooliishshote xaphishsha

- ▶ Seendille bikkate horoonsi’neemmo bikkaano
- ▶ Milli-meetire (m.m), Saanti-meetire (s.m), Meetire (m), Kiilo-meetire (k.m).
- ▶ Seendillu bikkaano mereero noo fiixoomansa
- ▶ $1 \text{ s.m} = 10 \text{ m.m}$, $1 \text{ m} = 100 \text{ s.m}$, $1 \text{ k.m} = 1,000 \text{ m}$.
- ▶ Seendillu bikkaano mittu bikkaanchinni wolu bikkaanchi booso widira soorrateno ikko, bikkaanote aana ledatenna xeisate shalago loosate umihunni bikkaanote mereero noo fiixoomansa afa hasiissanno.
- ▶ Qelpheepho bikkate hala’ladunni horoonsi’neemmo bikkaano
- ▶ Giraame (g), Kiilo-giraame (k.g), Kuntaalanna Toone.
- ▶ Qelpheephote bikkaano mereero noo fiixoomansa
- ▶ $1 \text{ k.g} = 1,000 \text{ g}$, $1 \text{ kuntaali} = 100 \text{ k.g}$, $1 \text{ toone} = 10 \text{ kuntaala}$.
- ▶ Qelpheephote bikkaano mittu bikkaanchi wiinni wolu bikkaanchi booso widira soorratenna uynoonni bikkaano ledanna xeisate shalago loosate bikkaanote boosuwa mereero noo fixooma seekke afa hasiissanno.
- ▶ Amado bikkate horoonsi’neemmo rosantino boosuwa
- ▶ Milli-litirete (m.l) nna Litirete (l).
- ▶ Amadote bikkaano boosuwa mereero noo fiixoomansa $1 \text{ l} = 1,000 \text{ m.l}$.

Karsado rosiishsha

1. Aante noore saanti-meetirete (s.m) widira soorri.
 - a. 105 m
 - b. 260 m.m
 - c. 3 k.m
 - d. 57 d.m
2. Aante noore meetirete (m) widira soorri.
 - a. 700 s.m
 - b. 6.2 k.m
 - c. 208 d.m
 - d. 1,200 m.m
3. Konni woroonni shalagatenni fano darga wonshi.
 - a) 27 k.m nna 900 m+8 k.m nna 1300 m=_____ k.m.
 - b) 62 k.m nna 500 m-55 k.m nna 1,600 m=_____ m.
4. Aante noore shalagatenni dawaronsa k.g widira soorri.
 - a) 37 kuntaala+420 k.g
 - b) 7.2 toone+9 kuntaala
 - c) 850 k.g-145 k.g
 - d) 93 toone-50 kuntaala
5. Aante noore shalagatenni fano darga wonshi.
 - a) 12 l+8,000 m.l=_____ l
 - b) 22 l+500 m.l=_____ m.l
 - c) 96 l-63,000 m.l=_____ l
 - d) 17 l-1,700 m.l=_____ m.l
6. Mitte waa wodhate horonsi'nanni barimeelle 1,000 l waa amaddanno. Tenne barimeelle giddo 725 l way heeriro, gatinowa wonshate me"e litire way hasiisanno?



TAJETE AMADOOSHSHE

Fooliishshote Hexxo

Konni rosi gedensaanni

- ▶ Tajete shae kaima assatenni baari-giraafe loossinanni.
- ▶ Baari-giraafete aaninni la”atenni tajete tiro uytinanni.
- ▶ Baari-giraafete ledο amadantino qaalu pirobileemmara xaw-
ishsha aatenni tirtinanni.

Bitima

Sayikki kifile shallagote rosira taje shota giraaffa horoonsi’ratenni nabbawanna xawisa rossinoonni. Xa kayinni tenne fooliishshora tajete shae kaima assatenni baari-giraafe loosa, baari-giraafete aaninni tajete tiro aanna baari-giraafete ledο amadantino qaalu pirobileemma tira rossinanni.

9.1

Baari-giraafete aana taje wora

Taje yaa umi woy layinki bisiwiinni gamba assinoonni coyeeti. Taje duucha yannara kirotenni xawinsannite, shaete aana qineessinannitenna giraafete leellinshannite. Sayikki kifile shallagote rosira taje shota giraaffa horoon-si’ratenni nabbawanna xawisa rossinoonni. Xa kayinni taje hasiissanno garinni qineessine baari-giraafete aana xawisa rossinanni. Hanni aane noo wo’naalsha lame lame ikkatenni wo’naalle.



Wo’naalsha 9.1

Kifile’ne rosaano aante noo laalonni hiittene laalo dana baxxannoro xa’matenni taje gamba asse.

Loome, Burtukaane, Muuzenna Mango.

Tajeno aante noo shae garinni qixxeesse.

Laalote dana	Hasatonsa kultino rosaano kiiro
Loome	
Burtukaane	
Muuze	
Mango	

Qaagiishsha:

- Mitte taje aante noo doogonni gamba assa dandiinanni.
- ➔ Manna xa’mo xa’matenni,
 - ➔ La’atennina guma borreessatenni,
 - ➔ Wo’naalsha loosatenni.

Lawishsha 9.1

Mitte kifile giddo noo rosaano la”a hasidhanno godo’le dana xa’matenni aane noo garinni guma gamba assinoonni.

Godolete dana	La”a baxxanno rosaano batinyi
Lekkate kaase	15
Angate kaase	13
Qolchansho	10
Gimboolu kaase	9

Shaetenni la”a dandiineemmohu lekkate kaase la”a baxxanno rosaano 15, angate kaase la”a baxxanno rosaano 13, qolchansho la”a baxxannori 10 nna gimboolu kaase la”a baxxannori 9 rosaano ikkitanno. Taje gamba assinanni woyte aleenni shiqino lawishshi garinni shaetenni qineessine xawisa hasiis-sanno.

Xawishsha	▶ Giraafe: kirote xaadooshshe leellishshate horoon-si’neemmo misilete xawishshaati.
	▶ Baari-giraafe: gamba yitino taje shotu garinni heewisi-isate kaa’litanno giraafete danaati.
	▶ Uurrinshu xuruuri aana tajete batinye borreessinanni.
	▶ Haawiittote xuruuri aana kayinni tajete dana borrees-sinanni.
	▶ Baari-giraafe kaimansa taalo ikkitino shooli midaadinni loonsanni.

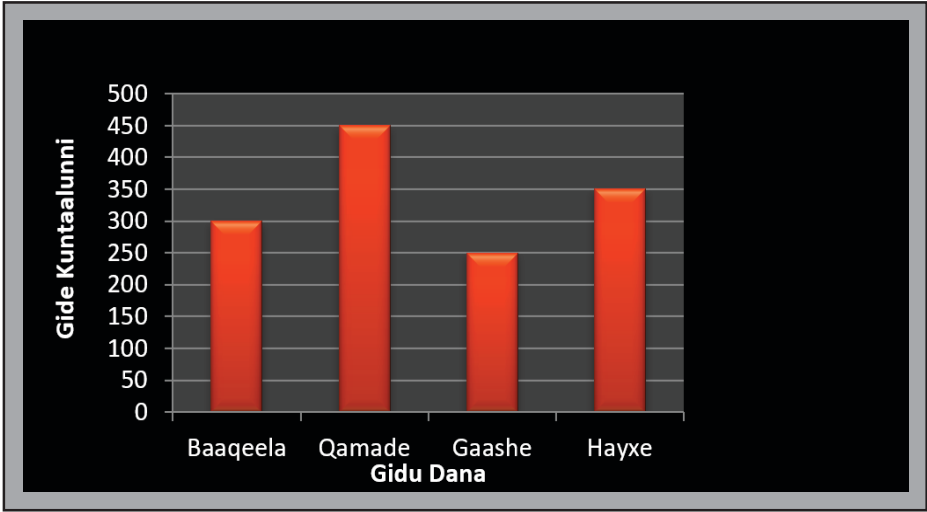
Lawishsha 9.2

Baatto loosidhe galtinori mitte loosu yannara gutunni loosidhino gide konni woroonni aane noo garinni guma gamba assidhu. Shaetenni xawinsoonni taje baari-giraafete aana loosse.

Gidu dana	Gamba assitino gide kuntaalunni
Baaqeela	300
Qamade	450
Gaashe	250
Hayxe	350

Tiro

Loosidhe galtinori mitte loosu yannara gutunni loosidhe afidhino gide baari giraafete aana leellinshiro



Rosiishsha 9.1

1. Mittu rosi mine balaxote rosinni kayisse 6ki kifile geeshsha rossanno rosaano kiiri konni woroonni noo shaera uynoonni. Uynoonni shae kaima assatenni baari-giraafe loosi.

Kifilete deerra	Rosaanote batinye
Balaxote	100
1ki kifile	250
2ki kifile	200
3ki kifile	150
4ki kifile	200
5ki kifile	150
6ki kifile	100

2. Mittu rosi mine 4kiA kifilera rossanno rosaano ilantino barra xa’maten-
ni taje aante noo shae garinni qineessinoonni.

Ilamino barra	Rosaanota kiirro
Sanyo	8
Maakisanyo	6
Roowe	9
Hamuse	5
Arbe	10
Qidaame	4
Sambata	7

- a) Uynoonni shae kaima assatenni baari-giraafe loosi.
- b) Hiikko barraati roore ooso ilantinohu?
- c) Hiikko barraati shiima ooso ilantinohu?

9.2

Baari-giraafe horoonsi'ratenni taje tira

Baari giraafe taje shota dogoonni heewisiisate kaa'litannota sai rosira rossinoonni. Tene cinaancho amadora baari giraafete taje hiitto assine tira dandiinanniro rossinanni.

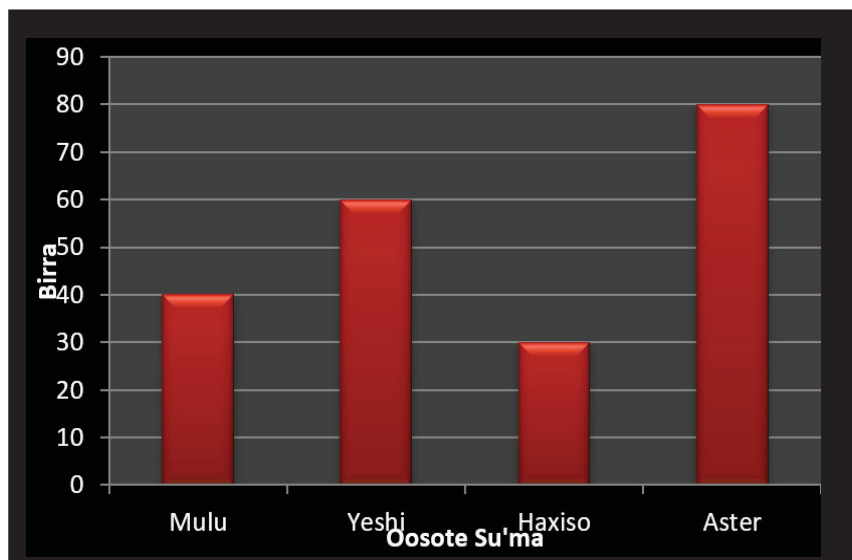


Wo'naalsha 9.2

Aante noore gaamotenni loosi.

1. Shoole ooso afidhino birra konni woroonni noo baari-giraafera xawinsoonni.

Baari giraafe la''atenni aante noo xa' muwa dawarre.



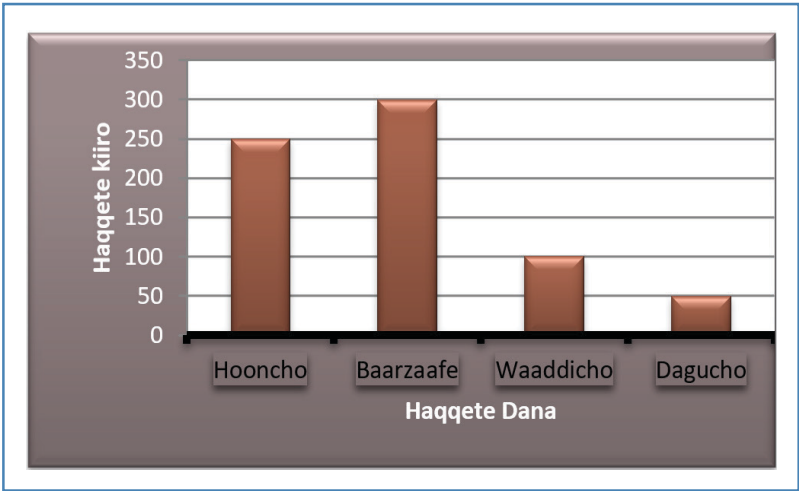
- a) Mulura meu birri noose?
- b) Yeshira meu birri noose?
- c) Haxisora meu birri noosi?
- d) Asiterira meu birri noose?
- e) Jawa birra afi'rinohu ayeeti?
- f) Shiimu birri noosihu ayeeraati?

Qaagiishsha:

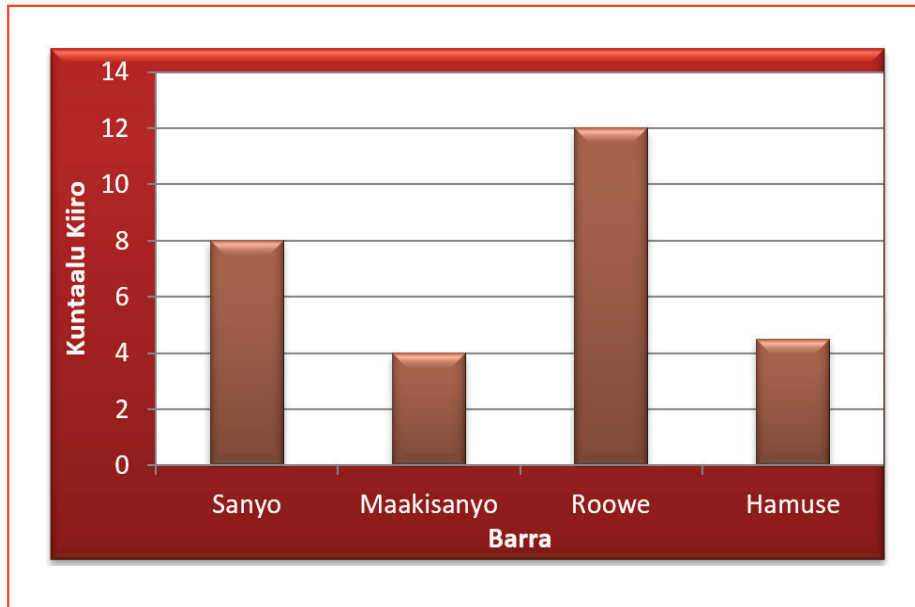
- ▶ Baari-giraafete aaninni guma nabbawate shooli midaadunni xawinsoonni gotinyu uurrinshu xuruuri aana noo kiir ledo xaadisatenni nabbawa woy kiir afi’ra dandiinanni.

Lawishsha 9.3

1. Mitu manchi mitte hawadi yannara kaasi'rino haqqe aante noo baari giraafenni xawinsoonni. Baari giraafe kaima assatenni aante noo xa'mo dawarre.



- a) Mitte mittenti kaansoonni haqqe me’’e ikkitanno?
 - b) Xaphoomunni kaansoonni haqqe me’’e ikkitanno?
 - c) Kaansoonni haqqe giddo roore kiir afidhinoti hiitteneeti? Shii-ma kiir afidhinotina?
2. Kalaa Naasiri maxine galchanno daddalaanchooti. Sanyotenni hamusete geeshsha hirino maxine aante noo baari giraafenni shiqinshoonni. Baari giraafete garinni aante noo xa'mo dawarre.



- Kalaa Naasiri 12 kuntaala hirinohu mamooteti?
- Shoolunku barri giddo shiima kuntaala maxine hirinohu mamooteti?
- Shoolunku barri giddo hirinohu xaphoomu kuntaali maxinete kiir me'e ikkitanno?

Tiro

1.

- Hoonchu = 250, Baarzaafe = 300, Waaddiicho = 100, Dagucho = 50
- Xaphoomu kiir afi'rate baalante haqqe kiir ledate. Kunino, Xaphoomunni kaasantino haqqe = $250 + 300 + 100 + 50 = 700$
- Baarzaafete
- Daguch

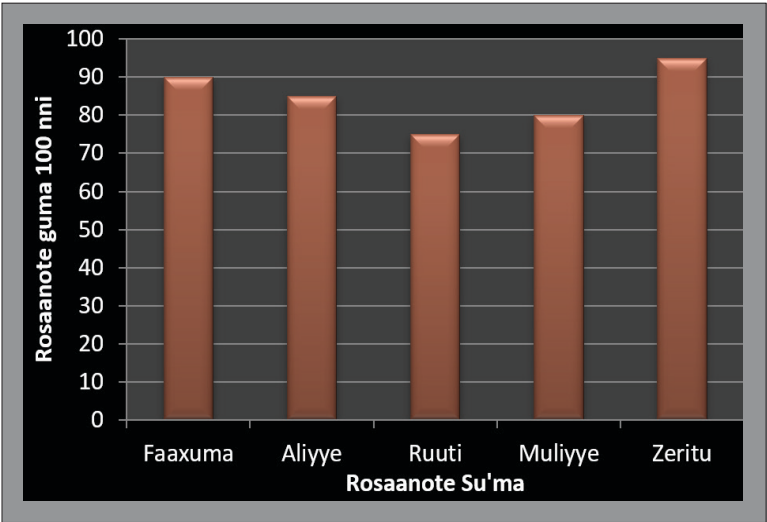
2.

- a) Roowe
- b) Maakisanyo
- c) $8 + 4 + 12 + 10 = 34$ kuntaala.



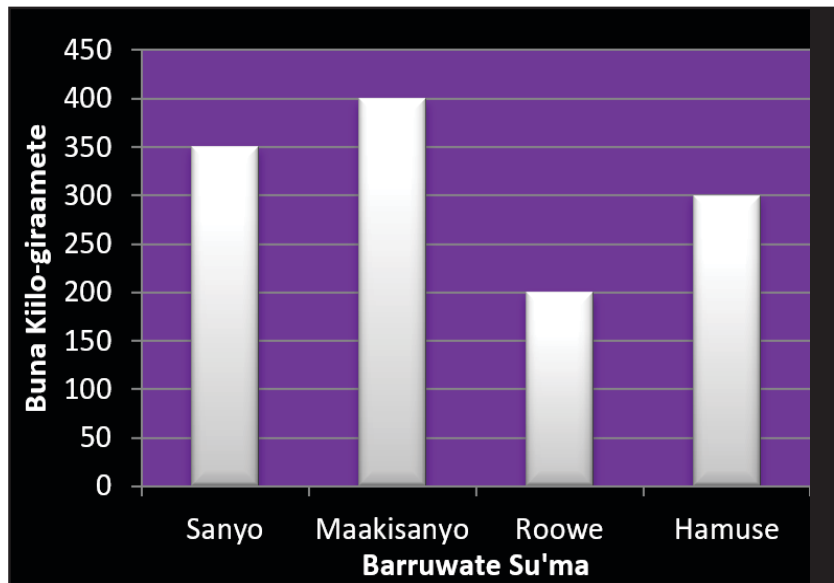
Rosiishsha 9.2

1. Mittu rosi mini giddo 4ki kifile rosaano giddonni onte rosaano shallag-ote rosira 100-nni abbitino guma aane noo garinni baari-giraafete wor-roonni.



Baari-giraafe la''atenni

- a) Mittu mittunku abbitino guma borreesse?
 - b) Ruuti xibbunni me''e abbitino?
 - c) Roore guma abbinohu ayeeti?
 - d) Shiima guma abbinohuna?
2. Kalaa Dureessi buna daddalanno manchooti. Shoolu barri giddo hidhi-no buna konni woroonni afantanno baari giraafe aana leellinshoonni.



Baari-giraafe kaima assatenni

- Baari giraafetenni uynoonniha shaete aana loosse.
- Barru barrunkunni hidhino buna borreesse.
- Xaphoomunni shoolunku barrinni hidhino buni me”e kiilo giraame ikkanno?

9.3 Baari giraafete ledo amadantino qaalu pirobileemma

Baari-giraafete ledo amadantino qaalu pirobileemma tirate

- ➔ Pirobileeme marro qole nabbawa,
- ➔ Uynoonni pirobileeme shaete widira qole soorra (shaetinni leellishsha),
- ➔ Shae kaima assatenni baari giraafe loosa.

Lawishsha 9.4

Mittu saamunu faabiriki mitte lamala giddo qixxeessino saamuna kaartoonetenni aane noo garinni qineessinoonni. Sanyo 50 kaartoone, Maaki-sanyo 46 kaartoone, Roowe 52 kaartoone, Hamuse 40 kaartoone, Arbe 44 kaartoonenna Qidaame 48 kaartoone qixxeessi.

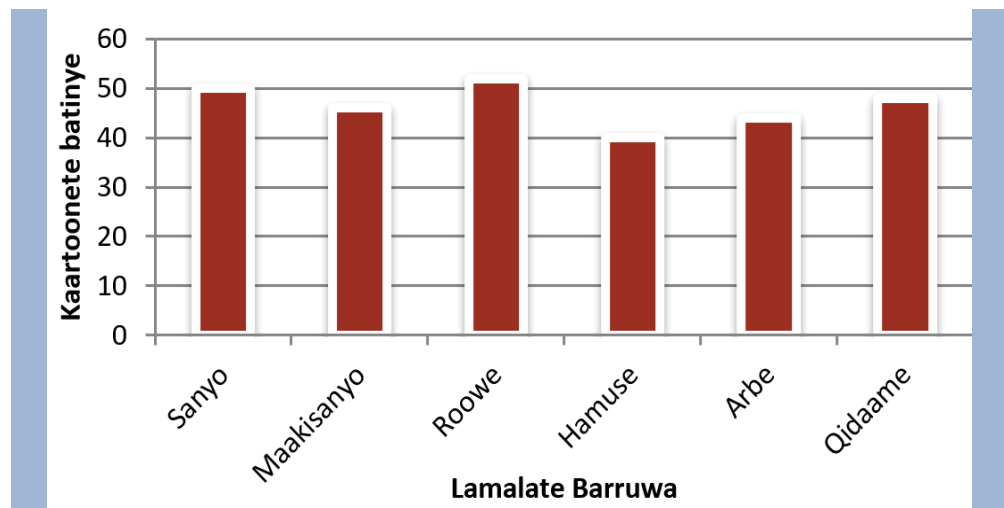
- a) Faabiriku lamalate giddo qixxeessinoha shaetenni leellishshi.
- b) Xa'mo "a"-ra loossinoonni shae kaima assatenni baari-giraafe loosi.

Tiro

- a) Umo assine lamalate barruwa fushshanna aanchineno kaartoonete batinye borreessa

Lamalate barra	Kaartoonete batinye
Sanyo	50
Maakisanyo	46
Roowe	52
Hamuse	40
Arbe	44
Qidaame	48

- b) Shae kaima assatenni baari giraafe qixxeessate, haawiittote xuruuri aana lamalate barruwanna uurrinshu xuruuri aana kaartoonete batinye wora.





Rosiishsha 9.3

1. 2013 M.D Itophiyu giddu koronu fayyanni amadamino manni 6 agani giddu assinoonni buuxonni afi'noonni guma aane noo garinni bor-reessinoonni.
Wocawaaru aganira 20,062 manna, Birru aganira 16,032 manna, Bocaasu aganira 14,633 manna, Sadaasu aganira 12,534 manna, Arfaasu aganira 15,633 manni koronu fayyanni amadamino.
 - a) Koronu fayyanni amadamino manni kiiru shaete aana worre.
 - b) Shae kaima assatenni baari-giraafe loosse.
 - c) Lowo manni koronu fayyanni amadaminohu hiikkonni aganiraa-ti?
2. Mittu baatto loosire galino manchi ontu dani gide harrete hogophe hir-ara dikko ha'ri. Gide dikkote bikkanno woyte Gaashe 160 k.g, Qamade 140 k.g, Badala 200 k.g, Hayxu 100 k.g nna Ataru 250 k.g ikkisi.
 - a) Tenne taje leellishshanno shae qixxeeesse.
 - b) Shae horoonsi'ratenni baari-giraafe qixxeeesse.
 - c) Xaphoomunni gidu me''e kiilo-giraame ikkannosi?

Fooliishshote xaphishsha

- ▶ Babbaxxitino taje gamba assinanni doogo no. kuri giddonni
- ▶ Manna xa'mo xa'matenni,
- ▶ La'atenninna guma borreessatenni,
- ▶ Wo'naalsha loosatenni taje gamba assa dandiinanni.
- ▶ Kirote xaadooshshe leellishshate horoonsi'neemmo misilete xawishsha Giraafete yineemmo.
- ▶ Baari giraafe gamba yitino taje shotu garinni heewisiisate kaa'litanno giraafete danaati.
- ▶ Baari giraafete uurrinshu xuruuri aana tajete batinye borreessinanni.
- ▶ Haawiittote xuruuri aana kayinni tajete dana borreessinanni.

- ▶ Baari giraafe kaimansa taalo ikkitino shooli midaadinni loonsanni.
- ▶ Baari giraafete aaninni guma nabbawate shooli midaadunni xawinsoonni gottinye uurrinshu xuruuri aana noo kiirro ledo xaadise nabbawatenni kiirro afi’ra dandiinanni.
- ▶ Mitte baari giraafete ledo amadantinno qaalu pirobileeme tirate
- ▶ Pirobileema marro qole nabbawa,
- ▶ Uynoonni pirobileeme shaetenni leellishsha,
- ▶ Jeefoteno baari giraafe loosa.

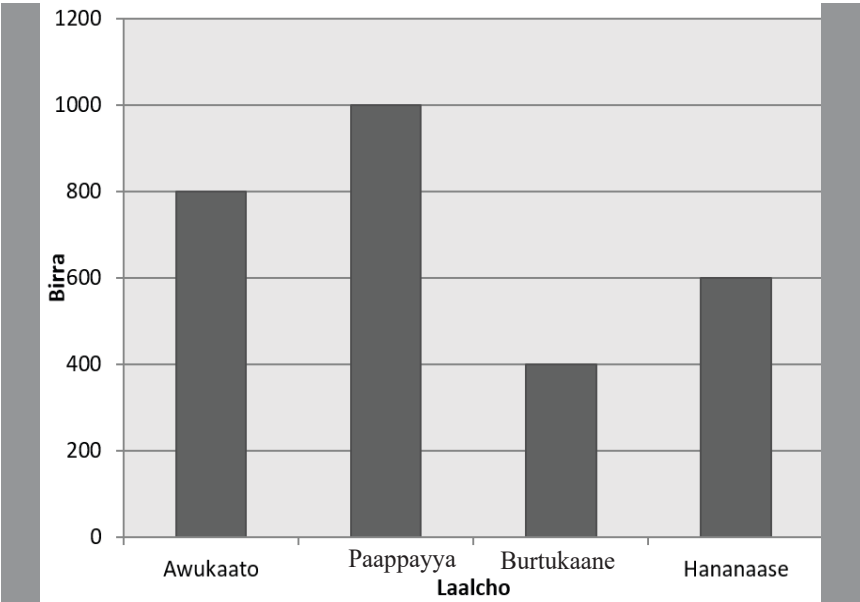
Karsado rosiishsha

1. Baxise shoolu rosu danira 100-nni fonqolante abbitino guma konni woroonni shaete xawinsoonni.

Rosu dana	100-nni afidhino guma
Amaaru afoo	75
Sidaamu afoo	90
Shallago	85
Qariqaru sayinse	80

Shae horoonsi’ratenni aante noo xa’muwa dawari.

- a) Taje kaima assatenni baari-giraafe loosi.
 - b) Lowo guma afidhinohu hikkonni rosu daniraati?
 - c) Shallagote rosira xibbunni me’’e abbitino?
2. Mittu daddalaanchi awukaato, paappayya, burtukaanenna hanaanaase hiratenni afi’rinnoha aante noo baari-giraafera xawinsoonni.



Baari-giraafe kaima assatenni aante noo xa'mo qoli.

- a) Shoolenka laalcho hiratenni daddalaanchu me''e birra afi'ri?
 - b) Baalunkunni roore birra afi'rinnohu hiikko laalcho hireeti?
 - c) Baalunkunni shiima birra afi'rinnohu hiikko laalcho hireet?
3. Ontu mannooti sasu barri giddo xinqidhinno buna kiilo-giraamete aante noo shaera leellinshoonni.

Mannootu su'ma	Xinqidhinno buna (k.g)
Amalo	38
Iyyaasu	45
Daraaro	34
Hanqamo	30
Leellise	42

Aleenni noo shae aana irki'ratenni aante noo xa'mo dawari.

- a) Shaete uynoonniha baar-giraafete loosse leellishshi.
- b) Roore buna xinqinnohu ayeeti?
- c) Shiima buna xinqinnohu ayeeti?



ITOPHIYU YANNATE BIKKAANO

Fooliishshote Hexxo

Konni rosi gedensaanni

- ▶ Saate, daqiiqanna sokonde baddinanni,
- ▶ Yannate bikkaano boosonna shalaga dandiitinanni,
- ▶ Yannate bikkaano heewisiissinanni,
- ▶ Itophiyu yannate bikkaano amaddino qaaluu pirobileemma tirtinanni.

Bitima

Sayikki kifilera Itophiyu yanna, saate nabbawa, saatenna daqiiqa yitannota rossinonni. Xa kayinni Itophiyu yannate bikkaano bada, shalaga, heewisiisanna mitte boosonna wole booso widira qole soorra rossinanni. Konna rossinonniha barru heeshsho’ne ledo xaadisatenni addi addi Itophiyu yannate bikkaano amaddinno qaaluu pirobileemma tirate horoonsidhinanni.

10.1 Saate, Daqiiqanna Sokonda

Sayikki kifile shallagote rosira saatenna daqiiqu yannate bikkaano boosuwa ikkansa, saatetenna daqiiqu mereero noonsa fiixoommiteno lainohunni rossinoonni. Xa kayinni wole yannate bikkaanchi booso ikkinoha sokondanna yannate bikkaano boosuwa mereero noonsa fiixooma tenne cinaancho fooliishshora rossinanni.

Hanni konni albaanni rossinoonniha qaagiisate kaa'lano'ne gedde aane noo wo'naalsha lame lame ikkatenni loosse.



Wo'naalsha 10.1

1. Aante noota saatete lawishsha la'atenni woriidi xa'mo dawarre



Misile 10.1. Saatete Misile

- a) Saatete saleedi aana haranchunna du'mu leellishaanchi may kiiraanchooti?
 - b) Geeshshisinni seedunna mereerima du'mille afi'rino leellishshaanchi may kiiraanchooti?
 - c) Shaaladunna seedu leellishshaanchi may kiiraanchooti?
2. Saatetenna daqiiqu mereero noo fixoomi maati?

Qaagiishsha:

▶ Mitte yanna bikkinanni saatete lawishshi (modeele) aana noo kiiraano geeshshinsanninna hojjansanni bande horoonsi’neemmo.

- ➡ Saatete modeele aana haranchunna du’mu leellishshaanchi saatete kiiraanchooti.
- ➡ Geeshshisinni seedunna mereerimu du’milli noosi leellishshaanchi daqiiqu kiiraanchooti.
- ➡ Shaaladunna seedu leellishshaanchi kayinni sokondu kiiraanchooti.

Xawishsha

▶ Yannate bikkaano yineemmori saate, daqiiqa, sokonda, barra, lamala, agananna diro ikkitanna kuri bikkaanote boosuwa mereero noo fiixooma aane noo garinni xawinsanni.

- ➡ 1 saate = 60 daqiiqa,
- ➡ 1 daqiiqi = 60 sokonda,
- ➡ 1 saate = 3,600 sokonda.
- ➡ 1 diri = 12 agana,
- ➡ 1 agani = 30 barraati,
- ➡ 1 lamala = 7 barraati,
- ➡ 1 barri = 24 saateeti.

▶ Diru, aganu, lamalanna barru giddu noo yanna bikkaate Maarote Diro (M.D) hooonsi’neemmo.

Lawishsha 10.1

Aante noore yannate bikkaano kulloonni booso widira qolte soorri.

- a) 2 saate me’’e daqiiqa ikkitanno?
- b) 4 daqiiqi me’’e sokonda ikkanno?
- c) 8 barri me’’e saateeti?
- d) 10 diri me’’e aganaati?

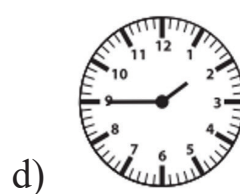
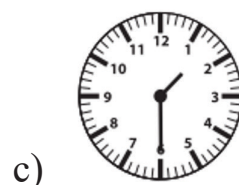
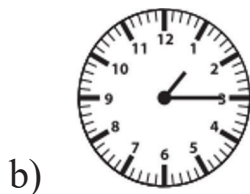
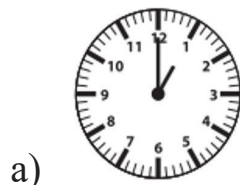
Tiro

- a) 1 saate = 60 daqiiqa
2 saate = 2×60 daqiiqa
= 120 daqiiqa
- b) 1 daqiiqa = 60 sokonda
4 daqiiqa = 4×60 daqiiqa
= 240 sokonda
- c) 8 barri = 8×24 saate = 192 saate.
- d) 10 diri = 10×12 agana = 120 agana.



Rosiishsha 10.1

1. Aante noore shalagi.
 - a) 3 saate me’’e sokonda ikkitanno?
 - b) 6 daqiiqi me’’e sokonda ikkanno?
 - c) 10 saate me’’e daqiiqa ikkitanno?
 - d) 6 agani me’’e barraati?
 - e) 15 barri me’’e saateeti?
2. Konni woroonni noo saate me’’e saatenna daqiiqa leellishshannoro kiirotenna fidaletenni borreessi.



10.2

Yannate bikkaano boosuwa shalaga

Sau yannara yanna bikkinanni boosuwa rossinoonni. Xa kayinni yanna bikkinanni boosuwa yannate bikkaano jawa bikkaancho shiima bikkaancho widira qola rossinanni. Hanni kuri yannate bikkaa boosuwa soorrate kaa’lan-no’ne gede aane noo wo’naalsha gaamotenni loosse.



Wo’naalsha 10.2

Aante noo xa’muwa shalagi.

- a) 4 saate me’’e daqiiqa ikkitanno?
- b) 12 daqiiqi me’’e sokonda ikkitanno?
- c) 5 saate me’’e sokonda ikkitanno?

Qaagiishsha:

► Jawiidi bikkaancho boosonni shiimiidi bikkaancho booso widira soorrate

- ➡ Saatetenni daqiiqu widira soorrate uynoonni saate 60 daqiiqinni batisate.
- ➡ Saatetenni sokondu widira soorrate uynoonni saate 3,600 sokondinni batisate.
- ➡ Daqiiqunni sokondu widira soorrate uynoonno daqiiqa 60 sokondinni batisate.

Lawishsha 10.2

Aante noore shalagi.

- a) 9 saate me’’e daqiiqa ikkitanno?
- b) 7 saate me’’e sokonda ikkatanno?
- c) 8 daqiiqi me’’e sokonda ikkanno?

Tiro

- a) 1 saate=60 daqiiqa
9 saate=9×60 daqiiqa=540 daqiiqa.
- b) 1 saate=3,600 sokonda
7saate=7×3,600 sokonda=25,200 sokonda
- c) 1 daqiiqi =60 sokonda
8 daqiiqi =8×60 sokonda=480 sokonda

Wodanchi!

- Shiimu bikkaanchi boosonna jawu bikkaanchi booso widira soorrate
- ➡ Daqiiqa saatete widira soorate uynoonni daqiiqa 60 ho beeha.
 - ➡ Sokonda daqiiqu widira soorate uynoonni sokonda 60 ho beeha.
 - ➡ Sokonda saatete widira soorrate uynoonni sokonda 3,600 ho beeha.

Lawishsha 10.3

- a) 480 daqiiqa saatete widira soorri.
- b) 7,200 sokonda saatete widira soorri.
- c) 240 sokonda daqiiqaho soorri.

Tiro

a) $480 \text{ daqiiqa} = 480 \times \frac{1}{60} \text{ saate} = \frac{480}{60} \text{ saate} = 8 \text{ saate}$

a) $7,200 \text{ sokonda} = 7,200 \times \frac{1}{3,600} \text{ saate} = \frac{7,200}{3,600} \text{ saate} = 2 \text{ saate}.$

a) $240 \text{ sokonda} = 240 \times \frac{1}{60} \text{ daqiiqa} = \frac{240}{60} \text{ daqiiqa} = 4 \text{ daqiiqa}.$

Qaagiishsha:

► Kiirro lendanni woyte kiirote minensa agaratenni lendanninte gede baalanta yannate bikkaano boosuwa lendannihuno hattonni mittu dani bikkaanchi booso mine agaratenniiti.

Lawishsha 10.4

Aante noore ledi.

6 saate, 36 daqiiqanna 42 sokonda
+ 3 saate, 39 daqiiqanna 27 sokonda.

Tiro

Bikkaanote boosuwa minu minunni borreessinni gedensaanni wororrite leda

	Saate	daqiiqa	sokonda
	6	36	42
+	3	39	27
=	9	75	69

Umo assine bikkaanote mininsa garinni leda.

Aanchine 60 daqiiqi = 1 saate, 60 sokondu = 1 daqiiqa yaannoha horoon-si’ratenni guma garunni borreessa.

Daqiiqanna sokonda taashshine borreessa

9 saate, 75 daqiiqanna 69 sokonde = 9 saate, 76 daqiiqanna 9 sokondo

Saatenna daqiiqa taashshe borreessa

9 saate, 76 daqiiqinna 9 sokonde = 10 saate, 16 daqiiqanna 9 sokonda

Konni daafira,

6 saate, 36 daqiiqanna 42 sokonda + 3 saate, 39 daqiiqanna 27 sokonda
= 10 saate, 16 daqiiqanna 9 sokonda ikkanno.

Qaagiishsha:

- ▶ Yannate bikkaano boosuwa xeinseemmo woyte ledishshunninte gede bikkaano booso boosonsanni borreeessine xeisa ikkanno.
- ▶ Liqootenni xeinsanni woyte 1 saate = 60 daqiiqa 1
daqiiqi = 60 sokonda yaanno fiixooma qaaga hasiissanno.

Lawishsha 10.5

Aante noore xeisi.

8 saate, 40 daqiiqanna 22 sokonda
– 5 saate, 43 daqiiqanna 26 sokonda.

Tiro

Bikkaano booso boosonsanni woratenni borreessa

Balanxe sokonda xeisa,

22 sokondi aaninni 26 sokonda xeisa gara ikkannokkihura 40 daqiiqi aaninni mitto daqiiqa liqii'ne 82 sokonda assa. 82 sokondi aaninni 26 sokonda xeisa taalo ikkanno 56 sokonda. Togo yaano, $82 - 26 = 56$ sokonda.

Daqiiqa xeisa,

Mitto daqiiqa aleenni liqii'nommohura, 39 daqiiqi heeranke. Konni daqiiqi aaninni 43 daqiiqi xeisa gara ikkannokkihura 8 saate aaninni mitte saate liqii'ne 99 daqiiqa assa. 99 daqiiqi aanini 43 daqiiqa xeisa taalo ikkanno 56 daqiiqa. Togo yaano, $99 - 43 = 56$.

Saate xeisa,

Mitte saate aleenni liqii'noommohura 7 saate gatanke. $7 \text{ saate} - 5 \text{ saate} = 2 \text{ saate}$ ikkitanno.

Konni daafiira,

8 saate, 40 daqiiqanna 22 sokonda – 5 saate, 43 daqiiqanna 26 sokonda
 $= 2 \text{ saate}, 56 \text{ daqiiqanna } 56 \text{ sokonda}.$



Rosiishsha 10.2

1. Aante noore sokonda widira soorri.

- | | |
|------------|---------------|
| a. 2 saate | c. 2 daqiiqa |
| b. 3 saate | d. 26 daqiiqa |

2. Fano darga wonshi.

- a) 540 daqiiqi = _____ saateeti.
 b) 310 sokondi = _____ daqiiqanna _____ sokonda.
 c) 195 daqiiqi = _____ saatenna _____ daqiiqa.

3. Aante noore shalagi.

- a) 6 saate, 23 daqiiqanna 38 sokonda + 11 saate, 15 daqiiqanna 12 sokonda
 b) 12 saate, 26 daqiiqanna 10 sokonda + 4 saate, 34 daqiiqanna 20 sokonda
 c) 9 saate, 15 daqiiqanna 32 sokonda + 5 saate, 21 daqiiqanna 45 sokonda

4. Aante noore shalagi.

- a) 10 saate, 19 daqiiqanna 32 sokonda – 7 saate, 28 daqiiqanna 36 sokonda
 b) 12 saatenna 48 daqiiqa – 9 saatenna 55 daqiiqa
 c) 6 saate, 36 daqiiqanna 18 sokonda – 4 saate, 27 daqiiqanna 49 sokonda

10.3 Yannate bikkaano boosuwa heewisiisa

Sau yannara noo cinaancho fooliishsho giddo babbaxxitinota yannate bikkaano boosuwa rossinoonni. Fiixoomansa horoonsidhine jawu bikkaanchi boosoonni shiimu bikkaanchi booso widira soorranna babbaxxitino bikkaano boosowunni bikkantinota yannate bikkaano boosuwa ledanna xeisa rossinoonni. Xa kayinni babbaxxitino bikkaano boosuwanni bikkinoonnita yannate bikkaano boosuwa heewisiisa rossinanni. Hanni tenne bikkaano boosuwa heewisiisate kaa'lano'ne gede aane noo wo'naalsha gaamotenni ikkatenni loosse.



Wo'naalsha 10.3

Aante noo xa'mo loosi.

Rosaancho Arfaaso 25 qoola afi'rino maxaafa nabbawe gudate 1 saatenna 40 daqiiqa adhise. Rosaancho Daraaro, Arfaaso nabbabino maxaafa nabbabbe gudate 90 daqiiqa adhinose. Lamente rosaano giddonni maxaafa nabbawe gudate shiima yanna horoonsidhinoti ayeeti?

Qaagiishsha:

- ▶ Babbaxxitino bikkaano boosuwanni bikkinoonnita yannate bikkaano heewisiisate shota doogo balanxe heewisiinseemmore mittu dani bikkaano booso widira soorrinni gedensaanni aanteteno, roortanno kiirro la'atenni heewisiisate.

Lawishsha 10.6

Ganoole lamu qooli borro borreessate 2 saatenna 15 daqiiqa adhisi. Hadheesso qole Ganoole borreessinote mittu dani borro borreessate 150 daqiiqa adhisi. Borro borreessate shiima yanna horoonsi'rinohu ayeeti?

Tiro

Shiima yanna horoonsi’rinoha afate balanxe horoonsidhino yanna mittu dani bikkaancho booso widira qola. Kunino,

Ganoole horoonsi’rino yanna

$$\begin{aligned} &= 2 \text{ saatenna } 15 \text{ daqiiqa} \\ &= (2 \times 60) \text{ daqiiqa} + 15 \text{ daqiiqa} \\ &= 120 \text{ daqiiqa} + 15 \text{ daqiiqa} \\ &= 135 \text{ daqiiqa.} \end{aligned}$$

Hadheeso horoonsi’rino yanna 150 daqiiqa ikkitinohuranna Ganoole horoonsi’rinohu 135 daqiiqa ikkino daafira shiima yanna horoonsi’rinohu Ganooleeti.



Rosiishsha 10.3

- Aante noo waaxuwa mereerinni shiimiidiha ikkinoha fano dargira wonshi.
 - 2 saate, 35 daqiiqa ; 315 daqiiqa _____
 - 8 daqiiqanna 10 sokonda ; 400 sokonda _____
 - 4 saatenna 50 sokonda ; 310 daqiiqa _____
- Aante noore yannate bikkaano shiimunni jawu widira aantensanni borreesse.

5 saatenna 45 daqiiqa ; 340 daqiiqa ; 19,200 sokonda ; 5 saatenna 300 sokonda.
- Aante noore yannate bikkaano jawunni shiimu widira aantensanni borreessi.

2,600 daqiiqanna 20 sokonda ; 4 saatenna 1,240 sokonda ; 4 saatenna 40 daqiiqa; 270 daqiiqa.
- Taammirunna shimellisi qolshancho doddannoreeti. Taammiru roowe soodo gute 12 saatenninna 10 daqiiqinni hanafe soodihunni 2 saatenna 25 sokonde geeshsha dodi. Shimellisi kayinni hattenne soodo guto 12 saatenni kayse soodihunni 1 saatena 52 daqiiqi geeshsha dodi. Lamunkunni roore yanna dodinohu ayeeti?

Fooliishshote xaphishsha

- ▶ Yannate bikkaano boosuwa yineemmorii sokonda, daqiiqanna saatete.
- ▶ Yannate bikkaano boosuwa mereero noo fiixoomi.
 - ➔ 1 saaate = 60 daqiiqa
 - ➔ 1 daqiiqi = 60 sokonda ikkanno.
- ▶ Saatetenni uynoonni kiirra daqiiqu wiidira soorrate uynoonni kiirra 60 daqiiqinni batisate.
- ▶ Saatetenni uynoonni kiirra sokonda wiidira soorrate uynoonni kiirra 3,600 sokondinni batisate.
- ▶ Daqiiqunni uynoonni kiirra sokonda wiidira soorrate uynoonni kiirra 60 sokondinni batisate.
- ▶ Daqiiqunni uynoonni kiirra saatete wiidira soorrate uynoonni kiirra 60-ho beehanna saate borreessa.
- ▶ Sokondunni uynoonni kiirra daqiiqu wiidira soorrate uynoonni kiirra 60-ho beehanna daqiiqa borreessa.
- ▶ Sokondunni uynoonni kiirra saatete wiidira soorrate uynoonni kiirra 3,600-ho beehanna saate borreessa.
- ▶ Booso boosonsanni wororrite borreessatenni yannate bikkaano boosuwa ledanna xeisa dandiinanni.
- ▶ Babbaxxitino bikkaano boosuwanni bikkinoonni yanna shota doogonni heewisiisate dandiinannihu balanxe bikkaanote boosuwa mittu dani boosuwa wiidira soorratenniiti.

Karsado rosiishsha

1. Aante noore sokonda wiidira soorri.
 - a. 3 daqiiqa
 - b. 15 daqiiqa
 - c. 6 saate
2. Aante noore daqiiqu wiidira qolte soorri.
 - a. 7 saatenna 30 sokonda
 - b. 3 saatenna 35 daqiiqa
 - c. 8 saatenna 50 daqiiqa

3. Aante noore sokondu widira soorri.

- a) 5 daqiiqanna 30 sokonda
- b) 2 saatenna 40 daqiiqa
- c) 4 saatenna 25 sokonda

4. Fano darga wonshi.

- a) 575 daqiiqi = _____ saate _____ daqiiqa.
- b) 860 daqiiqi = _____ saate _____ daqiiqa.
- c) 463 daqiiqi = _____ saate _____ daqiiqa.
- d) 380 sokondi = _____ saate _____ daqiiqa.
- e) 820 sokondi = _____ daqiiqa _____ sokonda.
- f) 950 sokondi = _____ daqiiqa _____ sokonda.

5. Aante noore shalagi.

- a) 8 saatenna 50 daqiiqa + 3 saatenna 30 daqiiqa
- b) 7 saate, 30 daqiiqanna 10 sokonda + 9 saate, 42 daqiiqanna 50 sokonda

6. Aante noore shalagi .

- c) 18 saate, 40 daqiiqanna 15 sokonda – 15 saate, 25 daqiiqanna 27 sokonda
- a) 6 saate, 10 daqiiqanna 30 sokonda – 3 saate, 36 daqiiqanna 38 sokonda

7. Aante noore yannate bikkaano “>, < woy =” yaatenni heewisiisi.

- a) 3 saatenna 50 daqiiqa _____ 240 daqiiqa.
- b) 2 daqiiqanna 30 sokonda _____ 90 sokonda.
- c) 7 daqiiqanna 50 sokonda _____ 470 sokonda.

